

Toimijuutta ja persoonaa tuetaan tiedolla, ei sattumalla

RAI-LTC tietokannan hyödyntäminen kulttuurisen vanhustyön suunnittelussa



Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Kulttuuri – ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä

syksy, 2017

Silva Siponkoski

Kulttuuri – ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, YAMK
Visamäki, Hämeenlinna

Tekijä	Silva Siponkoski	Vuosi 2017
Työn nimi	Toimijuutta ja persoonaa tuetaan tiedolla, ei sattumalla - RAI-LTC tietokannan hyödyntäminen kulttuurisen vanhustyön suunnittelussa	
Työn ohjaaja	Paula Rantamaa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää minkälaista tietoa RAI-LTC järjestelmästä (Resident Assessment Instrument – Long Term Care) voidaan löytää kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi ja miten löydettyä tietoa voidaan käyttää. Opinnäytetyön prosessirunkona toimi tiedonlouhimisen CRISP-DM malli. RAI-LTC järjestelmästä louhittujen tietojen valinnassa teoreettisina lähtökohtina olivat toimijuuden koordinaatit sekä persoonan tunnustamiseen liittyvät tekijät. RAI-LTC järjestelmästä löydettyjen tietojen perusteella kehitettiin kulttuurisen vanhustyön profiili. Opinnäytetyössä esitellään profiili yksilö- ja ryhmäkotitasolla.

Tutkimuksen työelämäyhteys oli Helsingin Seniorisäätiö rs. Tutkimuksen aineisto koostui Helsingin Seniorisäätiön pitkäaikaishoidon asukkaiden RAI-arvioinneista. Kokonaisaineistoon kuului 70 henkilöä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että RAI-LTC järjestelmästä löytyy tietoa kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi. Kulttuurisen vanhustyön profiilia voidaan käyttää monipuolisesti kulttuurisen vanhustyön suunnitteluun ja kehittämiseen moniammatillisessa yhteistyössä sekä hoivayksikön ulkopuolelta tulevien toimijoiden kanssa. Profiili ei kuitenkaan voi olla ainoa tietolähde, jonka perusteella suunnittelua tehdään. Tietolähteitä löytyy vanhusten hoivayksiköistä ja niitä tulee hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti ja laajasti. Tiedonlouhintaprosessin toteuttaminen on tämän opinnäytetyön perusteella sekä mahdollista että suositeltava työkalu tietoperäiseen johtamiseen.

Avainsanat kulttuurinen vanhustyö, RAI-järjestelmä, toimijuus, persoonan tunnustaminen

Sivut 89 sivua, joista liitteitä 10 sivua

Promoting Wellbeing Through Culture and Art
Visamäki campus, Hämeenlinna

Author	Silva Siponkoski	Year 2017
Subject	Agency and persona can be supported by data, not by accident – using RAI-LTC to support the planning process in culture based elderly care	
Supervisors	Paula Rantamaa	

ABSTRACT

The focus of the study was to research the information in RAI-LTC-system that could support the planning process in culture based elderly work. Data was collected from RAI-LTC system on the basis of coordinates of agency and acknowledgement of persona. With the help of the information founded in RAI-LTC-system a profile of culture based elderly work was formulated. This profile is presented in this study on individual and hall of residency level.

The link to working life in this thesis is Helsinki Seniorisäätiö rs. The data of this thesis is the RAI-evaluations of long term care inhabitants of Helsinki Seniorisäätiö rs. Total data consists of 70 persons.

The study shows that information can be found in RAI-LTC system to support the planning process in cultural elderly work. The profile of culture based elderly work can be used in many ways in collaboration with employees and actors who are not working in the care unit. However, this information in the profile of culture based elderly work cannot be the only source on which the planning is based on. There are sources of information in the units of elderly care and these sources should be utilized as widely and efficiently as possible. Executing the data mining process, is based on this thesis, possible and recommended tool for knowledge based leading.

Keywords culture based elderly work, RAI-system, agency, acknowledgment of persona

Pages 89 pages including appendices 10 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	RAI-LTC järjestelmä ja tutkimusaineisto	2
1.2	Opinnäytetyön rakenne	3
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	4
2.1	Kulttuuri.....	4
2.2	Kulttuurinen vanhustyö pitkäaikaisessa hoivassa.....	5
2.3	Toimintakäytännöt	7
2.4	Toimintamahdollisuudet	7
2.5	Toimijuus ja toimijuuden koordinaatit.....	9
2.6	Persoonan tunnustaminen vanhustyössä	10
2.7	Tiedonlouhinta	11
2.8	RAI - järjestelmä	13
3	TYÖELÄMÄYHTEYS JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖ.....	14
3.1	Helsingin Seniorisäätiö	14
3.2	Kulttuurinen vanhustyö Helsingin Seniorisäätiössä	15
3.3	RAI- järjestelmän hyödyntäminen Helsingin Seniorisäätiössä.....	18
4	TUTKIMUKSEN ETENEMINEN JA TUTKIMUSAINEISTO	19
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimusaineisto.....	19
4.2	Tutkimusjoukon valinta	20
4.3	Tutkimusmenetelmä ja analysointi	21
5	RAI-LTC JÄRJESTELMÄSTÄ LOUHITUT TIEDOT	23
5.1	Henkilötiedot.....	24
5.2	Asukkaiden entiset ammatit ja koulutus.....	26
5.3	Päivittäiset tottumukset ja tavat ennen pitkäaikaiseen hoitoon siirtymistä	27
5.4	Ajan ja paikan koordinaatit toiminnalle	32
5.5	Mieluisimmat harrastukset ja toiminnat	35
5.6	Muutos nykyisiin harrastuksiin ja niihin osallistumiseen.....	45
5.7	Asukkaan aloitekyky ja osallistuminen.....	47
6	KULTTUURISEN VANHUSTYÖN SUUNNITTELU RAI-TIETOJEN AVULLA	48
6.1	Toimijuuden koordinaatit kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tukena	49
6.1.1	Ikä, sukupolvi ja sukupuoli.....	50
6.1.2	Ammatti, koulutus ja kieli.....	52
6.1.3	Toiminnan ympäristö ja ajankohta.....	53
6.2	Asukkaiden kiinnostuksen kohteet	54
6.3	Asukkaiden osallistuminen hoivakodin elämään	59
7	KULTTUURISEN VANHUSTYÖN PROFIILI.....	61
7.1	Profiilin esittely	61

7.2	Kulttuurisen vanhustyön profiilin käytettävyys	66
8	ARVIOINTI	67
8.1	RAI-LTC järjestelmän ja tiedonlouhintaprosessin arviointi.....	68
8.2	Toimijuuden koordinaatit ja persoonan tunnustaminen tutkimuksen rajaajina 69	
8.3	RAI-LTC järjestelmän käyttökelpoisuuden arviointia kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tukena	70
9	TULEVAISUUDEN POHDINTA	71

Liitteet

Liite 1 RAI-vertailun indikaattorit

Liite 2 MDS2.0 arvioinnin osuudet

Liite 3 RAI-sanasto

Liite 4 Asukkaiden korkein koulutus

Liite 5 Kulttuurisen vanhustyön profiili

1 JOHDANTO

Taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen sekä taiteesta nauttiminen on määritelty ihmisen perusoikeudeksi osana tasa-arvoista ihmisyyttä (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, artikla 27). Kulttuurisen vanhustyön tehtävänä on tuottaa elämyksiä, kohtaamisia ja mahdollisuuksia kokea tunteiden laaja kirjo. Kulttuurisen vanhustyön tavoitteena on, että luovuus, itseilmaisu ja osallisuus taiteeseen kuuluvat olennaisena osana vanhenevan ihmisen elämän arkea. Kulttuurisen vanhustyön avulla voidaan tuoda arkeen sisältöä ja mielekkyyttä sekä tukea ikääntyvän aktiivista toimijuutta. Kulttuurisen vanhustyön tehtäviin kodin ulkopuolisessa pitkäaikaisessa hoivassa sisältyvät asukkaan toimintamahdollisuuksien tukeminen ja takaaminen. (mm. Huhtinen-Hilden 2013a, 8 – 16; Huhtinen-Hilden, Puustelli-Pitkänen, Strandman, Ala-Nikkola 2017, 15; Rosenlöf 2014.)

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tiedollisia perusteita pitkäaikaisen hoivan ympäristöissä. Opinnäytetyön työelämäyhteytenä on Helsingin Seniorisäätiö. Kulttuurinen vanhustyö pitkäaikaisessa hoivassa koostuu Helsingin Seniorisäätiössä erilaisista toimintakäytännöistä, kuten suljetuista, avoimista ja täydentyvistä ryhmistä, yleisötilaisuuksista, tapahtumista ja yksilöllisistä kohtaamisista. Tässä opinnäytetyössä kulttuurista vanhustyötä tarkastellaan toimintakäytäntöjen ja toimijuuden näkökulmista.

Yksilön toimijuus ei katoa toimintakyvyn heikentyessä yksilön vanhetessa, vaan se muuttuu vaikeammin havaittavaksi ja hienovaraisemmaksi. Ympäristön tarjoamat mahdollisuudet vaikuttavat siihen, kuinka vanha ihminen voi toteuttaa toimijuuttaan. Toimijuus voi säilyä pitkälle. Jos toimijuuden eri muodot tunnistetaan ympärivuorokautisessa hoivassa, voidaan sen huomioimisella saada aikaan paljon inhimillistä hyvää hoivaympäristöissä. Vanhat ihmiset pitää kohdata persoonina, ei potilaina. (Pirhonen 2015; 25 – 33, Pirhonen & Pietilä, 2015 95 - 103.)

Ihminen ei koskaan elä tyhjiössä. Hoivakodissa asuessaankin ihminen on osa yhteiskuntaa ja sen rakenteita. Toimijuuden koordinaateilla voidaan Jyrkämän mukaan kuvata ja hahmottaa toimijuuteen liittyviä tiedostettuja ja tiedostamattomia rakenteita. Jyrkämä on kuvaillut koordinaatteja eräänlaiseksi GPS-paikantimeksi jonka avulla voidaan tarkastella toimijuutta ikään kuin ulkoapäin, rakenteista käsin. (Jyrkämä 2008, 194, 198.)

Elämä hoivayksiköissä on usein medikalisoitunutta. Ihmisen persoona, hänen toiveensa, menneisyytensä ja kulttuuriset tarpeensa voivat hävitä hoitotyön arjessa. Nykyisessä vanhojen ihmisten pitkäaikaishoidossa toimintafilosofia on monilta osin kopioitu terveydenhoidon puolelta (Pirhonen 2015, 25 – 33). Pirhonen ja Pietilä (2015) ovat löytäneet viisi tekijää, joilla

voidaan tukea erityisesti asukkaiden tunnustamista. Näitä tekijöitä ovat yksityisyyden suojaaminen, aiempien tapojen ja harrastusten jatkamisen mahdollistaminen, huumori, tunneilmaisuun kannustaminen ja yksilöllisten toiveiden huomioiminen. (Pirhonen & Pietilä 2015, 95 – 103.) Näistä erityisesti aiempien tapojen ja harrastusten jatkamisen tukeminen, huumorin ylläpitäminen, tunneilmaisuun kannustaminen ja yksilöllisten toiveiden huomioiminen voivat olla, ja usein ovat, kulttuurisen vanhustyön tavoitteita. Yksityisyyden suojaamisen sijaan voisi pitkäaikaisessa hoivassa toteutettavan kulttuurisen vanhustyön tavoitteeksi nostaa yhteisöön kuulumisen ja vuorovaikutuksen tukemisen.

Jotta toimintakäytäntöihin liittyviä kirjoitettuja tai kirjoittamattomia toimintamalleja voidaan muuttaa tai hahmottaa, tulee kerätä tietoa muutoksen tueksi. Tutkijana minua kiinnostaa jo olemassa oleva tieto aiheesta. Pitkäaikaisen hoivan parissa olevien vanhusten elämää dokumentoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Tietoa kerääntyy erilaisiin tietojärjestelmiin. Tiedon etsimistä ja järjestämistä tietojärjestelmistä kutsutaan tiedon louhinnaksi. Markkulan ja Syväniemen (2015, 49) mukaan tiedonlouhinnan pohjana käytettävän tietokokonaisuuden lähtökohdaksi kannattaa valita aineisto, jonka sisältö ymmärretään perusteellisesti tai jota on totuttu käyttämään päätöksenteon tukena.

1.1 RAI-LTC järjestelmä ja tutkimusaineisto

Vanhusten pitkäaikaisessa hoidossa on valtakunnallisesti käytössä RAI-LTC järjestelmä (Resident Assessment Instrument – Long Term Care), jonka avulla mitataan laaja-alaisesti muun muassa asukkaan hoivan tarvetta, kuntoisuutta että kustannuspainoa (Björkgren, Finne-Soveri, Noro, Vähäkangas 2005). RAI-LTC järjestelmästä saatavan tiedon hyödyntämisen mahdollisuuksia henkilön palveluiden ja hoidon suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä toiminnan kehittämisessä ja johtamisen välineenä on tutkittu erityisesti hoitotyön viitekehyksessä (Heikkilä & Mäkelä 2015,7). Koska hoitotyön ja kulttuurisen vanhustyön asiakkaina ovat samat henkilöt ja toimintaympäristö on yhteinen, on luontevaa, että kulttuurisen vanhustyön palveluiden ja toimintojen suunnittelussa, toteuttamisessa sekä toiminnan kehittämisessä ja johtamisessa käytetään RAI-LTC järjestelmästä saatavaa tietoa.

Helsingin Seniorisäätiössä RAI-LTC järjestelmä on käytössä, ja sen avulla kerättäviä tietoja on totuttu käyttämään päätöksen teon tukena. Helsingin Seniorisäätiössä asukkaitten hoitosuunnitelmat perustuvat RAI-LTC tiedokannasta louhittaviin tietoihin. RAI-LTC-järjestelmällä seurataan myös hoidon laatua ja toteutumista. Voidaan todeta, että RAI-LTC järjestelmä tunnetaan Säätiössä hyvin, ja sitä on totuttu käyttämään päätöksen teon perusteena. Näin ollen se on toimiva lähtökohta tiedonlouhinnalle.

Tässä opinnäytetyössä etsin RAI-LTC tietokannasta erityisesti niitä kulttuurisen vanhustyön suunnittelemista tukevia tietoja, jotka tuovat esiin henkilön persoonaa, hänen entisiä ja nykyisiä kiinnostuksen kohteitaan sekä tyytyväisyyttään nykyiseen harrastustoimintaan hoivakodissa. Olen tarkastellut RAI-LTC järjestelmän MDS 2.0 kysymyspatteristoa Jyrkämän (2008, 194) kuvaamien toimijuuden koordinaattien avulla. Toimijuuden koordinaatteja ovat ikä, sukupuoli, kohortti tai sukupolvi, yhteiskuntaluokka, ympäristö, kulttuurinen tausta tai ryhmä ja ajankohta.

Toimijuuden koordinaattien lisäksi kysymyspatteristosta löytyy Pirhosen ja Pietilän (2015, 95 - 103) määrittelemiä persoonan tunnustamisen tukemisen osa-alueisiin liittyviä kysymyksiä. Näitten kysymysten avulla voidaan hahmottaa minkälaisista asioista asukkaat ovat olleet kiinnostuneita ennen hoivakotiin muuttamistaan, mistä harrasteista he ovat tällä hetkellä kiinnostuneita sekä ovatko he tyytyväisiä nykyisiin aktiviteetteihin vai kaipaavatko he muutosta.

Tutkimusaineisto muodostuu Helsingin Seniorisäätiön pitkäaikaisen laitosta ja tehostetun palveluasumisen yksiköissä asuvista henkilöistä tehdyistä arvioinneista RAI-LTC – järjestelmään. Tutkimusjoukkoon kuuluu 70 henkilöä (n=70), jotka asuivat aineiston keräämisen aikana, 1.4.2017, kymmenen asukkaan ryhmäkodeissa Helsingin Seniorisäätiön hoivakodeissa.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Käyn luvussa 2 läpi opinnäytetyöni keskeiset käsitteet ja teoreettisen taustan. Etenen kulttuurin määrittelemisestä toimijuuteen ja siihen liittyviin teemoihin, joiden jälkeen avaan tietoperustaisen johtamisen ja tiedonlouhinnan määritelmiä. Viimeinen alaluku (2.10) käsittelee RAI-LTC järjestelmää, josta olen kerännyt tutkimusaineiston. Luvussa 3 syvennyn työelämäyhteyden ja tutkimusympäristön kuvailuun. Kerron Helsingin Seniorisäätiössä toteutettavasta kulttuurisesta vanhustyöstä sekä RAI-LTC järjestelmän käyttämisestä Seniorisäätiössä. Neljännessä luvussa kuvailen tutkimuksen etenemistä, tutkimusjoukon valintaa ja tutkimuskysymyksiä. Seuraavassa luvussa 5 esittelen tiedonlouhintaan valitsemani kysymykset ja niiden avulla RAI-LTC järjestelmästä louhitut tiedot. Louhittujen tietojen käsittely jatkuu luvussa 6 jossa tiedot on jaoteltu toimijuuden koordinaattien sekä persoonan tunnustamiseen liittyvien tekijöiden mukaisiksi.

Luvussa 7 esittelen tietojen perusteella tekemäni kulttuurisen vanhustyön profiilin sekä esimerkit profiilista yksilö- ja ryhmäkotitasolla. Arvioin opinnäytetyön johtopäätöksiä RAI-LTC järjestelmän sopivuutta kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi, toimijuuden koordinaattien ja persoonan tunnustamiseen liittyvien tekijöiden avulla etsityn tiedon käyttökelpoisuutta sekä jatkotutkimusaiheita ja luotettavuutta kahdeksannessa luvussa. Luvussa 9

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Seuraavaksi käyn läpi opinnäytetyöhön liittyviä käsitteitä. Ensimmäisissä alaluvuissa lähdän liikkeelle kulttuurin ja kulttuurisen vanhustyön käsitteistä sekä. Alaluvut 2.4 – 2.6. käsittelevät toimijuuden, toimintamahdollisuuksien, toimijuuden koordinaattien sekä toimintakäytäntöjen käsitteitä (Jyrkämä, 2007; Jyrkämä 2008; Pirhonen 2012; Pirhonen 2014). Ne luovat teoreettista viitekehystä sille, mitä kulttuurinen vanhustyö on, mitkä sen tehtävät ovat, ja miten siihen osallistuvia, kuten asukkaita ja ohjaajia voi käsitteellisesti tarkastella. Olen lähtenyt siitä ajatuksesta, että kulttuurisen vanhustyön toteutumia, esimerkiksi ryhmiä ja tapahtumia, voidaan tarkastella toimintakäytäntöinä, joiden tavoitteena on tukea ja toteuttaa asukkaan toimintamahdollisuuksia. Näihin ryhmiin ja tapahtumiin osallistuu eri toimijoita, kuten ohjaajia, asukkaita ja omaisia. Tässä tutkimuksessa olen valinnut mahdollisista osallistujista tutkimuksen kohteeksi asukkaat ja heidän toimijuutensa. Toimijuutta tarkastelen toimijuuden rakenteesta eli koordinaateista kertovien tietojen avulla.

Toimijat ovat todellisia, eläviä ihmisiä, joilla on erilaiset elämäkokemukset, luonteen laatu sekä tavat ja tottumukset. Alaluvussa 2.7 käsittelen persoonan tunnustamiseen käsitettä ja sen tukemiseen liittyviä tekijöitä (Pirhonen 2015; Pirhonen & Pietilä 2015). Toimijuuteen liittyvien käsitteiden lisäksi tähän tutkimukseen liittyvät keskeisesti kulttuuri, kulttuurinen vanhustyö sekä taide- ja kulttuuritoiminta.

Tämän luvun kahdessa viimeisessä alaluvussa kerron tietojen louhinnan ja RAI-järjestelmän käsitteistä. Tietojen louhinnan prosessin teoria on hyvä esimerkki jatkuvan kehittämisen mallista. Tietoa etsitään, muokataan, tulkitaan ja se palautetaan johtamisen kehittämisen kiertokulkuun, jossa se mahdollisesti muuttuu hyväksi päätöksiksi ja paremmaksi palveluksi. RAI-järjestelmästä löytyvästä tiedosta oli luontevaa aloittaa lopputyöni tiedonlouhintaprosessi. Tietoa louhitaan tämän luvun ensimmäisissä alaluvuissa esiteltujen käsitteiden ja teorioiden avulla. Tutkimuksessa etsitään vastausta siihen, löytyykö RAI-LTC-järjestelmästä tietoa kulttuurisen vanhustyön eli asukkaiden toimintamahdollisuuksia ja toimijuutta tukevien toimintakäytäntöjen suunnittelun tueksi.

2.1 Kulttuuri

Tässä tutkimuksessa kulttuuri käsittää koko ihmisen elämänpiirin moniulotteisena kokonaisuutena. Historioitsija Gunnar Suolahti (1876–1933) määritteli Suomen kulttuurihistoriaa käsittelevässä kirjasarjassa kulttuurin käsitteen seuraavasti: "kulttuuriin soveltuvat sekä aineellisen että henkisen elämän eri ilmiöt elinkeinoista ja yhteiskunnallisista oloista, ylempien ja alemmien kansankerrosten jokapäiväisestä elämänympäristöstä ja juhlatavoista aina hengenelämän korkeimpiin ilmenemismuotoihin, taiteeseen,

tieteeseen ja uskontoon saakka" (Suolahti, Aaltonen, Renvall, Kuusanmäki, Waris & Jutikkala 1933).

Kulttuurin käsitteeseen sisältyy tässä opinnäytetyössä antropologinen näkökulma eli ajatus ihmisen omasta kulttuurisesta identiteetistä, esteettinen näkökulma eli esimerkiksi taiteen, luonnon ja ympäristön tuomat elämykset sekä arjen kulttuurin, johon sisältyy elämän merkitykset ja oikeus kulttuuriseen toimintaan. Tämän opinnäytetyön yhteydessä kulttuuri ei ole jotain jossain kaukana sijaitsevaa korkeakulttuuria. Sen sijaan kulttuuri on keskiössä ja se on jotain, jota ihminen rakentaa aktiivisesti ja omaehtoisesti. Kulttuuriin kuuluvat esimerkiksi ruoka-, tapa-, vaatetus-, sisustus- ja rakennuskulttuuri, kulttuurimaisema, vuotuis- ja elämäntapa juhlat sekä ajanvietekulttuuri. Siihen sisältyvät niin korkea- kuin kansankulttuurikin (esim. talonpoikais- ja työväenkulttuuri), massakulttuurit (nuorisokulttuuri), vaihtoehto- ja vastakulttuurit, maakunta- ja paikalliskulttuurit ja vaikkapa ammattikunta- ja sukupuolikulttuurit. (Isotalo, 2013, 27; Pitkälä, Routasalo & Blomqvist 2004, 5; Hakonen 2003, 115; Kurki 2008, 52–57, 105; Routasalo, Toivonen & Rautiainen 2013, 10).

2.2 Kulttuurinen vanhustyö pitkäaikaisessa hoivassa

Jos ajatellaan, että kulttuuri sisältää koko ihmisen elämänpiirin, niin kulttuurinen vanhustyö keskittyy erityisesti vanhusten parissa toteutuvaan kulttuuriseen toimintaan ja työhön. Kulttuurisen vanhustyön tavoitteena on vanhusten hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantaminen muun muassa luovuuden, taidetoiminnan ja taidelähtöisten menetelmien avulla. (Huhtinen-Hildén, 2013, 13.)

Romneytä (1945, 16, 35 – 52) mukaillen kulttuurisen vanhustyön päätaavoitteena laitoksissa ei ole toimintakyvyn paraneminen tai ylläpitäminen, vaan sen tehtävänä on tarjota ihmisille mahdollisuus tehdä ja kokea omalla vapaa-ajallaan niitä asioita, mistä he nauttivat. Kulttuurisen vanhustyön tavoitteena on tuottaa elämyksiä, kohtaamisia ja mahdollisuuksia kokea tunteiden laaja kirjo (mm. Huhtinen-Hildén 2013a 8 – 16., Rosenlöf 2014).

Suomessa on selvitetty taiteen ja kulttuurin merkitystä sekä ilmenemismuotoja vanhustyössä erityisesti 2010-luvulla (Rosenlöf 2014, 4). Taiteen ja kulttuurin vaikutukset on havaittu merkittäviksi esimerkiksi sosiokulttuurisessa innostamisessa, yhteisötaiteessa, taidelähtöisten menetelmien käytössä, taidegerontologiassa ja ylipäänsä taide- ja kulttuuritoiminnassa (Kurki 2000, 54–55 & 74). Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä että kulttuurinen vanhustyö kattaa edellä mainitut.

Ahposen (2001, 265) mukaan kulttuurinen työote tekee elämänmerkitykset näkyviksi ja ikäihmiset läsnä oleviksi toimijoiksi äänettömyyden ja poisolon sijaan. Kulttuuriset työmenetelmät voivat osaltaan vahvistaa ikäntyvien voimavaroja ja identiteettiä sekä luoda väljyyttä ikänormeihin (Hakonen 2003, 115). Minulle kulttuurinen vanhustyö pitkäaikaisessa hoivassa

on erityisesti toimintaa, erilaisia toimintakäytäntöjä, toimintamahdollisuuksien luomista ja muistisairautta sairastavien asukkaiden elämäntarinnan sekä unelmien näkyväksi tekemistä. Pirhosen (2012, 2013) suomentamista toimintamahdollisuuksista kulttuurisen vanhustyön aluetta ovat erityisesti aistit, mielikuvitus ja ajattelu, tunteet, itsenäinen päättely, osallisuus, yhteys muihin lajeihin kuten eläimiin ja leikki. Nämä kohdat on avattu luvussa 2.2

Suomalaisessa vanhustyössä on käytetty ennen kulttuurisen vanhustyön käsitettä viriketoimintaa kuvaamaan vanhusten parissa toteutettavaa kulttuuri-, taide-, harrastus-, ajanviete-, ja vapaa-ajantoimintaa. Tällaista toimintaa on toteutettu sairaaloissa ja laitoksissa pitkään sekä Suomessa että ulkomailla. Martini yms. (2000) mukaan Isoon- Britanniaan perustettiin vuonna 1855 sairaalan yhteyteen Inkerman Cafe. Tässä kahvilassa oli mahdollista harrastaa, viettää päihtetöntä vapaa-aikaa ja osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan.

Florence Nightingale (1859,34) kirjoitti Jamesin (1998, 8) mukaan lemmikkien hoitamisen, musiikin kuuntelun ja esittämisen, neulomisen ja kirjoittamisen sekä miellyttävän ympäristön positiivisista vaikutuksista potilaisiin. Amerikan Punainen Risti rakennutti ensimmäisen maailmansodan aikana vapaa-ajan keskuksia sotilassairaaloihin. Näissä keskuksissa tarjottiin muun muassa erilaisia kulttuuriaktiviteetteja kuten musiikkitoimintaa, tanssia, puutarhanhoitoa, teatteria ja pelejä. Pohjois- Amerikkalaisissa psykiatrisissa sairaaloissa toteutettiin vakituisesti vapaa-aika- ja harrastustoimintaa sekä erilaista kulttuuri- ja taidetoimintaa hoidon tukena jo 1930 -luvulla. (James 1998, Martini ym. 2000, 56.)

Kulttuurisen vanhustyön käsite ei koske vain hoivakodeissa asuvia henkilöitä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen kuitenkin kulttuurista vanhustyötä niiden ikääntyneiden, runsaasti apua tarvitsevien henkilöiden parissa, jotka asuvat pitkäaikaisesti, kodin ulkopuolella, ryhmäkotimuotoisessa hoivakodissa.

Yhteenvedona voi todeta, että kulttuurisen vanhustyön toteutustapoja ja toteuttajia on useita (Kuva 1) ja rahoitusmalli on monikanavainen. Kulttuurinen vanhustyö rahoitetaan muun muassa hoitopäivän hinnan osuudella (työntekijät ja ostopalvelut), vapaaehtoistyönä (yksityishenkilöt, yhteisöt, yritykset), henkilökohtaisilla työskentelyapurahoilla, lahjoituksina (yksityishenkilöt, yhteisöt, yritykset), osana opintoja, hankerahoituksella, kulttuuri- ja taidelaitosten yleisötyönä, kunnan kulttuuripalveluna ja osallistumismaksuina. (Rosenlöf 2014, Leivo 2015, 9,20. Suomen kulttuurirahasto 2015, 12 - 30., Kosonen 2013, 11 – 14.) Helsingin Seniorisäätiössä on edellä mainittujen lisäksi hyviä kokemuksia erilaisten työllistämiseen liittyvien hankkeiden ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kautta tulevista toimijoista.



Kuva 1. Ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluiden toteuttajat (Rosenlöf 2014, 5)

2.3 Toimintakäytännöt

Toimintakäytäntöjä määrittävät niihin liittyvät säännöt, jotka voivat olla kirjoitettuja tai kirjoittamattomia, erilaisia normeja tai tavankaltaisia tunteita siitä, miten asioita toistuvasti, lähes itsestään selvästi tehdään. Osallistujat ovat toimijoita, jotka ovat enemmän tai vähemmän tietoisia säännöistä ja soveltavat niitä. (Jyrkämä 2008,198). Tässä tutkimuksessa käsitän kulttuurisen vanhustyön toiminnot ja ryhmät toimintakäytäntöinä ja selvitan mitä tietoa voidaan löytää yhdestä toimintaan osallistuvasta toimijasta, eli tässä tutkimuksessa asukkaasta ja asukkaista.

Vanhustyössä toiminta on pääasiassa arjessa tapahtuvaa toimintaa jonka voi Jyrkämän (2008,197 & 2007, 201) mukaan käsitteellistä toimintakäytäntöiksi. Asukkaat ja henkilökunta ovat kanssakäymisessä toistensa kanssa ja keskenään. Asukkaita herätetään ja puetaan, he tulevat tai heitä tuodaan syömään tiettyinä aikoina, he kokoontuvat katsomaan televisiota, osallistuvat viriketoimintaan tai kuntoutushetkeen, heitä kylvetetään ja saunotetaan, viedään mahdollisesti ulos tai johonkin hoivayhteisön yhteyteen tapahtumiin. (Jyrkämä (2008, 197.) Olennaisia ovat Jyrkämän (2008, 198) mukaan toimintakäytäntöihin liittyvät resurssit, valta, tieto, erilaiset taidot, erilaatuinen – niin fyysinen kuin muunkinlainen – toimintakyky, toisin sanoen osallistujien toimijuus.

2.4 Toimintamahdollisuudet

Ihminen tarvitsee toimintamahdollisuuksia voidakseen elää laadukasta ja elämisen arvoista elämää. Näkemys elämisen arvoisesta elämästä perustuu käsitykseen ihmisarvosta ja arvokkuudesta koko elämänsä ajan.

Kun ihmisen toimijuus ikääntyessä muuttuu, haavoittuvuus ja avuntarve lisääntyvät, onko olemassa toimintamahdollisuuksia, jotka tulee ottaa huomioon vanhustenhuollon suunnittelussa ja toiminnassa? (Pirhonen 2012, 6.)

Pirhonen (2013, 58 - 72) on suomentanut Nussbaumin (2011, 32 – 34) toimintamahdollisuusteorian (capabilities approach). Teoriassa Nussbaum määrittelee kymmenen ihmisille merkityksellistä toimintamahdollisuutta jotka ovat elämä; terveys; ruumiillinen koskemattomuus; aistit, mielikuvitus ja ajattelu; tunteet; itsenäinen päättely; osallisuus; muut lajit; leikki; oman ympäristön kontrollointi.

Pirhosen (2013) mukaan Nussbaumin (2011) toteaa että ihmisillä tulee olla mahdollisuus elää inhimillisesti normaalimittainen **elämä**. Ihmisten tulisi saada elää ilman ennenaikaista kuolemaa, niin kauan kuin elämä tuntuu ihmisestä elämisen arvoiselta. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus hyvään **terveyteen**, lisääntymiskykyyn, riittävään ravintoon ja asiaankuuluvaan suojaan.

Ruumiillinen koskemattomuus tarkoittaa Pirhosen (2013) mukaan Nussbaumille (2011) sitä että ihmisillä tulee olla aito mahdollisuus liikkumiseen paikasta toiseen ja heidän tulee olla turvassa väkivallalta mukaan lukien seksuaalinen väkivalta ja perheväkivalta. Ruumiilliseen koskemattomuuteen liittyy mahdollisuus toteuttaa seksuaalisuuttaan ja oikeus päättää itse lisääntymiseen kuuluvista asioista.

Ihmisillä tulee olla mahdollisuus käyttää **aisteja, mielikuvitusta ja ajattelua**. Näiden kykyjen kehittämiseksi ihmisillä on oltava Pirhosen (2013) mukaan Nussbaumin (2013) mielestä mahdollisuus koulutukseen, joka sisältää ainakin lukutaidon ja matematiikan perushallinnan. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus harjoittaa mielikuvitustaan ja ajatteluaan haluamallaan tavalla ja ilmaista poliittisia, taiteellisia ja uskonnollisia näkemyksiään. Tähän toimintamahdollisuusteorian kohtaan Nussbaum (2011) liittää Pirhosen (2013) mukaan mahdollisuuden miellyttäviin kokemuksiin ja hyödyttömän kivun välttämiseen.

Ihmisillä on mahdollisuus kiintyä itsensä ulkopuolisiin asioihin ja ihmisiin ja kokea **tunteita**, kuten rakastaa toisia ihmisiä, surra, ikävöidä, olla kiitollinen ja oikeutetusti vihainen. Pirhosen (2013) mukaan Nussbaumin (2011) nostaa esiin että lapsen tunnemaailman kehitystä ei saa vääristää peloilla ja huolilla. Ihmisillä on mahdollisuus muodostaa **itsenäisesti päättelemällä** käsitys hyvästä ja suunnitella sen pohjalta omaa elämäänsä.

Osallisuuden toimintamahdollisuuden Nussbaum (2011) on jakanut Pirhosen (2013) mukaan kahteen osaan. Ensimmäisessä osaan Nussbaum on nostanut mahdollisuuden elää yhdessä toisten kanssa ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä mahdollisuus tuntea empatiaa. Toinen osa osalli-

suuden toimintamahdollisuudesta liittyy ihmisen mahdollisuuteen elää yhteisössään itseään kunnioittavasti ja ilman nöyryytyksiä. Ihmisillä tulisi olla mahdollisuus elää samanarvoisina toisten kanssa rodusta, sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, etnisistä seikoista, kastista, uskonnosta tai alueellisesta alkuperästä riippumatta.

Ihmisillä tulee olla mahdollisuus elää kosketuksissa **muihin lajeihin** kuten eläimiin, kasveihin ja koko muuhun luontoon. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus nauraa, **leikkiä** ja virkistäytyä sekä **kontrolloida omaa ympäristöä**. Ympäristön Nussbaum (2011) jakaa Pirhosen (2013) mukaan kahteen eli poliittiseen päätöksen tekoon ja materiaaliseen omistusoikeuteen. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus osallistua omaan elämäänsä liittyvään poliittiseen päätöksentekoon ja tähän kuuluvat sanan- ja yhdistymisvapaus. Ihmisillä tulee olla oikeus oman materiaalisen ympäristönsä kontrolliin. Tämä tarkoittaa yhtäläistä omistusoikeutta. Lisäksi ihmisillä tulee olla yhtäläinen mahdollisuus henkisesti palkitsevaan työhön ja kunnioitukselle perustuvaan työyhteisöön.

Näistä toimintamahdollisuuksista liitän kulttuuriseen vanhustyöhön erityisesti oikeuden olla leikkiä, olla kosketuksissa muihin lajeihin, olla osallisina ympäröivään yhteisöön, tuntea tunteita ja käyttää aisteja sekä mielikuvitusta.

2.5 Toimijuus ja toimijuuden koordinaatit

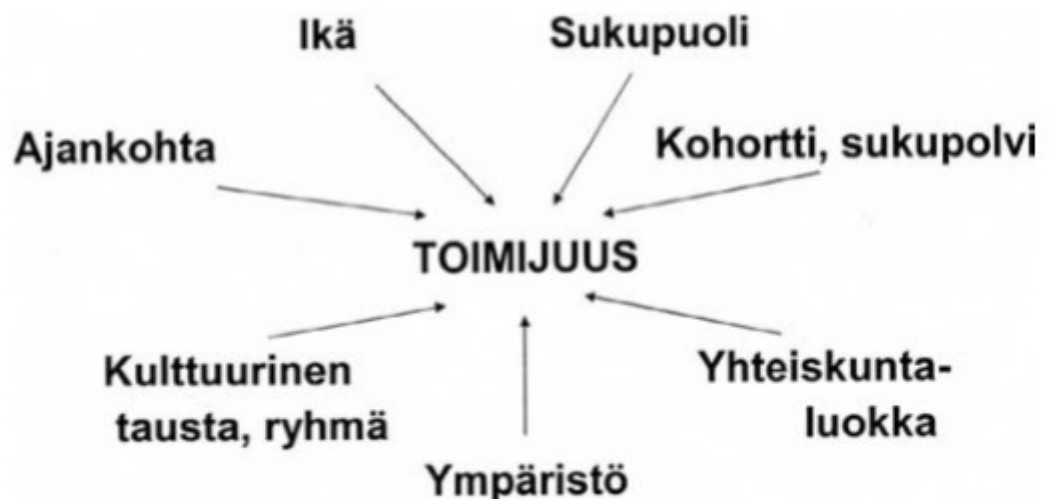
Toimijuus voidaan helposti sekoittaa toimintakykyyn tai kykyyn toimia. Toimintakyky on keskeinen, mutta ei määrittävä tekijä toimijuudessa. Pirhosen (2014, 30) mukaan pitkäaikaisen hoivassa olevan vanhuksen näkökulmasta toimijuus tulisi määritellä moniulotteisesti ja se tulisi ymmärtää halun, kyvyn, aikomuksen ja saavutettavuuden näkökulmista. Toimijuus sisältää muitakin tekijöitä kuin kyvyn toimia. (Pirhonen 2014, 30; Jyrkämä 2007, 195 – 217; Jyrkämä 2008, 190 – 203.)

Toimijuus on Jyrkämän (2008, 193) mukaan suoraan sidoksissa rakenteiden käsitteeseen. Rakenteisiin on mahdollista käsitteellisesti päästä käiksi tarkastelemalla toimijuutta ulkoapäin, toimijuuden rakenteellisten koordinaattien avulla. Kuvassa 2 esitetyt seikat voidaan ymmärtää tekijöinä, asioina ja olosuhteina, jotka vaikuttavat toimijuuden ilmenemiseen ja toteutumiseen. Koordinaattien esittämät asiat, kuten vaikka ikä vaikuttaa toimijan eli henkilön toimintaan ja mahdollisesti muuttavat sitä.

Jyrkämän (2008, 194) mukaan on olennaista nähdä toimijuuden koordinaatteja kuvaava kuvio kysymyksiä synnyttävänä tutkimusnäkökulmana. Jyrkämä (2008, 149) avaa ajatteluaan seuraavilla kysymyksillä: ”Mitä toimijuuden näkökulmasta merkitsee se, että eletään juuri tätä ajankohtaa? Entä ikä? Mitä sukupuoli tässä tai tuossa tilanteessa tuon tai tämän seikan suhteen aktualisoi: millaisia esteitä tai mahdollisuuksia se luo tai poistaa?

Millaista tekijää toimijuuden suhteen merkitsee tiettyyn sukupolveen kuuluminen jossakin tilanteessa? Onko yhteiskuntaluokalla tässä tai tuossa tilanteessa, tämän ja tuon ihmisen toimijuuden osalta mitään väliä. Entä ympäristö tai kulttuurinen, etninen tausta? Millaisia rajoituksia, esteitä, mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja sisältää tai antaa sinulle ikääntyvänä ihmisenä vaikkapa kuuluminen suomalaiseen romanivähemmistöön tai asuminen jossakin Pohjanlahden rannikkoseudun suomenruotsalaisessa yhteisössä.”.

Toimijuuden koordinaatiston kuvassa 2 voi ymmärtää Jyrkämän (2008,194) mukaan eräänlaisena sosiaalisena ja tutkimuksellisenä GPS-paikantimena, jossa ilmeisen olennaista ovat koordinaattien keskinäinen vuorovaikutus ja niiden yhteisdynamiikka. Jonkin koordinaatin muuttuessa, muut aktualisoituvat ehkä uudella tavalla.



Kuva 2. Toimijuuden koordinaatit (Jyrkämä 2008, 194)

2.6 Persoonan tunnustaminen vanhustyössä

Pirhonen (2015, 25) toteaa, että kun filosofit puhuvat tunnustamisesta, he puhuvat esimerkiksi persoonan rakentumisesta ja ylläpitämisestä, sosiaalisen todellisuuden konstruktista, yhteiskunnallisesta ja jopa kansainvälisestä vuorovaikutuksesta. Pirhonen (2015) ja Pirhonen ja Pietilä (2015) ovat tutkineet tunnustamisen teorioiden soveltamista suomalaiseen vanhustyöhön ja erityisesti kodin ulkopuoliseen hoivaan. Hoitojärjestelmässä pyritään tunnistamaan asioita, kuten asukkaiden sairauksia, toimintakykyvajeita ja voimavaroja, mutta samalla ihmisten tunnustamisen merkitystä ei välttämättä huomata. Aukkaat määrittävät ensisijaisesti ominaisuuksiensa kautta, eivät persoonina ja ainutkertaisina yksilöinä. (Pirhonen 2015, 26.)

Pirhonen ja Pietilä (2015) ovat löytäneet viisi tekijää, joilla erityisesti voidaan tukea asukkaiden tunnistamista. Näitä tekijöitä ovat yksityisyyden suojaaminen, aiempien tapojen ja harrastusten jatkamisen mahdollistaminen, huumori, tunneilmaisun kannustaminen ja yksilöllisten toiveiden huomioiminen. (Pirhonen & Pietilä 2015, 95 – 103.)

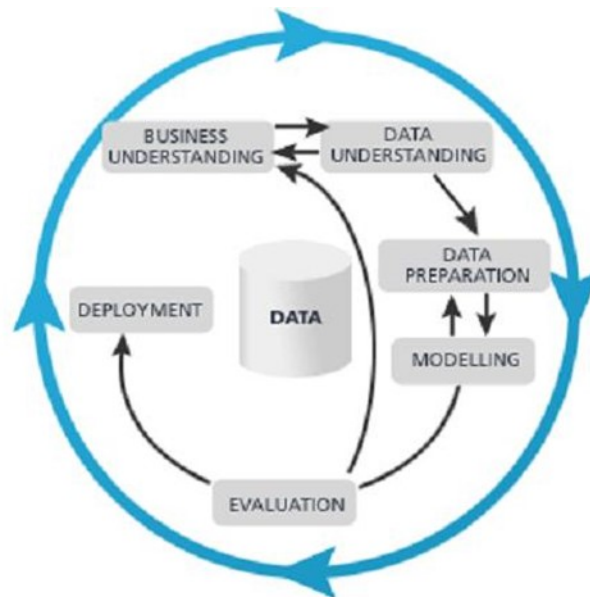
2.7 Tiedonlouhinta

Tiedonlouhinta on datan tulkitsemista algoritmien avulla. Datan olemassaolo ja varastointi eivät tuo arvoa, arvo syntyy datan jalostamisen kautta. Toiminnan kannalta olennaista dataa löytyy monista eri lähteistä. Tiedonlouhinnan pohjana käytettävän tietokokonaisuuden lähtökohdaksi kannattaa Markkulan ja Syväniemen (2015, 49) mukaan valita aineisto, jonka sisältö ymmärretään perusteellisesti, tai jota on totuttu käyttämään päätöksenteon tukena.

Markkula ja Syväniemi (2015, 39) toteavat, että esimerkiksi yrityksen Master Datasta käytetään yleensä vain murto-osaa. Master Datalla tarkoitetaan tietoa, joka on toiminnan kannalta olennaista, pitkäikäistä ja hitaasti muuttuvaa. Tuloksellisen datan louhinnan edellytyksenä on toiminnan kannalta oikeiden kysymysten esittäminen. Tiedon hyödyntämisen kannalta on olennaista, että Master Data on oikeellista ja kattavaa. Virheelliseen dataan perustuvat analyysit vievät toimintaa väärään suuntaan. Asiakastason tietojen oikeudellisuuden seurantaan tulisi olla selkeät käytännöt ja korjaamisprosessit. (Markkula & Syväniemi 2015, 36 – 41, 43, 56 - 60, 75.)

CRISP-DM-malli (Kuva 3) kehitettiin 1990-luvulla kuvaamaan tiedonlouhintaprojektin työvaiheita. Tiedonlouhinta ei ole vain tekninen suoritus, vaan se liittyy suoraan toiminnan tavoitteisiin ja prosesseihin. (Markkula & Syväniemi 2015, 95.)

Kulttuurisen vanhustyön tietoperustaisen johtamisen tueksi louhitaan tässä tutkimuksessa yksilötason dataa asukkaista toimijuuden koordinaattien ja kulttuurisen vanhustyön toimintakäytäntöjen kehittämisen näkökulmasta. Louhintaan on valittu kysymykset RAI-LTC järjestelmän MDS 2.0 kysymyspatteristosta ja niitä avataan tarkemmin luvussa 6.



Kuva 3. CRISP-DM-malli tiedonlouhintaprosessin työvaiheista. (Markkula ym. 2015, 95)

CRISP-DM - mallilla voidaan havainnollistaa tiedonlouhintaprosessin työvaiheita. Tiedonlouhintaprosessi on jatkuva kehä ja sen keskiössä on tieto eli data. Tässä tutkimuksessa datalla tarkoitetaan Helsingin Seniorisäätiön käytössä olevaa RAI-LTC järjestelmää ja siellä luotavaa ja säilytettävää tietoa. Kuviossa 3 esitetty Tiedonlouhinnan CRISP-DM malli kuvaa tämän tutkimuksen etenemistä siten, että "Business understanding" tarkoittaa tässä tutkimuksessa kulttuurisen vanhustyön prosessin, sisällön ja osallistujien toimijuuden ymmärtämistä. "Data understanding" tarkoittaa tässä tutkimuksessa RAI-LTC järjestelmän rakenteen, sisällön ja tarkoituksen ymmärtämistä, "Data Preparation" tiedonlouhintaa valituilla kysymyksillä laatu-moduulin avulla, "Modelling" kerätyn datan muokkaamista suoriksi ja kaumiksi ja prosenteiksi, "Evaluation" käsittää muokatun datan arviointia suhteessa kulttuurisen vanhustyön prosessiin, sisältöön sekä osallistujien toimijuuden koordinaatteihin. "Deployment" eli käyttöönottovaiheeseen ei päästä tämän tutkimuksen aikana. (Markkula & Syväniemi 2015, 95.)

Kulttuurisen vanhustyön suunnitteluun tarvittavaa tietoa voidaan saada RAI-LTC järjestelmän lisäksi muun muassa asukashallintajärjestelmiin ja erillisiin tiedostoihin (kulttuuritoiminnan kalenteri, huoneentaulut, osallistumistilastot, elämäntilomakkeet) kirjatusta tiedosta. Tietoa on hankala yhdistää. Tämä voi johtua siitä, että tiedot eivät ole sähköisessä muodossa, yhteismitallisia ja käsitteet eivät ole yhteneviä. Näiden syiden vuoksi päätöksenteossa tarvittava tieto pitäisi tällä hetkellä kerätä manuaalisesti eri järjestelmistä sekä tiedostoista ja jalostaa johdon tarvitsemaan

muotoon. Tämän toimintatavan ongelmina ovat tiedon keräämiseen ja jaostamiseen tarvittava työmäärä sekä aika. Myös analyysin toistaminen on haastavaa, koska tieto joudutaan keräämään joka kerta uudelleen. Kun tarvittavaa tietoa ei pystytä tuottamaan päätöksenteon vaatimassa aikataulussa, päätökset joudutaan tekemään ilman faktapohjaista tietoa. Tiedon määrä itsessään ei ole ratkaisevaa, vaan sen laatu. (Klemola, Uusi-Ilkainen & Askola, 2014, 12; Markkula & Syväniemi 2015, 21.)

2.8 RAI - järjestelmä

RAI-arviointijärjestelmä (Resident Assessment Instrument) luotiin pitkäaikaisen laitoshoidon laadun seurannan ja maksujärjestelmän tarpeisiin, Yhdysvalloissa 80-luvun puolivälissä (Finne-Soveri, Björgren, Noro, Vähäkangas 2005, 22). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on ollut vuodesta 2001 asti käytössä kansainvälinen laadun ja kustannusvaikuttavuuden arviointi- ja seurantajärjestelmä RAI. Se on asiakkaan arviointiväline, joka täyttää vanhuspalvelulain vaatimukset monipuolisesta palvelutarpeen arvioinnista. Valtakunnallisessa seurannassa käytetyt RAI-indikaattorit löytyvät liitteestä 1 (Vaarama 2015, 3.)

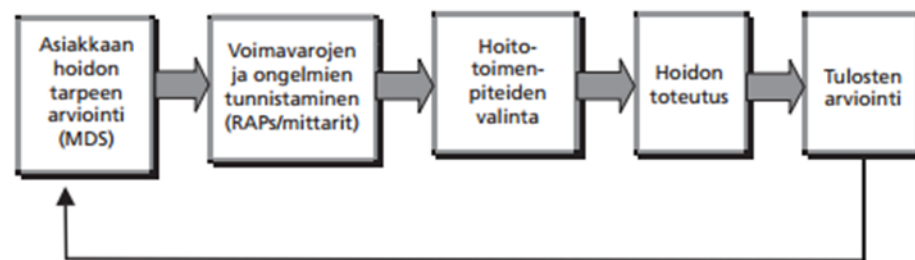
RAI-järjestelmän avulla asiakkaiden palvelutarve arvioidaan kattavasti. Tämän perustella voidaan määritellä heidän tarvitsemansa palvelut, tarvittava henkilöstön määrä ja osaaminen. RAI on myös työväline päätöksenteon ja johtamisen tueksi. RAI-järjestelmä mahdollistaa hoidon laadun ja kustannusten mittaamisen hoitoketjussa. (Vaarama 2015, 3.)

Pitkäaikaishoidon RAI eli RAI-LTC, Long Term Care, sisältää kolme perusosaa: MDS 2.0, CAPs ja CAP-ohjeisto. Tarkemmat selvitykset RAI-sanastoon löytyvät selitysosassa (Liite 3). MDS 2.0, Minimum Data Set, koostuu kysymyspatteristosta ja niihin syötetyistä vastauksista (Liite 2). Nämä muodostavat yhdessä arviointiperustan, jota voidaan käyttää asiakkaan tarpeiden ja toimintakyvyn arvioinnissa. MDS 2.0 rakentuu henkilötiedoista, taustatiedoista sekä kliinisen ja toiminnallisen tilan osioista. Osioita on yhteensä 22 ja ne sisältävät 110 pääkysymystä, joiden alla on kysymyksestä riippuen vaihteleva määrä vastausvaihtoehtoja. CAPs, Clinical Assessment Protocols, tuovat esiin asukkaan yksilölliset ongelma-alueet määriteltyjen tunnistimien avulla ja ne toimivat hoitosuunnitelman perustana. Näitä ongelma-alueita on 18. CAP aktivoituu, kun jokin tai jotkin MDS tiedostosta ohjelmoidut tunnistimet eli triggerit aktivoituvat. Ohjeisto, CAP Guidelines, auttaa arvioimaan milloin ja miten CAPsista esiin nousseisiin ongelmiin puututaan. (interRAI 2004, 6 – 9, 18 – 19, 132 -133; Finne – Soveri 2015.)

Arviointi toteutetaan RAI-järjestelmää käyttävissä yksiköissä 14 vuorokauden aikana hoitoon tulosta, puolivuositain ja aina kun henkilön vointi on olennaisesti muuttunut. Arvioinnin jälkeen tehdään aina muutokset hoitosuunnitelmaan, joka kirjataan käytettävissä olevan

tietojärjestelmään. Kuvassa 4 on esitelty asukkaan RAI-arviointi prosessi jatkuvana kaaviona. Asiakkaan hoidon tarpeen arvioinnin ja voimavarojen sekä ongelmien tunnistamisen jälkeen valitaan hoitotoimenpiteet, toteutetaan suunniteltu hoito, jonka jälkeen arvioidaan tulokset. Tämän jälkeen prosessi alkaa alusta eli jälleen arvioidaan asukkaan hoidon tarve. (interRAI 2004, 10.)

RAIn käyttö on laajentunut siten, että se kattaa noin kolmasosan kaikista Suomen vanhuspalveluita säännöllisesti saaneista henkilöistä ja lähes puolet vanhainkodissa asuvista henkilöistä (Vaarama 2015, 3; THL, 2016).



Kuva 4. RAI-arviointi ja yksilöllisen hoito- ja palvelusuunnitelman toteutus (Björkgren, Finne-Soveri, Noro & Vähäkangas 2005, 23.)

Heikkilä & Mäkelä (2015) toteavat, että laadun arvioimisessa ja vertailukehittämisessä tärkeää on se, että käytettävä tieto on totta ja ajantasaista. Mittareita tulisi täyttää oikein ja tarkoituksenmukaisesti, jotta niistä saadaan vertailtavaa tietoa. RAI-perehtymisprosessin ja koulutuksen tavoitteena on, että työntekijä ymmärtää RAI-arvioinnin sisällön ja tarkoituksen. Kun RAI on osana johtamisjärjestelmää, niin siitä saatavan tiedon avulla voidaan asettaa toiminnalle tavoitteita ja arvioida kehittämistyön tuloksia. Laatu on tehtävä näkyväksi. (Heikkilä & Mäkelä 2015,7.)

3 TYÖELÄMÄYHTEYS JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖ

Seuraavaksi esittelen tämän opinnäytetyön työelämäyhteyden eli Helsingin Seniorisäätiön. Perustietojen lisäksi käyn läpi sitä millä tavoin RAI-LTC järjestelmää hyödynnetään Helsingin Seniorisäätiön hoitotyön suunnittelemisessä. Alaluvussa 3.2. kuvailen Helsingin Seniorisäätiössä toteutettavaa kulttuurista vanhustyötä, käytettäviä menetelmiä sekä toteuttajia.

3.1 Helsingin Seniorisäätiö

Helsingin Seniorisäätiö on itsenäinen vanhuspalveluja tuottava Helsingin kaupunkikonsernin tytäryhteisö, joka täydentää kaupungin vanhuspalve-

luja. Helsingin Seniorisäätiön sääntöjen mukaan säätiön toiminnan tarkoitus ei ole voiton tuottaminen. Seniorisäätiö kytkeytyy kaupungin palvelutuotantoon, eikä toimintaa harjoiteta liiketoimintamuodossa. Helsingin kaupunkikonsernin asettamien tavoitteiden mukaan Seniorisäätiön palveluiden kehittämistä tehdään samojen linjausten pohjalta kuin kaupungin omien vanhuspalvelujen kehittämistä. Helsingin Seniorisäätiön yksiköt ovat Antinkoti, Kannelkoti, Mariankoti ja Kannelkoti sekä Mariankodin yhteydessä toimiva Pikku-Maria. (Helsingin Seniorisäätiö 2015.)

Seniorisäätiössä on lähes 500 toimea. Näistä kuusi on kulttuurisen vanhustyön toimea. Yksi henkilö toimii kulttuurisen vanhustyön tehtävissä koko säätiön tasolla ja viisi säätiön yksiköissä asukastoiminnan ohjaaja-nimikkeellä. Helsingin Seniorisäätiössä on tällä hetkellä 588 asukaspaikkaa, joista 413 pitkäaikaiseen laitoshoitoon tarkoitettua (PAH) ja 59 lyhytaikaispaikkaa (LAH) sekä 116 palveluasumisen paikkaa. Seniorisäätiön kotien asukkaat ovat pääasiassa vaikeasti tai keskivaikeasti dementoituneita ja toimintarajoitteisia vanhuksia, jotka eivät tule enää sairautensa takia kotona toimeen, mutta heidän paikkansa ei ole myöskään sairaalassa. Tutkimusaineistoon kuuluvista asukkaista 51 % kuuluu REHAB_3 kuntoutumis- ja voimavarakartoituksessa luokkaan 1: voimavaroja runsaasti jäljellä, 31 % kuuluu luokkaan 2: voimavaroja on rajoitetusti jäljellä ja 17 % kuuluu luokkaan 3: voimavaroja on jäljellä niukasti tai erittäin niukasti. Seniorisäätiön hoivakodeissa asukkaat voivat asua elämänsä loppuun saakka. (Helsingin Seniorisäätiö 2016.)

Helsingin Seniorisäätiön asukkaat asuvat ryhmäkodeissa. Ryhmäkoti on noin 10 asukkaan yhteinen koti, joka on osana isompaa yksikköä esim. osastoa ja hoivakotia. Ryhmäkoti on tarkoitettu ympärivuorokautista hoivaa ja huolenpitoa tarvitseville, esim. muistisairaille henkilöille. (Varho & Lehtovirta 2010, 16.) Asukkaalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ryhmäkodissa asuvaa pitkäaikaisen hoivan piirissä olevaa henkilöä.

Valitsin tutkimusaineistoon seitsemän Helsingin Seniorisäätiön pitkäaikaisen laitoshoidon tai palveluasumisen ryhmäkotia. Jokaisessa tutkimukseen valitussa ryhmäkodissa asuu 10 asukasta. Helsingin Seniorisäätiön ryhmäkotien koot vaihtelevat 9 – 14 henkilön välillä muodostaen n. 40 hengen osastoja. Olen valinnut tutkimusjoukkoon ryhmäkoteja Seniorisäätiön eri hoivakodeista ja osastoilta.

3.2 Kulttuurinen vanhustyö Helsingin Seniorisäätiössä

Helsingin Seniorisäätiössä on määritelty seitsemän periaatetta (taulukko 1), joihin Seniorisäätiössä toteutettava kulttuurinen vanhustyö perustuu. Periaatteet määrittävät muun muassa, että toiminta ei ole terapiaa, vaikka käytettävät menetelmät voivat olla terapeutteja. Periaatteissa määritellään asukkaiden oikeutta ja mahdollisuutta osallistua toimintaa sekä väärittävää toimintakykyä. (Mäensivu 2015, 17.)

Taulukko 1. Viriketoiminnan, asukastoiminnan/ kulttuurisen vanhustyön-periaatteet Helsingin Seniorisäätiössä (Mäensivu 2015, 17).

Viriketoiminnan, asukastoiminnan / kulttuurisen vanhustyön periaatteet
Helsingin Seniorisäätiössä

- asukkaalla on ainutlaatuinen elämäntarina
- itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan unelmia unohtamatta
- kulttuuritoiminta on kaikkien perusoikeus
- jokaisella on kyky osallistua toimintaan
- osallistuminen on vapaaehtoista
- toiminta ei ole terapiaa, käytettävät menetelmät voivat olla terapeuttisia
- toiminta on moniaistista

Helsingin Seniorisäätiössä toimii viisi asukastoiminnan ohjaajaa. Heidän toimialueensa on pääasiassa fyysisten toimintayksiköiden mukaiset. Laskennallisesti jokaisella asukastoiminnan ohjaajalla on 118 asukasta, mutta todellisuudessa asukkaat jakautuvat yksiköiden asukkaiden mukaisesti. Laskennallisesti asukastoiminnanohjaajan työaika on asukasta kohti alle 10 minuuttia viikossa. Tähän aikaan sisältyy sekä suoraan asukkaaseen kohdistuva aika että välillinen aika. Myös hoitajat ja muu henkilökunta voivat käyttää työssään kulttuuri- ja taidetoiminnan menetelmiä.

Kulttuurinen vanhustyön kehittäminen kuuluu osana kuntoutumista edistävän hoitotyön VIVA-toimintamallin kehittämiseen. ViVa-toimintamallia (vireyttä vanhuuteen) kehittää moniammatillinen työryhmä. Ryhmään kuuluvat hoitotyön edustaja joka talosta (joko sairaanhoitaja tai lähihoitaja), fysioterapian, asukastoiminnan, jalkahoidon ja ravintokeskuksen edustajat sekä RAI- ja kirjaamisiasiantuntija ja kouluttaja. (Haavisto 2014, 4.)

Helsingin Seniorisäätiössä taide- ja kulttuuritoimintaa ovat kannatelleet asukastoiminnan ohjaajat (ent. viriketoiminnan ohjaajat). Työtä on toteutettu avoimissa, suljetuissa ja täydentyvissä ryhmistä, pienissä määrin yksilöllisessä ohjauksessa, tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Asukkaisiin suoraan kohdistuvan ohjauksen lisäksi kulttuurista vanhustyötä on tuotu hoivayksiköihin yleisten tilojen näyttelytoimintojen, toiminnallisten kävelykierrosten, aisti-, muistelu- ja teemahuoneiden sekä yleisessä käytössä olevien päätteiden avulla. Kulttuurisen vanhustyön sisältöjä on rakennettu myös internetiin esimerkiksi Säätiön YouTube-kanavalle.

Kulttuurisen vanhustyön menetelminä on käytetty muun muassa musiikki-ilmaisun alueelta yhteislauluja, muistelua musiikin avulla, rytmiikkaa, soitamista, musiikin kuuntelua tunteiden ilmaisuun ja tukemiseen sekä säveltämistä. Teatteri-ilmaisun puolelta erityisesti käytettyjä menetelmiä ovat olleet roolivierailut ja näytelmät tai kuvaelmat joissa on mahdollistettu muistisairaille asukkaille toiminnallinen rooli. Kuvallisen ilmaisun menetelmistä yleisimpiä ovat piirtämiseen, maalaamiseen ja valokuvaamiseen liittyvät menetelmät. Kuvia ja taidetta on tuotu myös näyttelyillä joita ohjaajat ovat toteuttaneet sekä käytävägallerioissa että virtuaalisina näyttelyinä. GreenCare-toiminta ja sen menetelmät ovat lisääntyneet viimeisen viiden vuoden aikana. Eläinvierailut, luontoon liittyvät retket ja kädentaidot sekä pienimuotoinen hyötykasviviljely ovat olleet vakiintunut osa ohjaajien työtä. Tanssiminen ja tanssin tuominen hoivaan on kuulunut jokaisessa yksikössä säännölliseen ohjelmaan. Asukkaille on mahdollistettu tanssiminen sekä perinteisten lavatanssien, että muun muassa diskon muodossa.

Kädentaitojen ohjaaminen on vähentynyt merkittävästi ja pääasiassa kädentaitoihin liittyviä menetelmiä ovat olleet paperi- ja pahvityöt, erilaiset mosaiikkitekniikat sekä helmityöt. Kirjallisuuden ja sanallisen ilmaisun menetelmistä runotus, sadutus ja lukeminen ovat vuosiohjelmassa. Elokuvat sekä muut tallenteet, kuten muistelun teemoihin liittyvät videot kuuluvat lähes päivittäin ohjelmaan. Elokuvista on rakennettu välillä kokonaiselmäksiä, joihin kuuluu lippujen varaaminen, napostelu ja keskustelu. Elämykset ovat olleet tärkeä osa Helsingin Seniorisäätiön kulttuurista vanhustyötä. Kotien juhliin on rakennettu teemakokonaisuuksia, joissa lavastetut kohtaukset sekä tilat ovat olleet toiminnallisia. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi risteilyaluksen rakentaminen ohjelmineen, elävän joulukadun lavastaminen ja presidentin kanslian tuominen osaksi tapahtumaa. Ohjaajien koulutustaustat ovat olleet vuosina 2005 – 2017 mm. ohjaustoiminnan artonomi amk, askartelunohjaaja, kuvanveistäjä, musiikin kandidaatti, sosionomi, askarruttaja, lähihoitaja, mielisairaanhoitaja.

Ohjaajien tuottaman toiminnan lisäksi kulttuurinen vanhustyö on koostunut erilaisista esityksistä, vierailuista ja työpajoista. Tanssia on tuotu esityksinä sekä asukkaita osallistavina ryhminä, eniten käytetyt tanssinlajit ovat olleet itämainen tanssi, kansantanssi sekä samba. Konsertti ja ryhmätoimintaa on toteutettu yhdessä yksityisten musiikinopettajien, musiikkiopistojen, musiikkioppilaitosten, työväen- ja kansanopistojen sekä taidelaitosten kanssa. Klovneria, soveltava sirkus, valotaide ja ympäristötaide ovat olleet kiinnostavia ja asukkaita innostavia avauksia. Helsingin Seniorisäätiön ulkopuolelta tulevien taide- ja kulttuurialan toimijoiden sekä ohjaajien ja hoitohenkilökunnan lisäksi taide- ja kulttuuritoimintaa ovat tuottaneet ja tukeneet asukkaiden omaiset ja vapaaehtoiset.

Vuoden 2016 aikana Helsingin Seniorisäätiön yksiköissä tehtiin kulttuuriin vanhustyöhön liittyvää yhteistyötä yli 150 kumppanin kanssa. Näitä

kumppaneita olivat mm. yksittäiset taiteilijat, yhdistykset, harrastajaryhmät, oppilaitokset, taidelaitokset ja yritykset. Asukastoiminnan kalentereita tarkastelemalla voidaan todeta, että vuoden 2016 aikana toteutettiin koko Helsingin Seniorisäätiössä yli 1800 ryhmää, tapahtumaa tai tilaisuutta.

3.3 RAI- järjestelmän hyödyntäminen Helsingin Seniorisäätiössä

Helsingin Seniorisäätiössä on käytössä RAIsoft oy:n ympärivuorokautisen hoivan RAI-LTC -järjestelmä. RAI-LTC järjestelmässä tuotetaan ja säilytetään Helsingin Seniorisäätiön toiminnalle keskeistä tietoa eli Master Dataa. Helsingin Seniorisäätiössä RAI-järjestelmä on ollut käytössä vuodesta 2001. Helsingin Seniorisäätiössä järjestetään jatkuvasti ja systemaattisesti RAI-koulutuksia. RAI:n hyödyntäminen hoitotyössä ja johtamisessa on lisääntynyt ja arviointien laatu on parantunut vuosien myötä. RAI on ollut, ja on edelleenkin, oleellinen osa kirjaamista. Sen sisältö ja tulokset ovat liittyneet myös kirjaamiskoulutuksiin. (Haavisto 2014, 2.)

RAI-arviointi kuuluu olennaisena osana asukkaiden hoidon suunnitteluun. Omahoitaja tekee ensimmäisen RAI-arvioinnin kahden viikon kuluessa asukkaan saapumisesta. RAI- arvioinnin tulokset ja mittarit toimivat hoitoneuvottelun pohjana. Omahoitaja laatii varsinaisen hoito- ja kuntoutussuunnitelman moniammatillisen työryhmän tekemän linjauksen perusteella. Hoitosuunnitelmassa tulee näkyä RAI-arvioinnin tulokset: kuntoutusluokka, kognitio (CPS), fyysinen toimintakyky (ADL), ravitsemus (BMI), kipu (PAIN), uni, osallistuminen (SES) ja masennus (DRS). CAPs - listaa apuna käyttäen hoitosuunnitelmaan kirjataan asukkaan voimavarat ja ongelmat. Hoitosuunnitelman tulee olla yksilöllinen ja voimavaralähtöinen huomioiden asukkaan toimijuuden ja vastuullisuuden. Suunnitelmassa painottuvat lyhyen tähtäimen tavoitteet. Tavoitteet nousevat RAI-arvioinnin tulosten pohjalta. RAI-arviointi tarkistetaan puoli vuosittain tai aina asukkaan voinnin olennaisesti muuttuessa. (Haavisto 2014, 6; interRAI 2004, 11.)

Toimiessani Helsingin Seniorisäätiössä ohjaajana työkenttäni käsitti 256 asukasta 21 ryhmäkodissa. Mietin silloisen työparini kanssa keinoja, jolla voisimme tehdä perusteltuja valintoja työpanoksemme kohdentumisesta eri ryhmäkoteihin. Silloin aloitin RAI-tietokannan tutkimisen. Hoitotyötä ja sen valintoja perusteltiin mm. erilaisten mittariraporttien avulla. Rupesimme tutustumaan ja tarkastelemaan asukkaita mittariraporttien avulla ja pohdimme, kertovatko ne mielestämme samoista asukkaista, joita kohtasimme päivittäisessä työssämme. Työskentely tuotti oivalluksia. Huomasimme kollegani kanssa esimerkiksi, että joissain ryhmäkodeissa tavoitimme kaikki mahdolliset asukkaat. Etsimme mittariraporttien avulla asukkaita, joita emme kenties olleet huomanneet kierroillamme. Kat-

soimme noin kuuden kuukauden välein kognition, masennuksen ja sosiaalisen osallistumisen yhdistelmiä ja näiden avulla löysimme esimerkiksi yksittäisiä asukkaita joilla ei ollut merkittävää masennusta, joiden kognition taso oli hyvä tai kohtuullinen, mutta he eivät osallistuneet mihinkään toimintaan. Pystyimme RAI:n avulla löytämään nämä henkilöt ja tarkistamaan heidän tarpeensa mielekkäälle toiminnalle. Tämä käytännön työssä havaittu hyöty kannusti jatkamaan RAI:n tutkimista.

4 TUTKIMUKSEN ETENEMINEN JA TUTKIMUSAINEISTO

Tämä luku alkaa tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten määrittelyllä. Määrittelyn jälkeen kerron tutkimusaineiston ja tutkimusjoukon valinnasta. Alaluvussa 4.3. käyn läpi tutkimusmenetelmän ja tutkimuksen etenemisen vaihe vaiheelta.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimusaineisto

Opinnäytetyöni tutkimusongelmana on selvittää, millaista tietoa RAI-LTC-järjestelmästä löytyy kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi ja miten tätä tietoa voidaan käyttää.

Pääkysymyksenä on, löytyykö RAI-LTC järjestelmästä tietoa kodin ulkopuolisessa pitkäaikaisessa hoivassa toteutettavan kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi ja minkälaista tietoa järjestelmästä löytyy?

Alakysymyksiä ovat:

Kun käytetään toimijuuden koordinaatistoa ja tunnustamiseen liittyviä kysymyksiä, millaista tietoa RAI-LTC-järjestelmästä saadaan a) yksilötasolla ja b) ryhmäkotien tasolla?

Miten RAI-LTC järjestelmän tuottamaa tietoa voidaan käyttää kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tukena?

Käytän tutkimuksessa muiden keräämää aineistoa eli sekundaariaineistoa. Aineisto on kerätty Helsingin Seniorisäätiön RAI-LTC tietokannasta. Hirsjärven (2001, 174) mukaan tämä aineisto voidaan luokitella perusrekisteriksi. Ennen tähän valmiiseen aineistoon päätymistä kartoitin, missä Helsingin Seniorisäätiössä käytettävissä tietojärjestelmistä on sellaista Master Dataa ja mistä tietoa kulttuurisen vanhustyön suunnittelemiseen voi saada. Helsingin Seniorisäätiön kulttuurisen vanhustyön Master Dataa löytyi RAI-LTC järjestelmästä, Hilikka-asukastietojärjestelmästä, asukkaan huoneentauluista, elämäнкаarilomakkeista, ohjaajien käyttämistä talokohtaisista tilastoista sekä ohjaajien toteuttaman toiminnan vuosikalenterista SharePoin-

tissa. Näistä huoneentaulut, talokohtaiset tilastot ja elämäнкаarilomakkeet eivät ole kattavasti digitaalisessa muodossa. Helsingin Seniorisäätiössä on käytössä myös muita asukkaiden tietoihin, hoitotyöhön ja työntekijöihin liittyviä järjestelmiä, mutta niissä säilytettävä ja koottava tieto liittyy esimerkiksi lääkehoitoon tai työvuorojärjestelyihin.

Keräsin aineiston Helsingin Seniorisäätiön RAI-LTC tietokannasta interRAI ohjelman laatumoduulityökalulla 1.4.2017 olleen tilanteen mukaan. RAI-aineistojen jaksotus THL:n vertaiskehittämistä varten jaksottuu siten, että vuoden ensimmäisen aineiston muodostavat arviointipäivämäärän mukaan 1.10. - 31.3. tehdyt arvioinnit ja vuoden toisen aineiston muodostavat 1.4. - 30.9. tehdyt arvioinnit (THL 2015,5). Helsingin Seniorisäätiön toimintasuunnitelman mukaan kaikkien asukkaiden RAI-arvioinnit tulee tarkistaa ennen aineiston siirtoa THL:ään ja kaikkien arvioinnit ovat tällöin ajan tasalla.

4.2 Tutkimusjoukon valinta

RAI-LTC järjestelmään kirjataan tietoa yksilötasolla. Jokaisesta asukkaasta kerätään oma, yksilöllinen tietokanta. Nämä yksilöt eli asukkaat elävät hoivakodissa ryhmäkodeissa. Halusin tarkastella aineistoa yksilötason lisäksi ryhmäkodeittain, koska yhä suurempi osa kulttuurisesta vanhustyöstä tulee toteutumaan ryhmäkodeissa joko kulttuurisen vanhustyön ammattilaisten tai hoitajien toimesta. Tämä johtuu osittain tilojen muutoksesta, sillä erillisiä ryhmätoimintoihin varattuja tiloja kuten askartelu- tai kerho-huoneita ei välttämättä enää rakenneta uusiin hoivakoteihin (Rosenlöf 2014, 10). Kulttuurisen vanhustyön suunnittelun näkökulmasta on merkittävää tarkastella minkälaisista yksilöistä ryhmät muodostuvat.

Helsingin Seniorisäätiöllä on neljä hoivakotia. Kodeissa on yhteensä 40 ryhmäkotia tai osastoa. Yksiköiden nimeäminen vaihtelee hoivakotien välillä, jatkossa kutsun kaikkia yksiköitä ryhmäkodeiksi. Helsingin Seniorisäätiön ryhmäkotien koot vaihtelevat 9 - 40 henkilön välillä. Tarkastelin ryhmäkotien kokoja, määrää ja sitä kuinka monessa Helsingin Seniorisäätiön hoivakodissa on samankokoisia ryhmäkoteja. Halusin tutkimusaineistoon ryhmäkoteja, joissa on keskenään saman verran asukkaita. Valitsin tutkimusjoukoksi Helsingin Seniorisäätiön pitkäaikaisen laitoshoidon ja palveluasumisen ryhmäkodeista 7 kpl. Tutkimusjoukossa on mukana ryhmäkoteja kolmesta Helsingin Seniorisäätiön eri hoivakodista.

Tutkimusaineisto kattaa yksilötasolla 70 asukasta. Jokainen henkilö on arvioitu vain kerran RAI-LTC järjestelmään. Tutkimusjoukon valinnalla pyrittiin yksilön anonymiteetin säilyttämisen ja riittävän kattavaan aineistoon. Tutkimusaineistoon kuuluvien RAI-LTC arviointien tekoon on osallistunut pääasiassa hoitohenkilökunta. Muita tutkimusaineiston arviointeihin osallistuneita on ollut asukkaita 13 prosenttia, perheenjäseniä 3 prosenttia tai muita asukkaille tärkeitä henkilöitä 6 prosenttia.

4.3 Tutkimusmenetelmä ja analysointi

Tutkimus on kartoittava tutkimus. Kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena voi olla esimerkiksi etsiä uusia näkökulmia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001,128). Valitsin tässä tutkimuksessa käsiteltäväksi Helsingin Seniorisäätiön Master Datasta RAI-LTC järjestelmässä tuotettavaa ja säilytettävää tietoa, joka koostuu asukkaiden ja heihin kohdistuvaan hoitotyöhön liittyvistä tiedoista. RAI-LTC- järjestelmän tietoa käytetään kansallisella ja kansainvälisellä tasolla systemaattisesti hoidon arviointiin, suunnitteluun ja johtamiseen. RAI-LTC järjestelmän työkalut, kuten laatumoduuli, mahdollistavat tiedonlouhinnan. Tiedon oikeudellisuuteen kiinnitetään jatkuvasti huomiota Helsingin Seniorisäätiössä. Henkilökuntaa koulutetaan täyttämään MDS- kysymyssarjoja, tulkitsemaan RAI-LTC mittariraportteja ja CAPseja, nämä lyhenteet on selitetty liitteessä 3.

Valitsin tähän tutkimukseen kartoituksen kohteeksi MDS2.0 kysymyspatteriston ja jätin mittaristot sekä CAPsit pois tutkimuksesta, lyhenteet on avattu liitteessä 3. Tein tämän rajauksen, koska mittaristot ja CAPsit perustuvat MDS2.0 kysymyksiin ja niiden rakenteeseen kuuluu kysymysten vertailu ja erilaiset laskentakaavat. Halusin rajata tutkimuksen RAI-LTC järjestelmän sellaiseen osa-alueeseen, joka koostuu itsenäisistä kysymyksistä. MDS 2.0 kysymyspatteristossa on 22 osiota, jotka jakaantuvat 110 pääkysymykseen. Osassa kysymyksistä on useampia alakysymyksiä.

Jyrkämä (2008, 194) kuvaa toimijuuden koordinaatteja eräänlaiseksi GPS-paikantimeksi jonka avulla toimijuutta voidaan tarkastella ikään kuin ulkoapäin. Aloitin käymällä läpi RAI- käsikirjan kirjaamisohjeiden avulla RAI-LTC järjestelmään kuuluvat MDS 2.0 kysymykset edellä mainitun ”GPS-paikantimen” avulla. Tähän Jyrkämän (2008,194) määrittelemään paikantimeen eli toimijuuden koordinaatteihin kuuluvat ikä, sukupuoli, kohortti eli sukupolvi, yhteiskuntaluokka, ympäristö, kulttuurinen tausta ja ajan kohta. Etsin kysymyksiä, jotka vastaavat näihin osa-alueisiin (Jyrkämä, 2008,194). Lisäksi etsin kysymyksiä, jotka toisivat tietoa Pirhosen ja Pietilän (2015, 95–103) tunnistamiin asukkaan tunnustamiseen liittyviin tekijöihin eli yksityisyyden suojaamiseen, aiempien tapojen ja harrastusten jatkamisen mahdollistamiseen, huumoriin, tunneilmaisun kannustamiseen ja yksilöllisten toiveiden huomioimiseen. Minulla on kokemusta RAI-LTC järjestelmästä, ja jonkinlainen käsitys siitä mitä MDS 2.0 kysymyspatteristosta löytyy, mutta en ole käyttänyt sitä laaja-alaisesti hyödykseni. Nykyisessä työssäni koko organisaation tasolla en ole käyttänyt RAI-LTC järjestelmää ohjaamaan työtäni.

Löysin 32 kysymystä tai alakysymystä, jotka liittyivät joko toiminnan koordinaatteihin tai persoonan tunnustamiseen. Näistä kahdeksan kysymystä liittyivät toimijuuden koordinaatteihin ja 18 kysymystä asukkaan entisiin ja nykyisiin kiinnostuksen kohteisiin. Lisäksi valitsin kuusi kysymystä, jotka

kuvaavat asukkaan nykyistä aktiivisuutta ja osallistumista laitoksen elämään sekä asukkaan tyytyväisyyttä hänen nykyisiin harrasteisiinsa ja minäkalaisia muutostarpeita niihin liittyy. Lähdin tarkemmin tutkimaan, minkälaista tietoa löydettyjen kysymysten avulla saadaan kulttuurisen vanhus työn suunnittelun tueksi.

Tein RAisofin ohjelman laatumoduulilla hakupyynnöt Helsingin Seniorisäätiön RAI-LTC tietokantaan. Laatumoduulilla saadaan louhittua aineistoa yksilö- ja ryhmäkotitasolla sekä koko tutkimusaineiston tasolla. Muodostin laatumoduuliin hakupyynnöt lausekkeilla. Lausekkeet voivat sisältää yhden tai useampia sääntöjä, joista joko kaikkien sääntöjen tulee toteutua tai jonkin säännöistä tulee toteutua. Hakulausekkeiden perusteella ohjelma louhii tietoa, joka voidaan viedä Exceliin muokkaamista varten.

Esimerkkisääntö 1.

Aamulla hereillä olo N1a.

Sääntö = kaikki säännöt toteutuvat

1 = on aktivoitunut

Tällöin laatumoduuli hakee valitusta aineistosta ne asukkaat, jotka ovat hereillä aamuisin.

Esimerkkisääntö 2.

Aamulla hereillä olo N1a ja illalla hereillä olo N1c

Sääntö = kaikki säännöt toteutuvat

1= on aktivoitunut

Tällöin laatumoduuli hakee valitusta aineistosta ne asukkaat, jotka ovat sekä aamulla että illalla hereillä.

Esimerkkisääntö 3.

Aamulla hereillä olo N1a ja illalla hereillä olo N1c

Sääntö= jokin säännöistä toteutuu

1= on aktivoitunut

Tällöin laatumoduuli hakee valitusta aineistosta ne asukkaat, jotka ovat joko aamulla tai illalla hereillä tai molempina ajankohtina.

Laatumoduuliin voi rakentaa useampiportaisia lausekkeita, jolloin voidaan valita esimerkiksi kaksi sääntöä, joista kaikkien tulee toteutua ja lisäksi kolme sääntöä joista jonkin tulee toteutua.

Esimerkki 4. Aamulla hereillä olo N1a ja illalla hereillä olo N1c

Sääntö= kaikki säännöistä

1= on aktivoitunut

ja

On kiinnostunut musiikista (N4d), ulkoilusta (N4h) tai / ja TV:n katselusta (N4i)

Sääntö = jokin säännöistä

1= on aktivoitunut

Tällöin laatumoduuli hakee valitusta kohdeaineistosta ne asukkaat, jotka ovat hereillä sekä aamulla että illalla ja ovat kiinnostuneita joko musiikista, ulkoilusta tai TV:n katselusta tai kaikista näistä.

Hain tietoa koko tutkimusjoukon asukkaista (N=70) sekä seitsemän ryhmäkodin eli asukkaiden asumisyhteisön tasolla. Työssäni olen käytännössä todennut, että eri ryhmäkodeissa on erilainen päivärytmi, tunnelma ja vaihteleva vastaanotto erilaisille toimintamuodoille ja kulttuurisen vanhustyön teemoille. Halusin tarkastella, minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä ryhmäkotien väliltä löytyy ja mitä tietoa saadaan käyttämällä toimijuuden koordinaatistoa, sekä tunnistamiseen liittyvien kysymyksiä ryhmäkodin tasolla. Vein RAI-LTC tietokannasta louhitun aineiston Exceliin ja muokkasin sitä ryhmäkohtaisiksi taulukoiksi ja niistä eteenpäin graafiseen muotoon pylväsdiagrammeiksi. Tarkastelin aineistoa suorina jakaumina ja prosentteina ja vertasin yksittäisten ryhmäkotien tulosjakauksia keskenään sekä suhteessa koko tutkimusaineistoon. Käyn läpi kysymykset ryhmäkotien jakaumien ja koko tutkimusaineiston tasolla luvussa 5.

Seuraavaksi tein mallin eli profiilin, johon sijoitin neljä kaaviota (Liite 5) Näissä kaavioissa esitän toimijuuden koordinaatit, asukkaan entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet, asukkaan tavat ja tottumukset sekä muutostarpeet ja tyytyväisyyden nykyisiin aktiviteetteihin. Jokaisessa kaaviossa on esitetty, minkä RAI-LTC järjestelmän kysymyksen avulla tieto voidaan louhia. Tein toimijuuden koordinaatteihin liittyvästä kaaviosta kolme esimerkkiä, yhtä asukasta koskevan esimerkin ja kaksi eri ryhmäkodeista koostettua esimerkkiä. Näiden lisäksi tein yhdestä asukkaasta koko kulttuurisen vanhustyön profiilin. Näillä esimerkeillä on tarkoitus havainnollistaa, minkälaista tietoa RAI-LTC järjestelmästä voidaan saada kulttuurisen vanhusuuden tueksi. Esittelen profiilit luvussa 7.

5 RAI-LTC JÄRJESTELMÄSTÄ LOUHITUT TIEDOT

Kuten edellä on jo kerrottu, MDS 2.0 kysymyspatteristossa on 22 osiota, jotka jakaantuvat 110 pääkysymykseen. Osassa kysymyksistä on useampia alakysymyksiä. Valitsin 32 kysymystä tai alakysymystä kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi. Näistä kahdeksan kysymystä liittyy toimijuuden koordinaatteihin, 18 kysymystä asukkaan entisiin ja nykyisiin kiinnostuksen kohteisiin ja kuusi kysymystä selvittää asukkaan nykyistä aktiivisuutta ja osallistumista laitoksen sekä asukkaan tyytyväisyyttä hänen nykyisiin harrasteisiinsa ja minkälaisia muutostarpeita niihin liittyy. Tässä luvussa

avaan kaikki kysymykset ja niihin liittyvät arvioinnit siinä järjestyksessä, jossa ne ovat MDS 2.0 kysymyspatteristossa. Luvussa 6 teen yhteenvedon ja analyysiä tuloksista kulttuurisen vanhustyön suunnittelun näkökulmasta.

Taulukoissa käytän seuraavia lyhenteitä: N tarkoittaa tutkimuksen kokonaisaineistoa, joka koostuu 70 asukkaasta ja RK tarkoittaa ryhmäkotia. Tekstissä ja taulukoissa suluissa olevat kirjaimet ja numerot viittaavat RAI-tietokannan koodeihin.

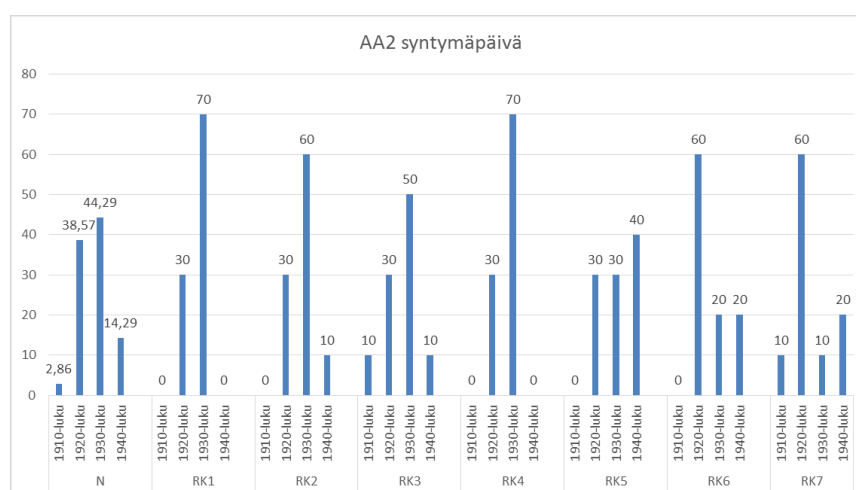
Tutkimusaineistoon kuuluu seitsemän ryhmäkotia (RK), joissa jokaisessa asuu 10 asukasta. Jokaisen kysymyksen kohdalla esitän taulukon, jossa havainnollistan kokonaisaineiston (N) ja ryhmäkotikohtaiset (RK) prosenttiosuudet kustakin valitusta muuttujasta. Esimerkiksi taulukossa 2 käyn läpi asukkaitten syntymävuosikymmenet. Taulukossa ensimmäisenä vasemmalta lukien on kokonaisaineiston jakauma ja tämän jälkeen kaikkien seitsemän ryhmäkodin jakaumat.

5.1 Henkilötiedot

Tässä alaluvussa tarkastelen asukkaiden syntymävuosia (AA2a), sukupuolta (AA3) sekä heidän pääasiallisesti käyttämäänsä kieltä (B7A).

Kuten taulukosta 2 voi havaita aineiston asukkaat ovat syntyneet 1910 – 1940 luvuilla. Suurin osa (83 %) on syntynyt 1920- ja 1930-luvuilla. Vanhin asukas on syntynyt vuonna 1915 ja nuorin vuonna 1946. Ikäeroa kertyy tutkimusaineiston asukkaille enimmillään 30 vuotta.

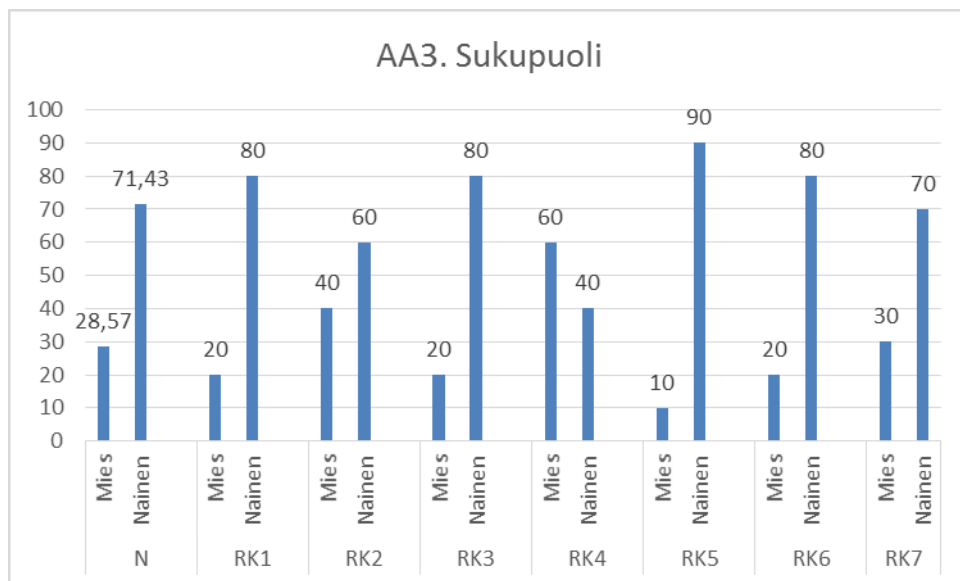
Taulukko 2. Asukkaiden syntymävuodet.



Sukupuolen (AA3) kohdalla kirjaamisvaihtoehdot ovat 1=mies ja 2=nainen. Kaikista asukkaista noin 29 prosenttia on kirjattu miehiksi ja noin 71 prosenttia naisiksi. Jokaisessa tutkimusaineistoon kuuluvassa ryhmäkodissa

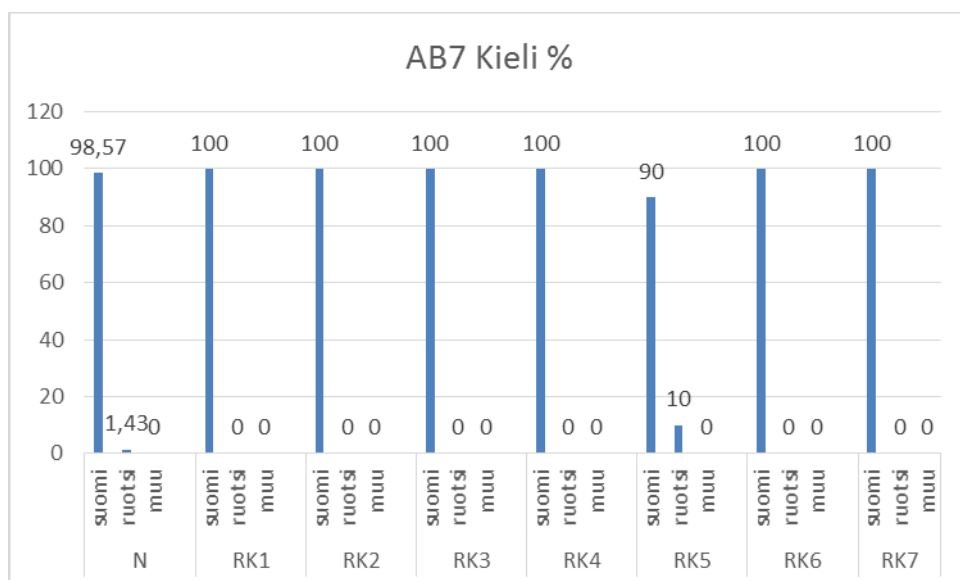
oli sekä miehiä että naisia asukkaina. Vain yhdessä ryhmäkodissa miehiä oli enemmistö (taulukko 3).

Taulukko 3. Asukkaiden sukupuoli.



Kielellä (B7A) tarkoitetaan sitä kieltä, jota asiakas parhaiten osaa puhua ja ymmärtää (interRAI 2004, 28). Kielen kohdalla kirjaamisvaihtoehtoja on kolme 1= suomi, 2= ruotsi, 3 = jokin muu. Taulukosta 4 voidaan havaita, että tutkimusaineistoon kuuluvista henkilöistä 99 prosentilla äidinkieli on suomi ja 1 prosentilla ruotsi. Muunkielisiä ei ole ilmoitettu.

Taulukko 4. Asukkaiden äidinkieli.

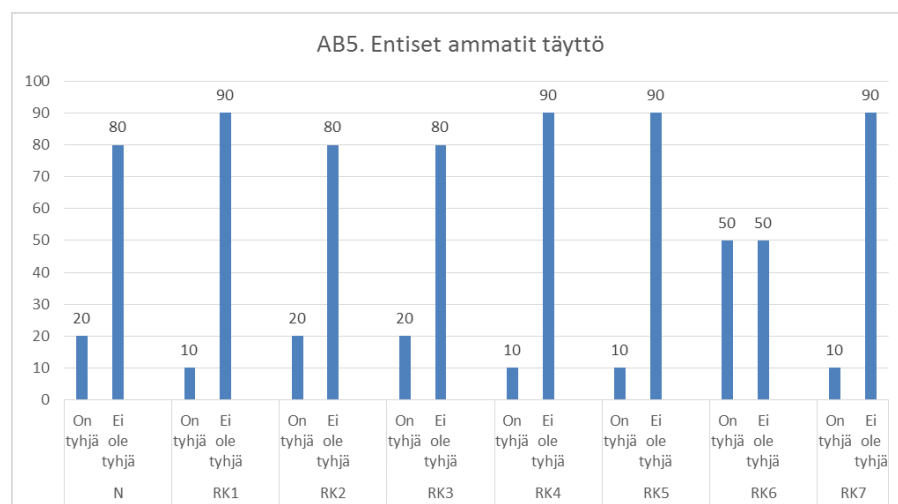


5.2 Asukkaiden entiset ammatit ja koulutus

Seuraavaksi tarkastelen asukkaiden entisiä ammatteja (AB5) ja koulutusta (AB6). RAI:n kohdassa AB5 on tarkoituksena selvittää, millaisia ammatteja asukkailla on ollut. Ohjeissa neuvotaan kirjaamaan kaikki ammatit tai, mikäli ammatti ei ole tiedossa, jättämään kohta täyttämättä (InterRAI 2004, 26). Hain entiset ammatit (AB5) laatumoduulin lausekkeella, jossa toteutuu jokin säännöistä eli kohta entiset ammatit on tyhjä tai ei ole tyhjä. Tällöin sain sekä tyhjäksi jätetyt että täytetyt kohdat tarkasteltavaksi.

Koko aineistossa entisiä ammatteja on kirjattu 80 prosentille asukkaista (taulukko 5). Se, kuinka monen asukkaan kohdalla entinen ammatti on tiedossa, vaihtelee ryhmäkohtaisesti 50 - 90 prosentin välillä. Henkilöt jakaantuvat ryhmäkoteihin siten, että jokaisessa ryhmäkodissa on korkeintaan kaksi henkilöä, joille on kirjattu sama ammattinimike. Ammattinimikkeellä kassanhoitaja tuli kolme kirjausta ja neljälle ammattinimikkeelle (hitsaaja, kotirouva, siivooja ja toimistotyöntekijä) kaksi osumaa. Kaikilla muilla asukkailla on eri ammattinimikkeet.

Taulukko 5. Asukkaiden entiset ammatit



RAI:n kohdassa koulutus (AB6) on tarkoituksena selvittää, mikä on asukkaan korkein loppututkinto. Ohjeiden mukaan tätä tietoa kerätään, koska asiakkaan tiedon taso vaikuttaa hoidon suunnitteluun ja siihen, miten asiakkaalle opetetaan uutta tietoa esimerkiksi itsehoidon alueella (interRAI, 2004, 27).

Muodostin laatumoduuliin lausekkeen, jossa toteutui jokin säännöistä: ei koulutusta, kansakoulu tai vähemmän, keskikoulu, ylioppilas, opistotason koulutus, yliopistollinen loppututkinto tai ei tietoa. Tällä lausekkeella sain tarkasteltavakseni aineiston, joka kattoi kaikki koulutusta koskevat vaihtoehdot. Aineiston perusteella voi todeta, että lähes 30 prosenttia asukkaista on käynyt joko opistotason (16 %) tai yliopiston (10 %) ja 30 prosent-

tia asukkaista on käynyt kansakoulun tai vähemmän (Liite 4). Yhdellä prosentilla ylin koulutus on ylioppilas ja seitsemällä prosentilla keskikoulu. Kaikilla asukkailla on kirjausten mukaan jonkunlainen pohjakoulutus. Toisaalta lähes 40 prosentilla asukkaista tietoa korkeimmasta mahdollisesta koulutuksesta ei ole saatavissa.

5.3 Päivittäiset tottumukset ja tavat ennen pitkäaikaiseen hoitoon siirtymistä

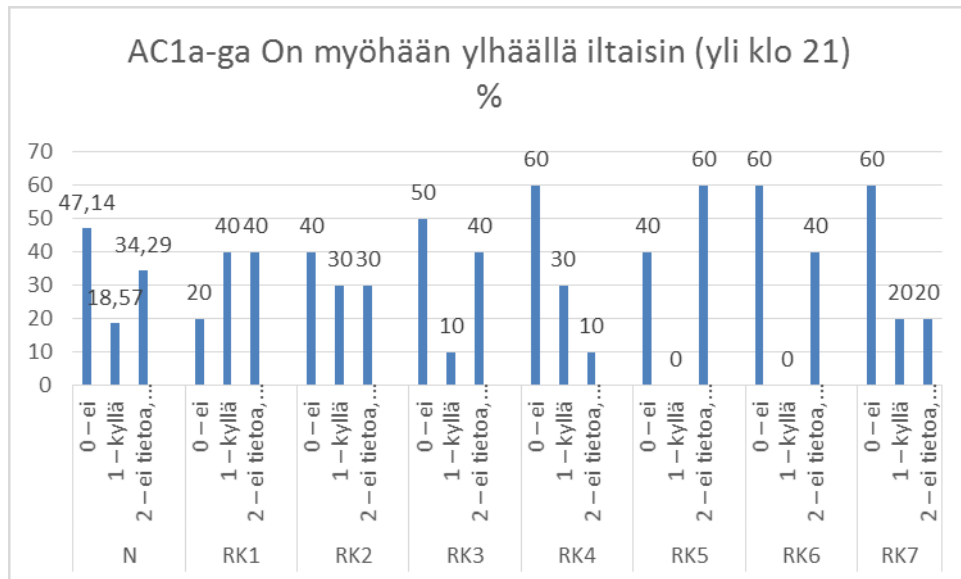
Seuraavaksi käydään läpi asukkaiden päivittäisiä tottumuksia ja toimintoja. RAI-ohjeiden mukaan tämän kohdan tarkoituksena on kerätä tietoa asiakkaan elämäntavoista ja tottumuksista hoivakotiin siirtymistä edeltävänä vuonna. Mikäli asukas on siirtynyt suoraan toisesta hoitolaitoksesta, tulee ottaa selvää asukkaan tottumuksista vuoden ajalta, kun hän vielä asui kotona tai vastaavassa.

Tarkastelen päivittäisistä tottumuksista tietoa siitä, onko asukas ollut myöhään illalla ylhäällä (AC1a-ga), onko hän ulkoillut useammin kuin kerran viikossa (AC1a-gc), onko hän viettänyt suurimman osan ajastaan yksin tai tv:tä katsellen (AC1a-ge) ja ovatko harrastukset, lukeminen ja päivän askareet täyttäneet hänen päivänsä ennen hoivakotiin siirtymistä (AC1a-gd). Tiedot asiakkaan tottumuksista ja tavoista auttavat ymmärtämään asiakasta ja hänen tämän hetkistä toimintaansa (interRAI, 2004).

Tottumuksista kerättävää tietoa voidaan hyödyntää yksilöllisen hoitosuunnitelman laadinnassa (interRAI, 2004). Suluissa olevat kirjaimet ja numerot viittaavat RAI-tietokannan koodeihin. Päivittäisiä tottumuksia koskevissa kysymyksissä kirjausvaihtoehdot ovat ei = 0, kyllä =1 ja ei tietoa, asiakas, hänen läheisensä tai ystävänsä eivät tiedä = 2. Muodostin jokaisen päivittäisistä tottumuksista kertovan kysymyksen lausekkeen laatumoduuliin säännöllä jokin kohdista toteutuu. Tällöin sain aineiston, joka kattaa kaikki vastausvaihtoehdot kyseisen kysymyksen kohdalta.

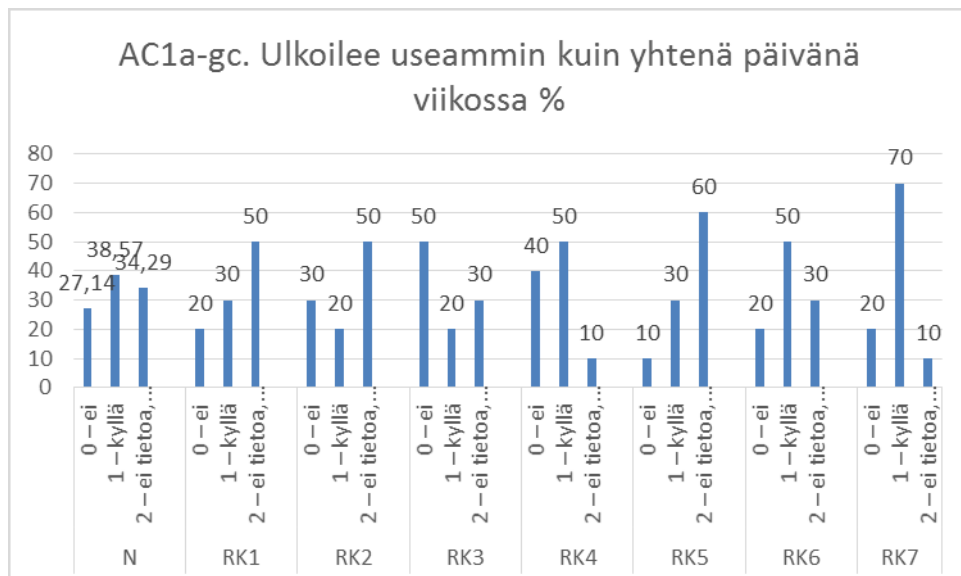
Iltaisin hereillä oloa selvitellään kysymyksellä, onko asukas ollut myöhään ylhäällä iltaisin eli yli klo 21 (AC1a-ga). Asukkaiden entisiä tottumuksia selvitettäessä 19 prosentin kohdalle on kirjattu, että he ovat olleet yleensä myöhään iltaisin hereillä. Taulukosta 6 voi havaita, että reilu kolmanneksen kohdalla ei ole tietoa asukkaan myöhäisestä hereillä olost. Ryhmäkoodeittain niiden asukkaiden, joiden on kirjattu olleen aiemmin iltaisin hereillä klo 21 jälkeen, määrä vaihtelee 0 – 40 prosentin välillä. Sellaisten asukkaiden, joiden kohdalla tietoa ei ole saatavilla, määrä vaihtelee ryhmäkodeittain 10 – 60 prosentin välillä.

Taulukko 6. Asukkaiden hereillä olo iltaisin



Niiden asukkaiden osuus joille on kirjattu, että he ovat aiemmin tottuneet ulkoilemaan useammin kuin yhtenä päivänä viikossa on 39 prosenttia (taulukko 7). Aiemmasta ulkoilusta ei ole tietoa 34 prosentin kohdalla. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna useammin kuin yhtenä päivänä viikosta ulkoilleiden määrä on enimmillään 70 prosenttia ja pienimmillään 20 prosenttia.

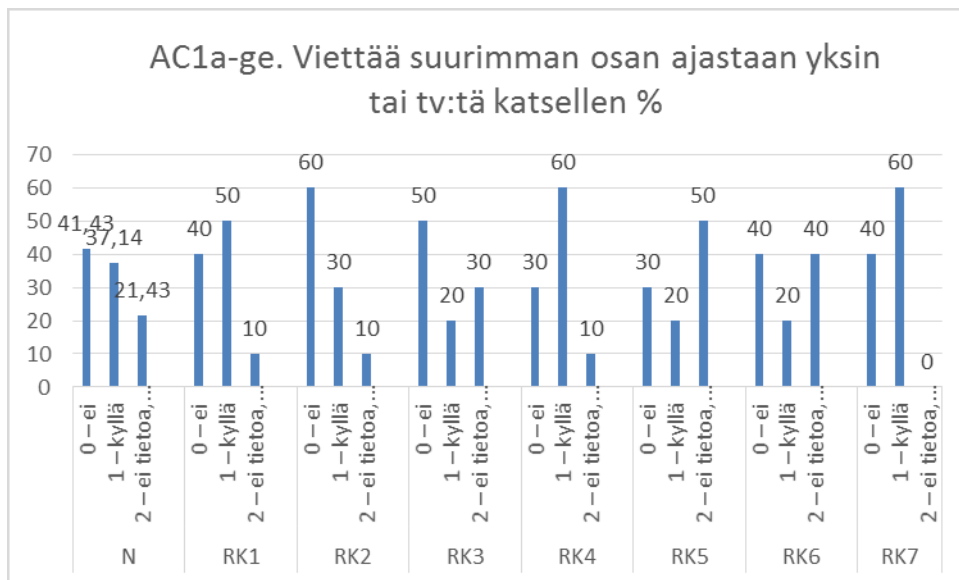
Taulukko 7. Asukkaiden ulkoilutottumukset



Taulukosta 8 voi havaita että asukkaista 37 prosenttia on kirjattu viettäneen suurimman osan ajastaan yksin tai tv:tä katsellen. Tietoa ei ole saatavissa 21 prosentilla asukkaista. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna yksin tai

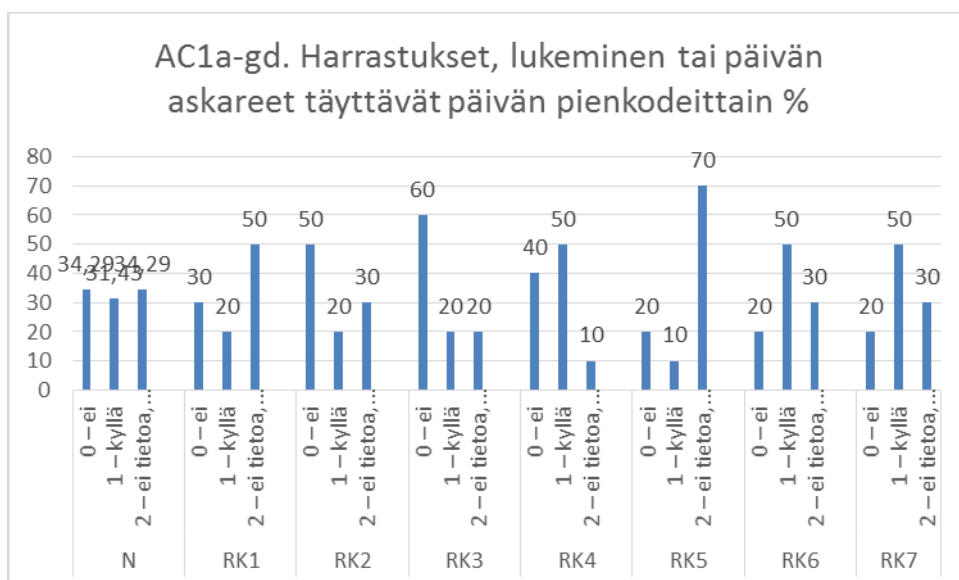
tv:n ääressä aikaansa viettäneiden asukkaiden määrä vaihtelee 20 – 60 prosentin välillä.

Taulukko 8. Asukkaiden yksinolo tai tv:n katselu



Harrastukset, lukeminen tai päivän askareet ovat täyttäneet taulukon 9 mukaan koko aineiston asukkaista lähes kolmanneksen päivät. Niiden asukkaiden osuus joiden päiviä harrastukset eivät ole täyttäneet ja ne joiden kohdalla ei ole tietoa ovat molemmat 34 prosenttia.

Taulukko 9. Asukkaiden harrastukset, lukeminen ja askareet

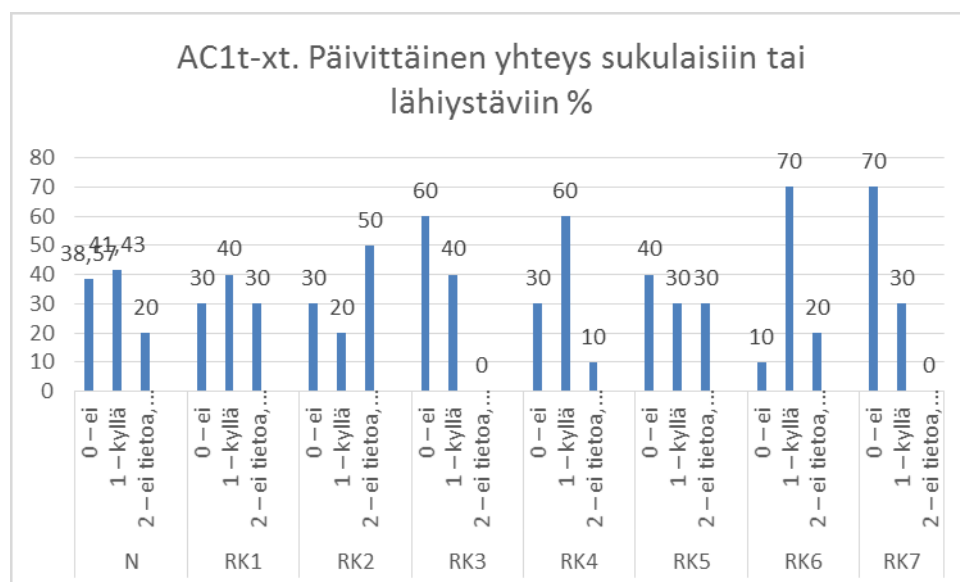


Päivittäisistä toiminnoista tarkastelen tietoja siitä onko asukas ollut päivittäin yhteydessä ystäviin tai sukulaisiin (Ac1t-x), onko asukas käynyt kir-

kossa tai osallistunut uskonnollisiin toimituksiin (AC1-xu), onko hän löytänyt voimaa uskosta (AC1t-wv) onko hänellä ollut päivittäin lemmikkieläin seuranaan (AC1t- xw) tai onko hän osallistunut ryhmätoimintoihin (AC1t-xx). Tiedot asiakkaan tottumuksista ja tavoista auttavat ymmärtämään asiakasta ja hänen tämän hetkistä toimintaansa (interRAI, 2004). Päivittäisiä toimintoja tarkastellaan siltä ajalta, jolloin asukas ei vielä asunut pitkäaikaisessa hoivassa.

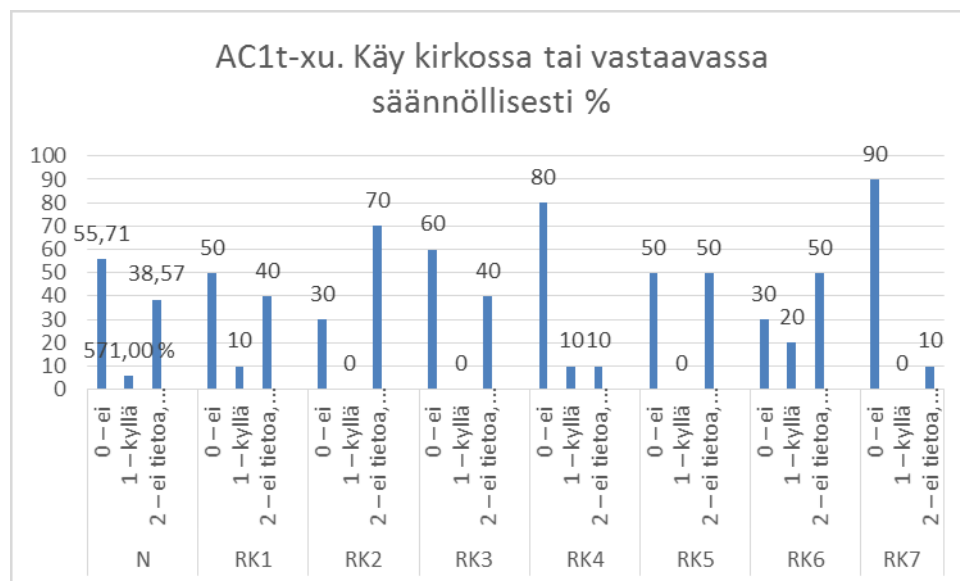
Asukkaista 41 prosenttia on ollut päivittäin yhteydessä sukulaisiin tai lähiystäviin (taulukko 10). 20 prosentin kohdalla ei ole tietoa onko asukas ollut yhteydessä sukulaisiin tai ystäviin vai eikö ole. Kahdessa ryhmäkoodissa on kirjattu kaikille tieto aiemmasta yhteydenpidosta tai sen puuttumisesta. Ryhmäkodeittain vaihteluväli niistä ketkä olivat päivittäin yhteydessä sukulaisiin tai lähiystäviin vaihtelee 20 – 70 prosentin välillä.

Taulukko 10. Asukkaiden päivittäinen yhteys sukulaisiin tai lähiystäviin



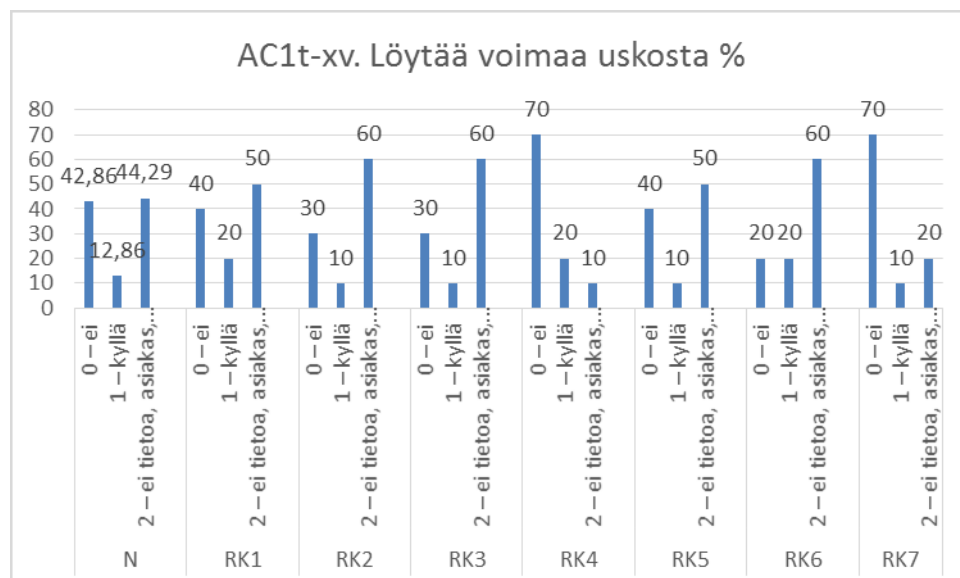
Taulukon 11 mukaan asukkaista kuusi prosenttia on käynyt kirkossa tai vastaavassa säännöllisesti. Noin 40 prosentin kohdalla tietoa ei ole. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna neljässä kodissa kukaan ei ole käynyt säännöllisesti kirkossa tai uskonnollisissa toimituksissa. Ei tietoa merkintä vaihtelee ryhmäkodeittain 10 – 70 prosentin välillä.

Taulukko 11. Asukkaiden säännöllinen kirkossa tai vastaavassa käynti



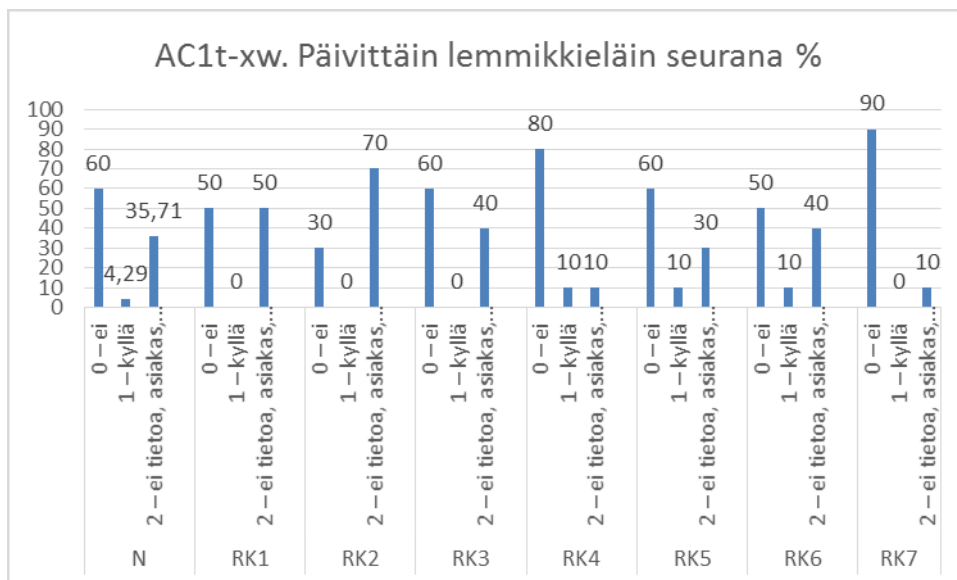
Niiden henkilöiden, jotka ovat löytäneet voimaa uskosta, osuus on kirjattu olevan hieman yli kymmenen prosentti (taulukko 12). Ne asukkaat, jotka eivät ole löytäneet voimaa uskosta määrä on kirjattu olevan noin 40 prosenttia. Näitten merkintöjen määrä vaihtelee 20 – 70 prosentin välillä. Niiden asukkaitten osuus joiden kohdalla tietoa ei ole on 44 prosenttia.

Taulukko 12. Asukkaiden voimanlöytäminen uskosta



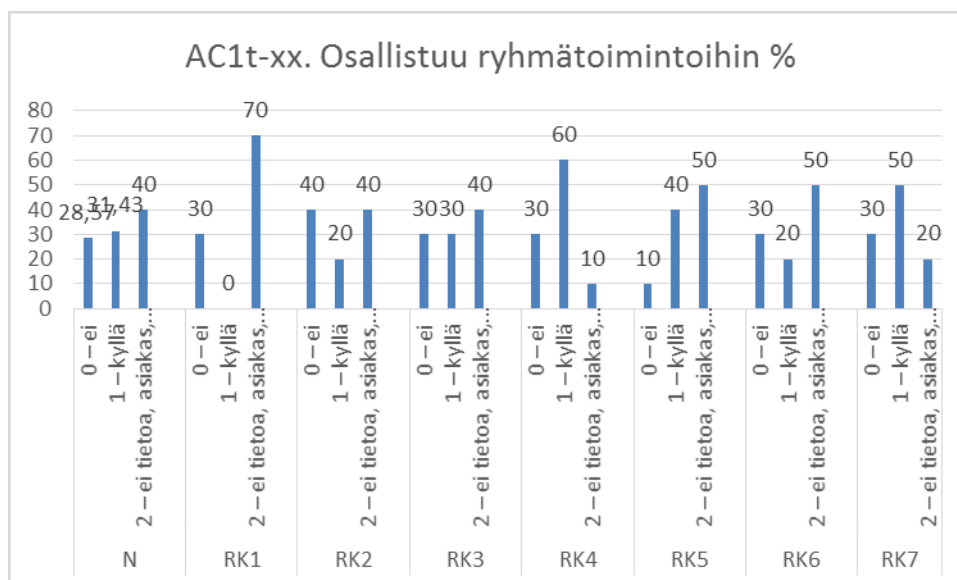
Taulukko 13 osoittaa että kaikista asukkaista 4 prosentilla on ollut päivittäin lemmikkieläin seuranaan. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna kolmessa ryhmäkodissa on 10 prosentilla ollut lemmikkieläin seurana ja muissa ryhmäkodeissa ei kenelläkään.

Taulukko 13. Asukkaiden päivittäinen seura lemmikeistä



Ryhmätoimintoihin osallistuminen on kuulunut merkintöjen mukaan lähes kaikista asukkaista lähes kolmasosan elämään (taulukko 14). Ryhmätoimintoihin osallistumisesta ei ole tietoa asukkaista 40 prosentin kohdalla. Ryhmäkodeittain, niiden asukkaiden joiden tiedetään osallistuneen ryhmätoimintoihin, määrä vaihtelee 0 – 60 prosentin välillä.

Taulukko 14. Asukkaiden osallistuminen ryhmätoimintoihin



5.4 Ajan ja paikan koordinaatit toiminnalle

Tässä alaluvussa tarkastelen asukkaiden aktiivisuutta ja harrastamista heidän hereilläoloaikansa (N1) ja keskimääräisen harrasteisiin osallistumisen

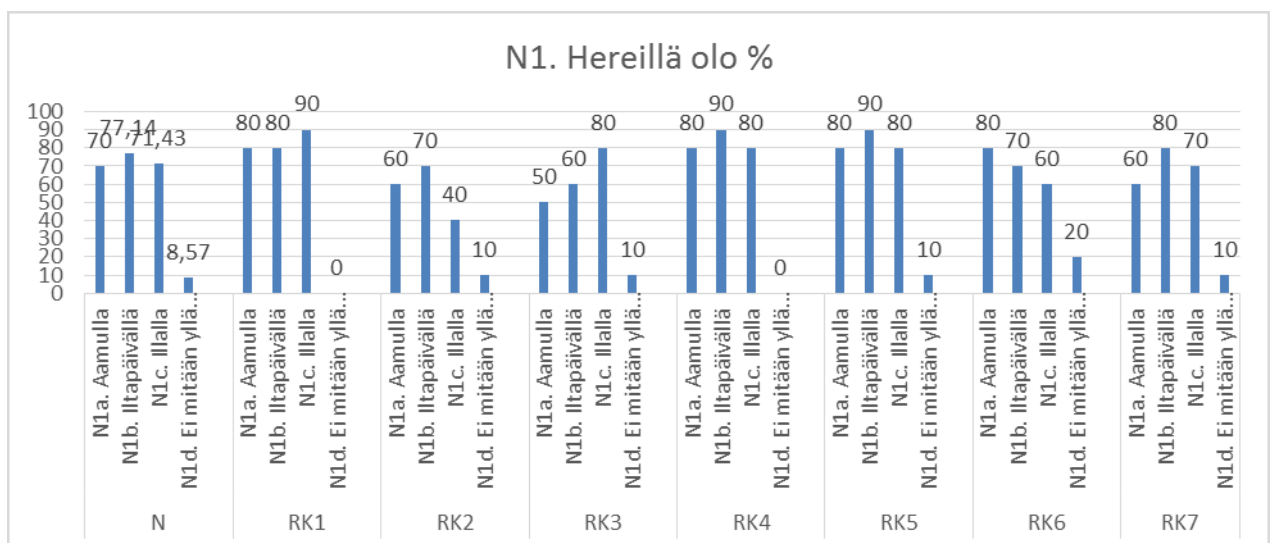
käyttämää aikaa (N2) sekä heille mieluisinta harrasteympäristöä (N3). Aktiivisuus ja harrastaminen määritellään RAI – käsikirjassa siten, että se tarkoittaa kaikkia niitä toimintoja (ei ADL-toimintoja), joita asiakas tekee saadaakseen hyvän olon (interRAI 2004, 112). Suluissa olevat kirjaimet ja numerot viittaavat RAI-tietokannan koodeihin.

Hereilläoloajasta (N1) on tarkoitus kirjata asiakkaan päivärytmi viimeisen 7 vrk:n aikana. Tässä kohtaa havainnoidaan, milloin asiakas on hereillä eli ei nuku yli tunnin torkkuja. RAI-käsikirjan mukaan tätä tietoa voidaan käyttää hoidon suunnitteluun kahdella tavalla; suurimmaksi osaksi hereillä olevaa asiakasta voidaan rohkaista osallistumaan fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti viriketoimintaan ja ryhmätoimintaan ja toisaalta sen tunnistamiseen onko paljon vuoteessa oleva asiakas masentunut tai kyllästynyt ja voisiko hänelle tehdä hyvää osallistua enemmän toimintoihin (interRAI 2004, 112).

Havainnointia tehdään neljästä kohdasta: hereillä olo aamulla, hereillä olo iltapäivällä, hereillä olo illalla tai ei mitään yllä olevista. Näille kohdille kirjaamisvaihtoehdot ovat: 0 = kohta ei ole aktivoitunut ja 1 = kohta on aktivoitunut. Muodostin laatumoduuliin lauseen, jossa jonkin säännön tuli toteutua.

Taulukosta 15 voi havaita että kaikista asukkaista 70 prosenttia on hereillä aamuisin, lähemmäs 80 prosenttia iltapäivällä ja hieman eli 70 prosenttia illalla. Kaikista aineiston asukkaista noin 9 prosenttia ei ole ollenkaan hereillä päivän aikana. Neljä ryhmäkotia noudattaa koko aineiston hereillä oloa jakauman kaarta eli aamulla ja illalla on vähemmän asukkaita hereillä kuin iltapäivällä. Kahdessa ryhmäkodissa käyrä on nouseva eli illalla on eniten asukkaita hereillä ja yhdessä laskeva eli iltapäivällä ja illalla on vähemmän asukkaita hereillä kuin aamulla.

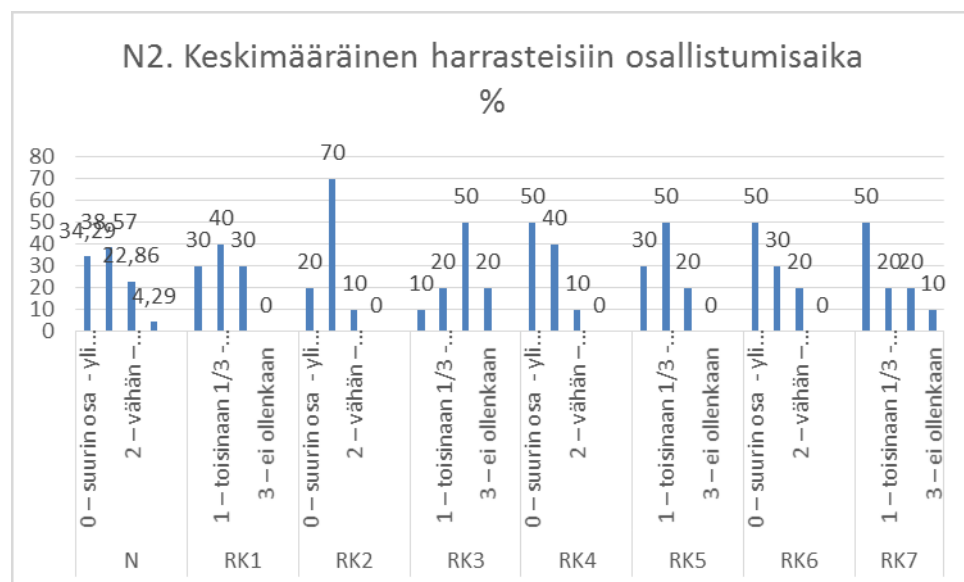
Taulukko 15. Asukkaiden hereillä olo



Keskimääräisen harrasteisiin osallistumisajalla (N2) on tarkoitus selvittää se aika, jolloin asiakas hereillä ollessaan ei saa hoitoja tai ei tee ADL-toimintoja. Tämä aika on siis sellaista aikaa, jolloin asukkaalla on mahdollista osallistua viriketoimintaan tai muuhun haluamaansa harrastukseen (interRAI 2004, 112). Kirjaamisvaihtoehdot ovat 0 = suurin osa - yli 2/3 ajasta, 1 = toisinaan 1/3 - 2/3 ajasta, 2 = vähän – vähemmän kuin 1/3 ajasta 3 = ei ollenkaan. Kun arvioidaan sopivaa vaihtoehtoa, tulee laskea pois asukkaan hoitoihin ja ADL-toimintoihin käyttämä aika. Harrasteisiin käytettyyn aikaan merkitään se aika, jonka asiakas käyttää itsenäiseen harrasteisiin kuten kukkien kasteluun, lukemiseen, kirjeen kirjoittamiseen, sosiaalisiin kontakteihin, vierailuihin, puhelinsoittoihin tai seurusteluun muiden asukkaiden kanssa sekä asukkaan käyttämä aika viriketoimintaan ryhmässä, yksilö- tai ryhmäterapiassa (interRAI 2004, 112).

Taulukko 16 osoittaa, että aineiston mukaan kaikista asukkaista hieman yli 70 prosenttia osallistuu harrasteisiin, joko suurimman osan ajastaan (34 %) tai toisinaan (38 %). Alle viisi prosenttia kaikista asukkaista ei osallistu ollenkaan harrasteisiin ja noin 20 prosenttia asukkaista osallistuu vähän. Ryhmäkodeittain niiden asukkaiden osuus, jotka osallistuvat suurimman osan ajastaan tai toisinaan harrasteisiin, vaihtelee 30 – 90 prosentin välillä.

Taulukko 16. Asukkaiden keskimääräinen harrasteisiin osallistumisaika

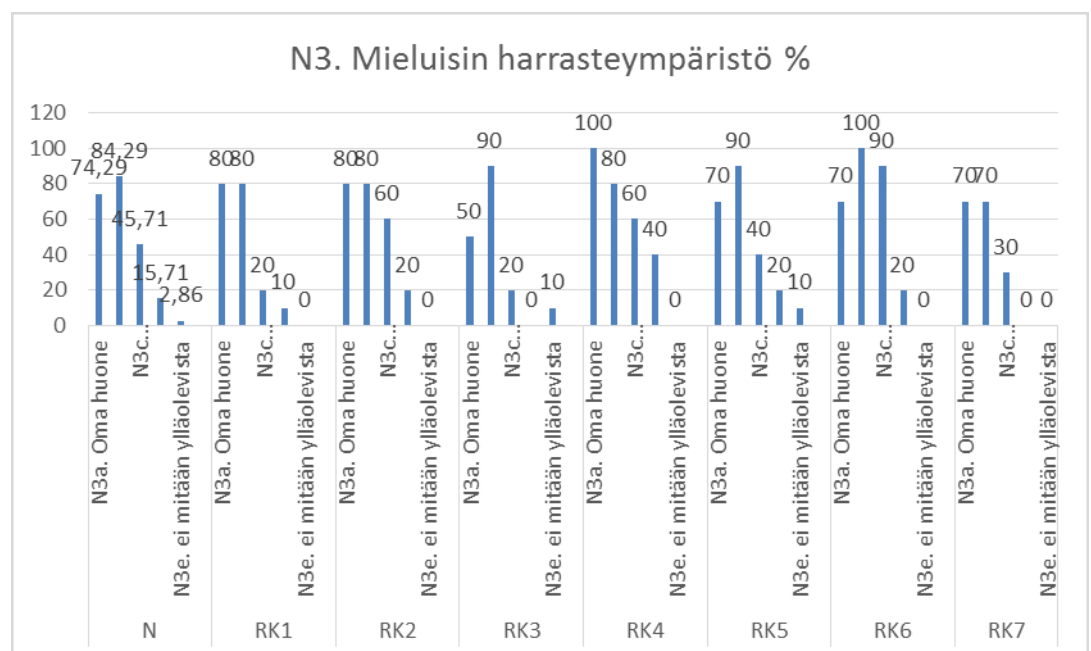


RAI:n kohdassa N3 on tarkoituksena selvittää, mikä harrasteympäristö on asukkaille mieluisin. Ohjeissa neuvotaan selvittämään ja kirjaamaan se ympäristö tai olosuhteet, jossa asiakas haluaa olla harrastaessaan ja jotka asiakkaasta tuntuvat luontevilta (InterRAI 2004, 113). Vastausvaihtoehtoja ovat oma huone, päiväsal, osaston ulkopuolella, hoivakodin ulkopuolella

tai ei mikään näistä edellä mainituista. Hain tulokset laatumoduulilla lausekkeella jossa vähintään yhden eli jonkin näistä vastausvaihtoehdoista tuli olla aktivoitunut.

Taulukosta 17 selviää että mieluisimmat harrasteympäristöt ovat koko aineiston asukkaitten mielestä päiväsal (84 %) ja oma huone (74 %). Kaikista asukkaista alle 5 prosentin kohdalla mikään vaihtoehdoista ei ollut miellyttävä. Ryhmäkotien välillä on merkittävää vaihtelua mieluisimpien harrastepaikkojen välillä. Kolmessa ryhmäkodissa päiväsal oli ilmoitettu mieluisemmaksi harrasteympäristöksi kuin oma huone. Päiväsalin mieluisuus vaihteli 70 – 100 prosentin välillä. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna oma huone mieluisimpana harrasteympäristönä vaihteli asukkaitten mielestä 50 – 100 prosentin välillä. Osaston ulkopuolella, mutta hoivakodin tiloissa olevan harrasteympäristön mieluisuus vaihteli 20 – 90 prosentin välillä. Koko hoivakodin ulkopuolelle sijoittuvan harrasteympäristön mieluisuus vaihteli 0 – 40 prosentin välillä. Yhdessä ryhmäkodissa kukaan ei halunnut harrastaa vanhainkodin tai terveyskeskuksen ulkopuolella.

Taulukko 17. Asukkaiden mieluisin harrasteympäristö



5.5 Mieluisimmat harrastukset ja toiminnot

RAI-LTC:n N4 kohdassa on tarkoituksena selvittää sellaiset harrastukset ja toiminta, joihin asiakas mieluiten osallistuisi. Ohjeessa ohjataan huomioimaan asukkaan mielipide eli mieluisaksi tulee merkitä sellaiset harrasteet joista asiakas pitää, vaikka asiakkaalla ei olisi mahdollisuutta osallistua kyseiseen harrasteeseen laitoksessa. Ohjeen mukaan tähän kohtaan tulisi

merkitä ne harrasteet, joista asukas on ilmaissut pitävänsä, eikä automaattisesti niitä mihin hän jo osallistuu (interRAI 2004,113).

Valittavia harrasteita ja toimintamuotoja on 12. Korttipelit tai muut pelit (N4a), taide tai käsityöt (N4b), liikunta tai urheilu (N4c), musiikki (N4d), lukeminen tai kirjoittaminen (N4e), henkinen tai uskonnollinen harrastus (N4f), matkailu tai ostokset (N4g), ulkoilu (N4h), TV:n katselu (N4i), puutarhan tai kasvien hoito (N4j), puheleminen ja keskusteleminen (N4k) sekä muiden auttaminen (N4l). Näiden lisäksi tähän kohtaan voidaan kirjata, jos asukas ei ole kiinnostunut mistään luetelluista vaihtoehtoista (N4m). Hain tiedot laatumoduulista lausekkeella jossa ainakin yhden eli jonkin tulee olla valittuna.

Suurimmalla osalla on valittuna useampia kiinnostuksen kohteita. Eniten osumia eli valintoja saivat musiikki, jonka oli valinnut lähes 80 prosenttia kaikista asukkaista, puheleminen ja keskustelu kiinnostavat toiseksi eniten ja TV:n katselu kolmanneksi eniten (taulukko 18). Kaikki nämä kolme kiinnostivat yli 70 prosenttia kaikista asukkaista.

Taulukko 18. Asukkaan mieluisimmat harrastukset ja toiminnot

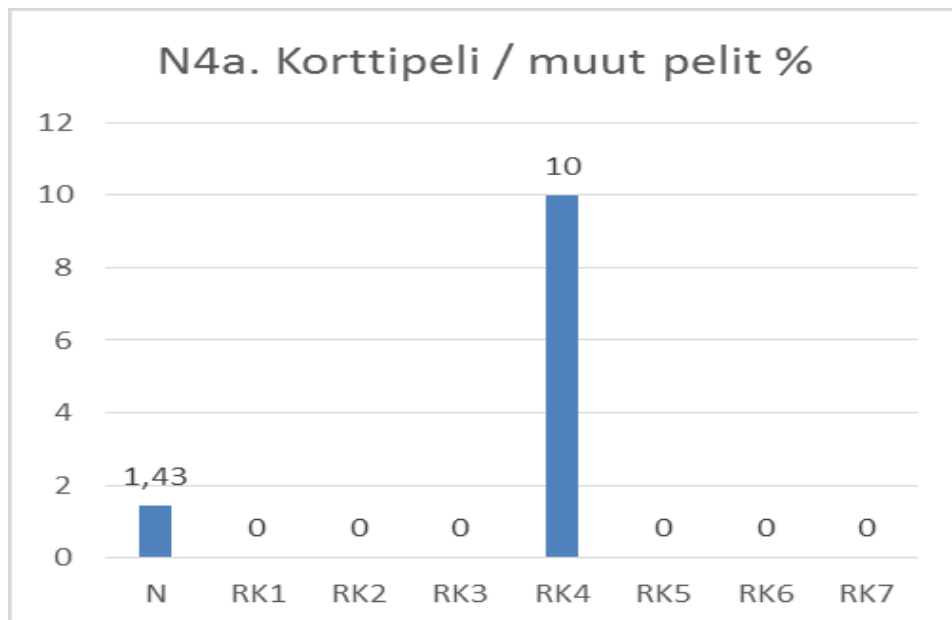
	%	Osumia
N4a. Korttipeli/muut pelit	1,43%	1
N4b. Taide/käsityöt	21,43%	15
N4c. Liikunta/urheilu	28,57%	20
N4d. Musiikki	77,14%	54
N4e. Lukeminen/kirjoittaminen	35,71%	25
N4f. Henkinen/uskonnollinen harrastus	12,86%	9
N4g. Matkailu/ostokset	12,86%	9
N4h. Ulkoilu (kävelen/pyörätuolilla)	64,29%	45
N4i. TV:n katselu	71,43%	50
N4j. Puutarhan tai kasvien hoito	10%	7
N4k. Puheleminen, keskustelu	74,29%	52
N4l. Muiden auttaminen	11,43%	8
N4m. Ei mitään yllä olevista	2,86%	2
Kaikki säännöt	100%	70

Seuraavaksi käyn läpi kunkin edellä mainitun toimintakohdan. Tarkastelen kirjauksia koko aineistosta ja ryhmäkodeittain.

Asukkaista noin 2 prosenttia on kiinnostunut korttipelistä tai muista peleistä (taulukko 19). Ryhmäkodeittain tarkasteltuna yhdessä pienkodissa

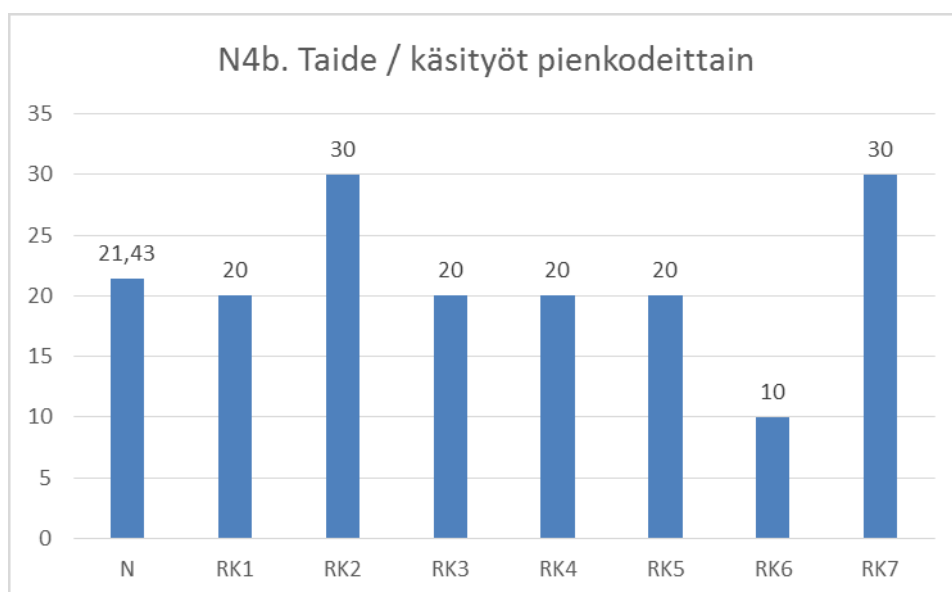
joka kymmenes asukkaista on kiinnostunut korttipeleistä tai muista peleistä. Muissa ryhmäkodeissa ei ole kirjattu ketään tästä harrasteesta kiinnostunutta.

Taulukko 19. Korttipeleistä tai muista peleistä kiinnostuneet asukkaat



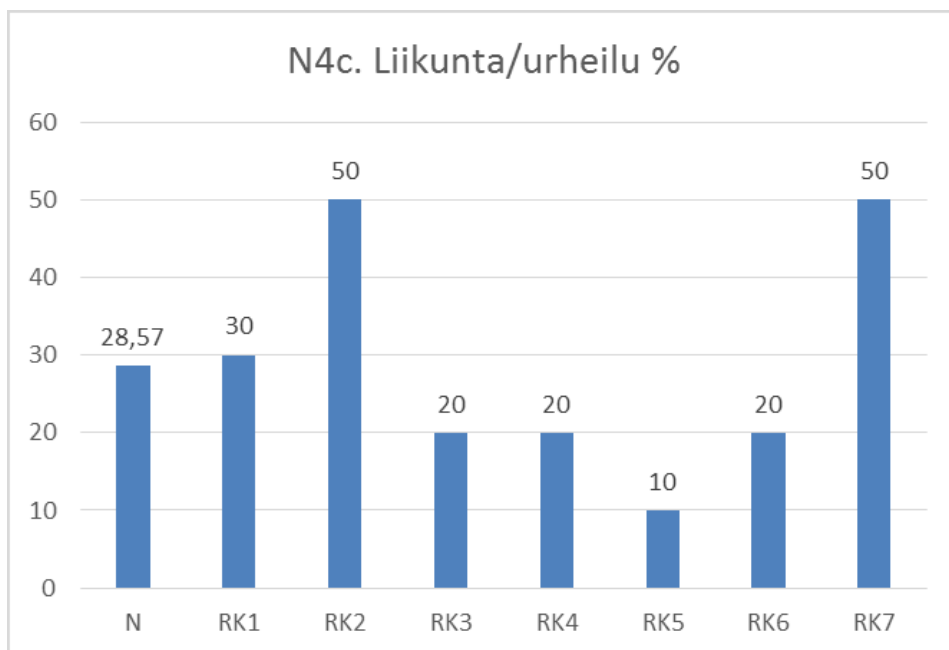
Asukkaista hieman yli 20 prosenttia on kiinnostunut taiteesta tai käsityöistä (taulukko 20). Kiinnostuneet jakaantuvat jokaiseen ryhmäkotiin siten että kiinnostuneiden asukkaiden määrä vaihtelee 10 – 30 prosentin välillä.

Taulukko 20. Taiteesta tai käsityöistä kiinnostuneet asukkaat



Ohjeiden mukaan kohdassa liikunta tai urheilu (N4c), liikunnalla ja urheilulla tarkoitetaan kaikenlaista fyysistä aktiviteettia, kuten tanssimista, painolla harjoittelua, kävelyä, keilailua tai penkkiurheilua (interRAI2004, 113). Taulukon 21 mukaan koko aineiston kohdalla asukkaista lähes 30 prosenttia (28 %) on kiinnostunut liikunnasta tai urheilusta. Kahdessa ryhmäkodissa puolelle asukkaista on kirjattu kiinnostus liikuntaan tai urheiluun. Pienin kiinnostuneiden osuus on yhdessä ryhmäkodissa, jossa liikunnasta tai urheilusta kiinnostuneita asukkaita oli yksi kymmenestä.

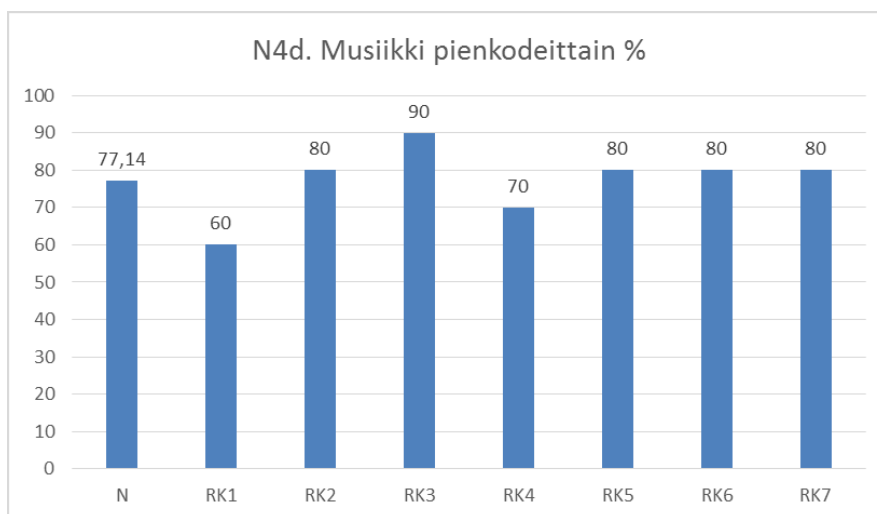
Taulukko 21. Liikunnasta tai urheilusta kiinnostuneet asukkaat



Kohdan musiikki (N4d) on tarkoitus selvittää ketkä asukkaista ovat kiinnostuneita musiikista. Ohjeiden mukaan tässä kohdassa musiikki tarkoittaa musiikin tuottamista eli soittamista tai laulamista tai musiikin kuuntelua (interRAI 2004, 113).

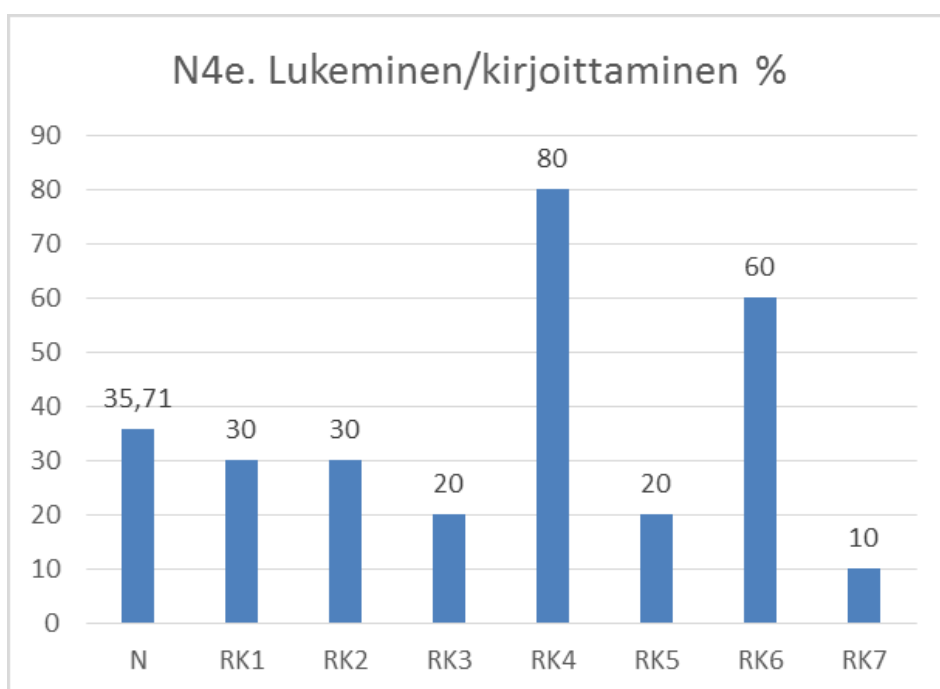
Kiinnostus musiikkiin on saanut eniten yksittäisiä merkintöjä. Se on kirjattu lähes 80 prosentille koko aineiston asukkaista (taulukko 22). Ryhmäkotien välillä kirjaukset vaihtelevat 60 – 90 prosentin välillä.

Taulukko 22. Musiikista kiinnostuneet asukkaat.



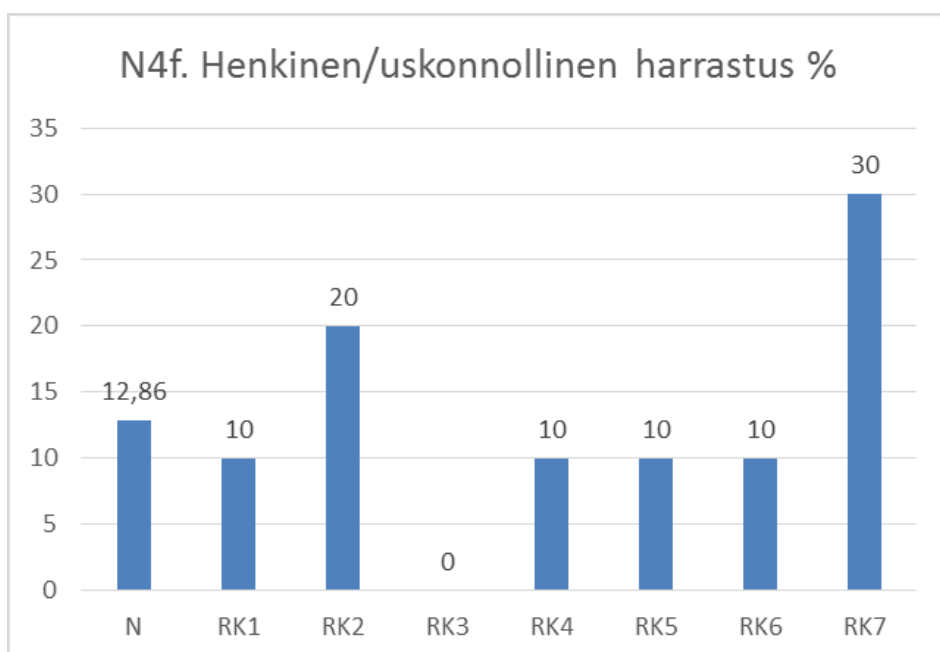
Lukemisesta tai kirjoittamisesta (N4e) on kiinnostunut hieman yli kolmannes koko aineiston asukkaista (taulukko 23). Lukemisella ja kirjoittamisella tarkoitetaan ohjeen mukaan itsenäistä lukemista tai kuuntelemista ryhmässä, jolloin ryhmän vetäjä lukee ääneen tai äänikasettien kuuntelua. Kirjoittaminen voi olla itsenäistä kirjoittamista tai ohjattua ryhmässä tapahtuvaa kirjoittamista. Ulkopuolinen henkilö voi myös kirjoittaa, esim. sokean asiakkaan ajatuksia (interRai 2004,113). Ryhmäkotien välillä kirjaukset vaihtelevat 10 – 80 prosentin välillä. Keskiarvoa nostavat kaksi ryhmäkotia, joista toiseen on kirjattu että 80 prosenttia asukkaista ja toiseen 60 prosenttia asukkaista olevan kiinnostuneita lukemisesta tai kirjoittamisesta.

Taulukko 23. Lukemisesta tai kirjoittamisesta kiinnostuneet asukkaat.



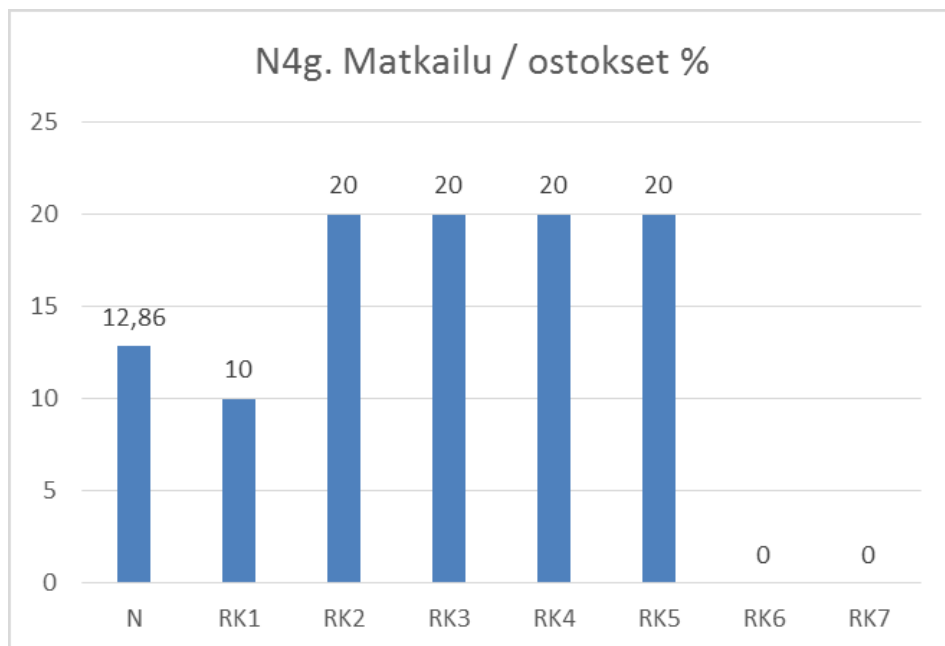
Taulukosta 24 voidaan päätellä että henkinen tai uskonnollinen harrastus (N4f) kiinnostaa koko aineiston asukkaista kymmenesosaa. Kirjaamisohjeiden mukaan henkisellä tai uskonnollisella harrastuksella tarkoitetaan uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumista tai niiden seuraamista TV:stä tai radiosta (interRAI 2004, 113). Ryhmäkodeittain kiinnostus henkiseen tai uskonnollisesta harrastuksesta kiinnostuneista asukkaista vaihtelee 0 – 30 prosentin välillä.

Taulukko 24. Henkisestä tai uskonnollisesta harrastuksesta kiinnostuneet asukkaat.



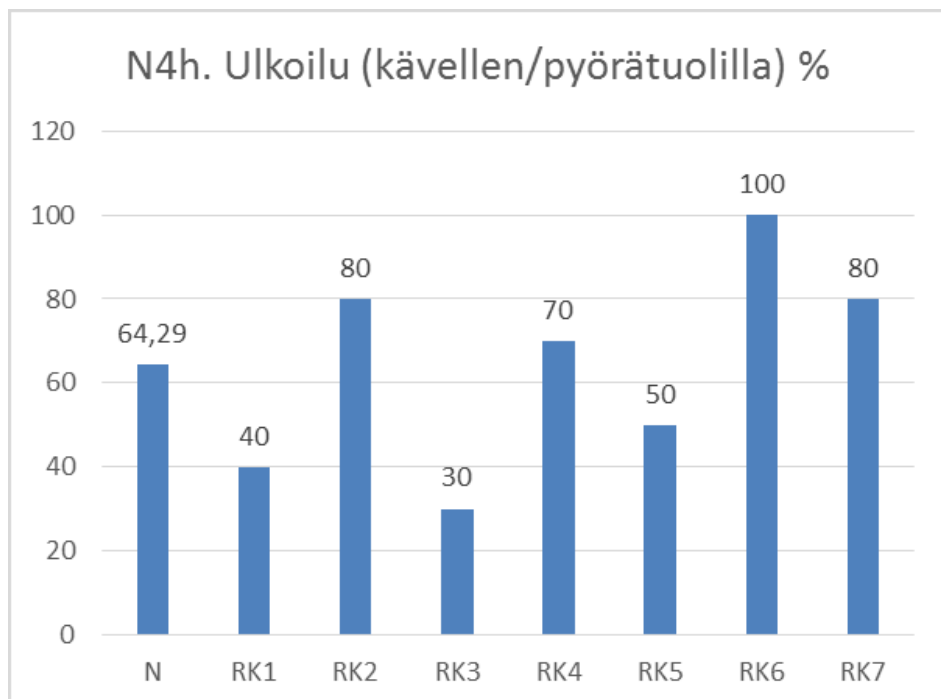
Matkailu tai ostoksien teko (N4g) kiinnostaa taulukon 25 mukaa reilua kymmentä prosenttia (13 %) kaikista aineiston asukkaista. Kahdessa ryhmäkodissa ei ole yhtään matkailusta tai ostoksista kiinnostunutta asukasta, kun taas muissa ryhmäkodeissa on 10 – 20 prosenttia asukkaista on kiinnostuneita tästä harrastuksesta tai toiminnasta.

Taulukko 25. Matkailusta tai ostosten teosta kiinnostuneet asukkaat.



Ulkoilu (N4h) on koko aineiston neljänneksi mieluisin harraste. Lähes kahdelle kolmasosalle asukkaista on kirjattu kiinnostus ulkoilla kävellen tai pyörätuolilla (taulukko 26). Ryhmäkotien välillä löytyy 30 – 100 prosentin väliltä kiinnostuneita. Neljässä aineiston ryhmäkodissa ulkoilusta kiinnostuneita on puolet asukkaista.

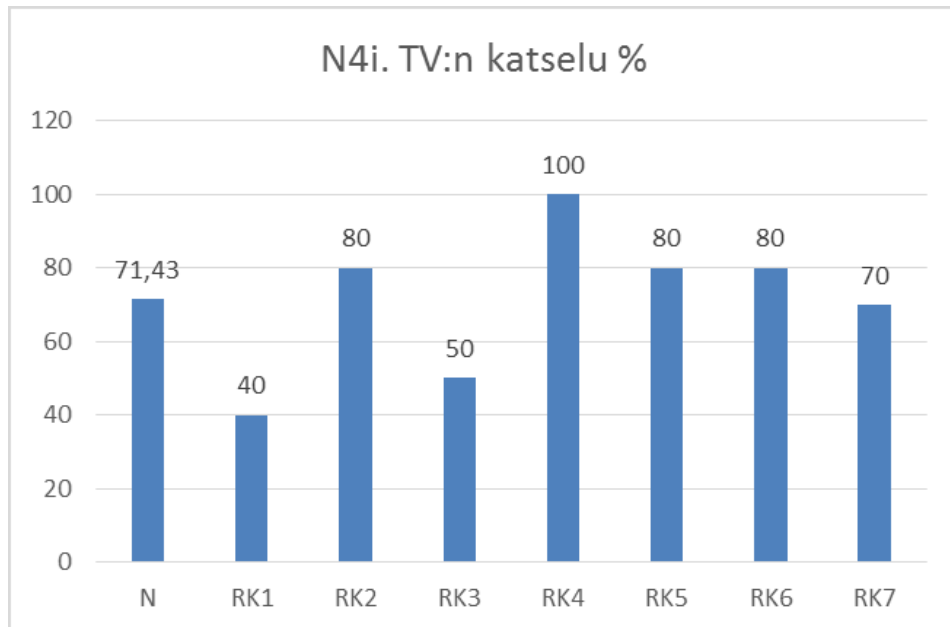
Taulukko 26. Ulkoilusta kiinnostuneet asukkaat.



Kolmanneksi eniten aineiston asukkaita (71 %) kiinnostaa merkintöjen mukaan TV:n katselu (N4i). Taulukosta 27 voidaan päätellä että pienin TV:n

katselusta kiinnostuneiden asukkaiden osuus on yhdessä ryhmäkodissa, jossa 40 prosenttia asukkaista oli kiinnostunut katselusta. Yhdessä ryhmäkodissa oli kirjattu että kaikki sen asukkaat ovat kiinnostuneita TV:n katselusta.

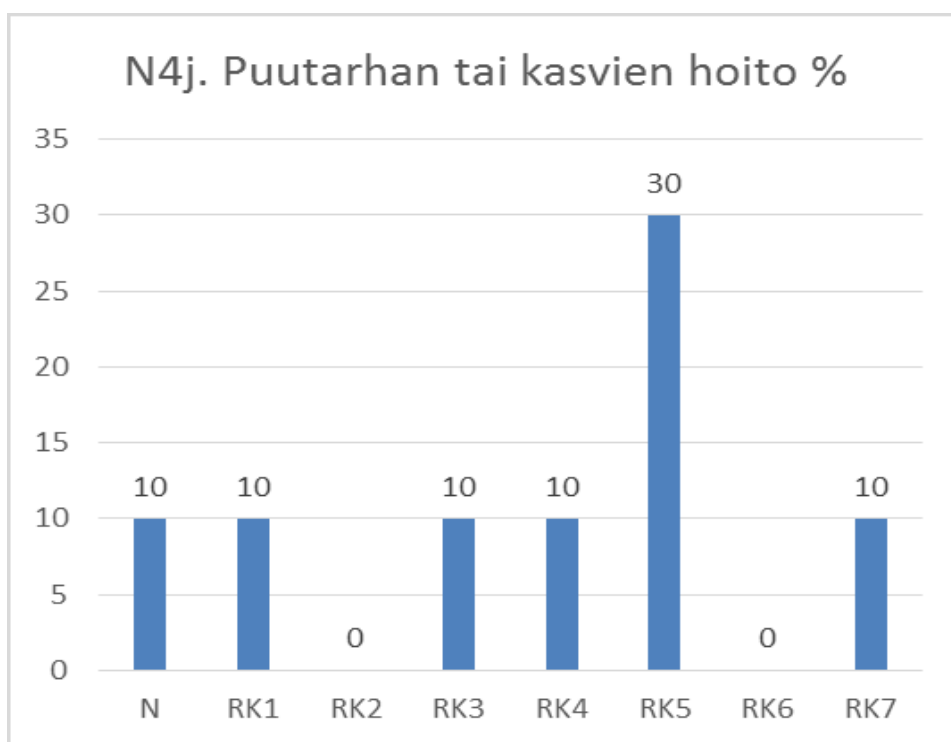
Taulukko 27. TV:n katselusta kiinnostuneet asukkaat.



Ohjeen mukaan puutarhan tai kasvien hoito (N4j) tarkoittaa omista tai muiden kasveista huolehtimista tai kasvien hoitoryhmään osallistumista tai kasvien hoidosta kertovien TV-, video- tai radio-ohjelmien säännöllistä seuraamista (interRAI 2004, 113).

Puutarhan tai kasvien hoidosta on kiinnostunut kymmenen prosenttia kaikista aineiston asukkaista. Yhdessä ryhmäkodissa kiinnostuneita on kirjattu olevan lähes kolmannes ryhmäkodin asukaista (taulukko 28).

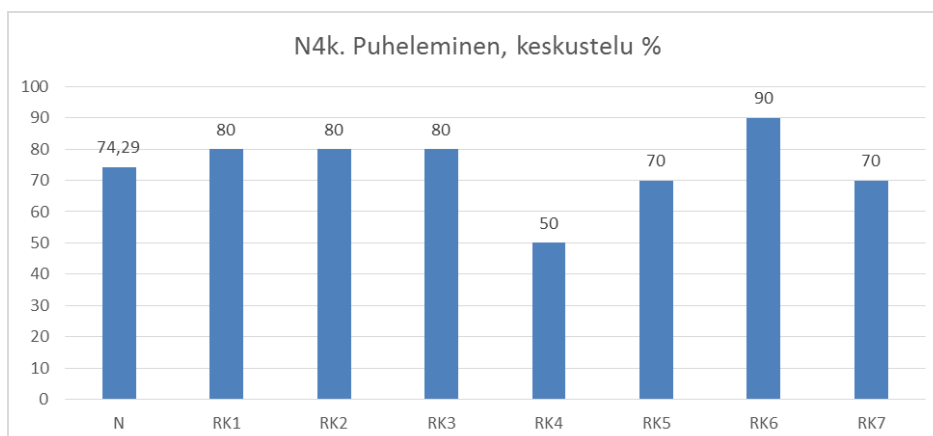
Taulukko 28. Puutarhan tai kasvien hoidosta kiinnostuneet asukkaat.



Puheleminen, keskustelu (N4k) tarkoittaa ohjeen mukaan puhumista ja kuuntelua sosiaalisessa tilanteessa, keskustelua omaisten, muiden asiakkaiden ja hoitajien kanssa. Puhuminen voi tapahtua yksilö-, ryhmä- tai puhelinkeskusteluna. Puhe voi olla etukäteen valmisteltua tai vapaamuotoista keskustelua (interRAI 2004, 113).

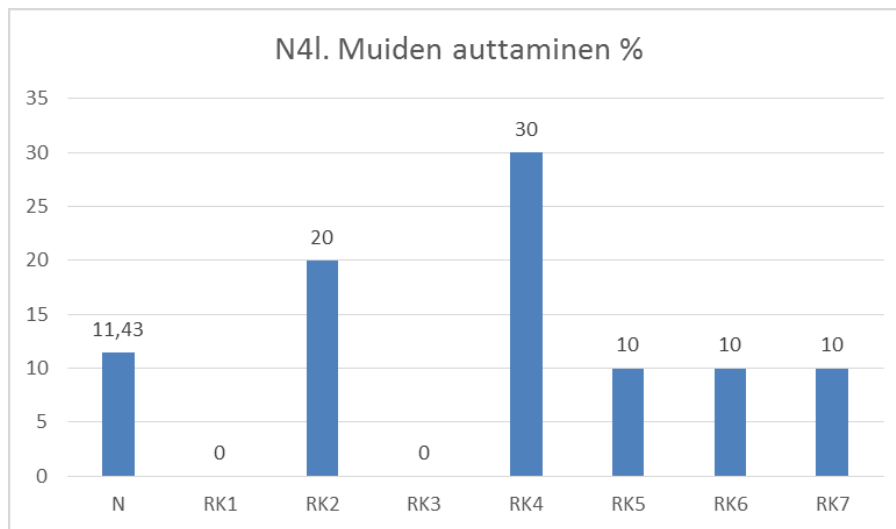
Kaikista aineiston asukkaista yli 70 prosentin (74 %) kohdalle on kirjattu kiinnostus puhelemiseen ja keskusteleamiseen (taulukko29). Tämä on toiseksi suosituin harraste koko aineistoa tarkasteltaessa. Kaikissa ryhmäkodeissa puheleminen ja keskusteleminen on kirjattu kiinnostavan puolta tai yli puolta kaikista ryhmäkodin asukkaista.

Taulukko 29. Puhelemisestä tai keskustelusta kiinnostuneet asukkaat.



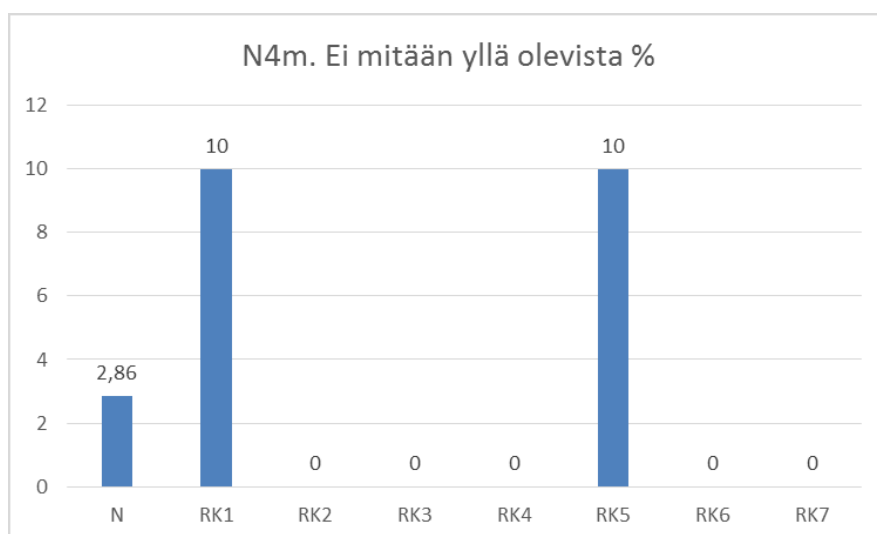
Muiden auttaminen (N4l) on kirjattu kiinnostavan noin kymmentä prosenttia kaikista aineiston asukkaista. Tällä kohdalla tarkoitetaan ohjeen mukaan muiden asiakkaiden tai hoitajien auttamista tai esimerkiksi osaston rutiineissa auttamista (interRAI 2004,113) Taulukon 30 perusteella kahdessa ryhmäkodissa kukaan asukkaista ei ole kiinnostunut muiden auttamisesta kun taas yhdessä ryhmäkodissa lähes kolmannelle ryhmäkodin asukkaista on kirjattu kiinnostus muiden auttamiseen.

Taulukko 30. Muiden auttamisesta kiinnostuneet asukkaat.



Mieluisampien harrastusten ja toimintojen kohdalle voi merkitä myös, että asukas ei ole kiinnostunut mistään luetelluista harrastuksista (N4m). Koko aineiston asukkaista kolmen prosentin kohdalle on kirjattu, etteivät he ole kiinnostuneita mistään mainituista harrasteista. Kuten taulukosta 31 voidaan havaita nämä asukkaat sijoittuvat kahteen eri ryhmäkotiin.

Taulukko 31. Asukkaat eivät ole kiinnostuneet mistään ylläolevista harrastuksista.



5.6 Muutos nykyisiin harrastuksiin ja niihin osallistumiseen

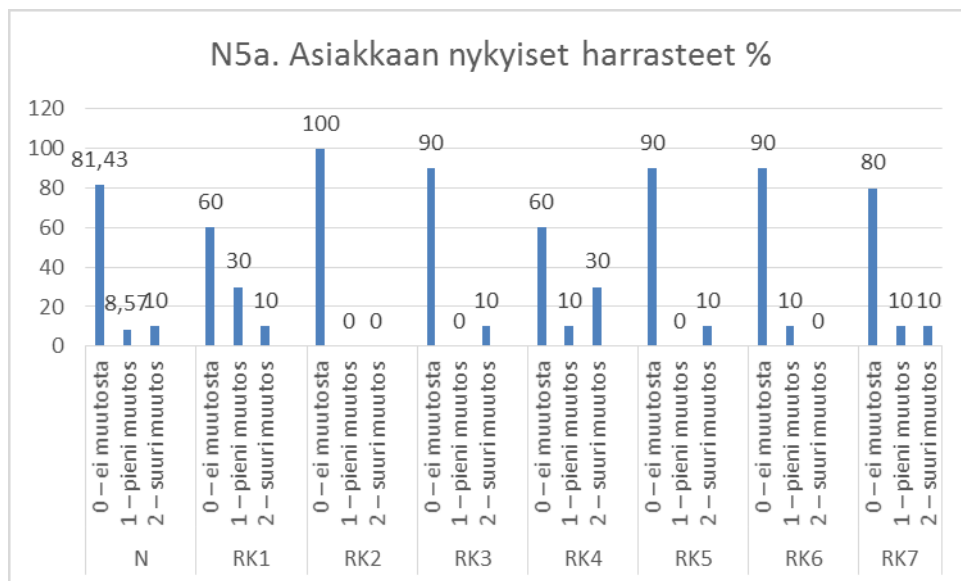
RAI-LTC kysymyspatteristossa on kaksi kysymystä, joilla selvitetään harrastukseen ja toimintaan liittyviä muutoksen tarpeita. Kysymyksillä halutaan selvittää, onko asukas tyytyväinen nykyisiin rutiineihin ja harrastuksiin (N5a) ja onko asukkaalla halua tai tarvetta muuttaa nykyisiin harrasteisiin osallistumista (N5b).

Tyytyväisyydestä nykyisten harrastusten osalta (N5a) on ohjeen mukaan tarkoitus selvittää, kiinnostaako asiakasta sellainen harrastus, jota ei yksikössä ole saatavilla tai joka ei ole mahdollinen asiakkaalle. Ohjeessa nostetaan esimerkiksi tilanne, jossa asukas haluaisi katsoa oleskelutilassa TV-uutisia, mutta kuitenkin enemmistöpäätöksellä katsotaan ”saippuaoppe-
raa”. Tähän osioon tulee ohjeen mukaan sisällyttää myös ne asukkaat, jotka eivät halua osallistua tarjolla oleviin aktiviteetteihin. Näiden asukkaiden kohdalla haluttomuuden syyt tulee selvittää. (interRAI 2004, 115.)

Vastausvaihtoehdot tyytyväisyyden selvittämiseen ovat: asukas on tyytyväinen nykyisiin rutiineihin = 0, asukas on suurin piirtein tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen, mutta haluaa hieman muutosta (esimerkiksi uuden harrastustoiminnon, muutoksen johonkin nykyiseen harrasteeseen) = 1 ja asukas on kyllästynyt, levoton tai syrjäänvetäytyvä (asukas on tyytymätön päivittäisiin rutiineihin tai hän osallistuu liian paljon tiettyyn harrasteeseen ja haluaa muutosta) = 2 (interRAI 2004, 115).

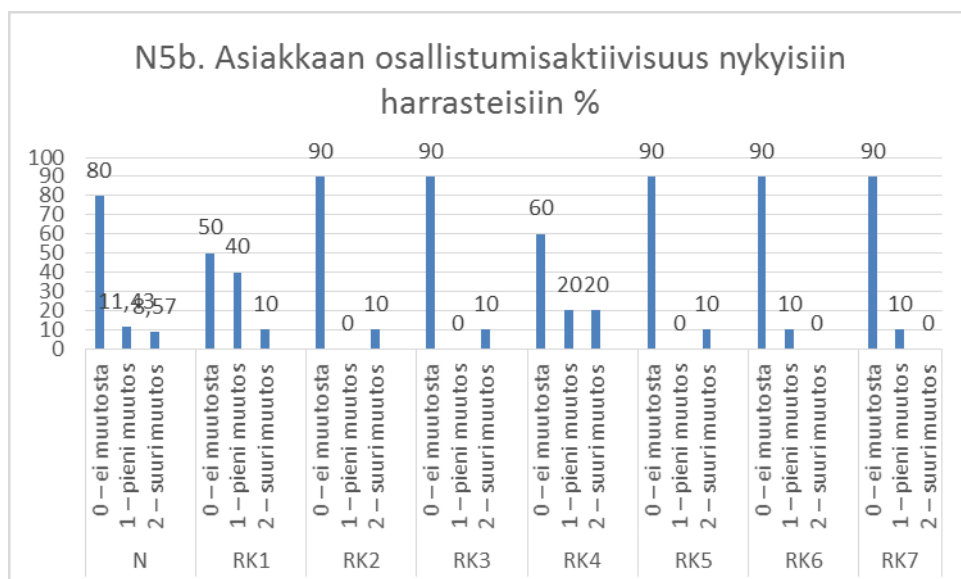
Kaikista aineiston asukkaista yli 80 prosenttia ei merkintöjen mukaan toivo muutosta nykyisiin, toteutuviin harrasteisiin (Taulukko 32). Asukkaista kahdeksalla prosentilla on pieni tarve muutokseen ja kymmenen prosentin kohdalla muutostarve on suuri. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna pienen muutoksen tarvitsijoita on yhdessä kodissa kolmanneksella asukkaista, muuten vaihteluväli pienen muutoksen kohdalla on asukkaista 0 – 10 prosentin välillä. Suuren muutoksen kohdalla samoin yhdessä kodissa kolmanneksella asukkaista tarvitsee suuren muutoksen ja muutoin vaihteluväli on 0 – 10 prosenttia.

Taulukko 32. Asukkaan tyytyväisyys nykyisiin harrasteisiin.



Toisessa muutostarvetta koskevassa kysymyksessä tarkastellaan, tarvitseeko asukas muutosta osallistumisaktiivisuuteen nykyisiä harrasteita ajatellen (N5b). Tässä kysymyksessä vastausvaihtoehdot ovat: ei muutosta = 0, pieni muutos = 1 ja suuri muutos = 2. Taulukon 33 mukaan kaikista aineiston asukkaista 80 prosenttia ei toivo muutosta nykyiseen osallistumisaktiivisuuteen. Asukkaista 9 prosentin kohdalle on kirjattu tarve isoon muutokseen. Kahdessa ryhmäkodissa on muista ryhmäkodeista poiketen asukkaille joko pieni tai iso tarve muutokseen. RK1:n asukkaista muutostarve on yhteensä puolella asukkaista ja RK4:n asukkaista muutostarve on 40 prosentilla asukkaista.

Taulukko 33. Asukkaiden muutoksentarve harrasteiden osallistumisaktiivisuuteen.



5.7 Asukkaan aloitekyky ja osallistuminen

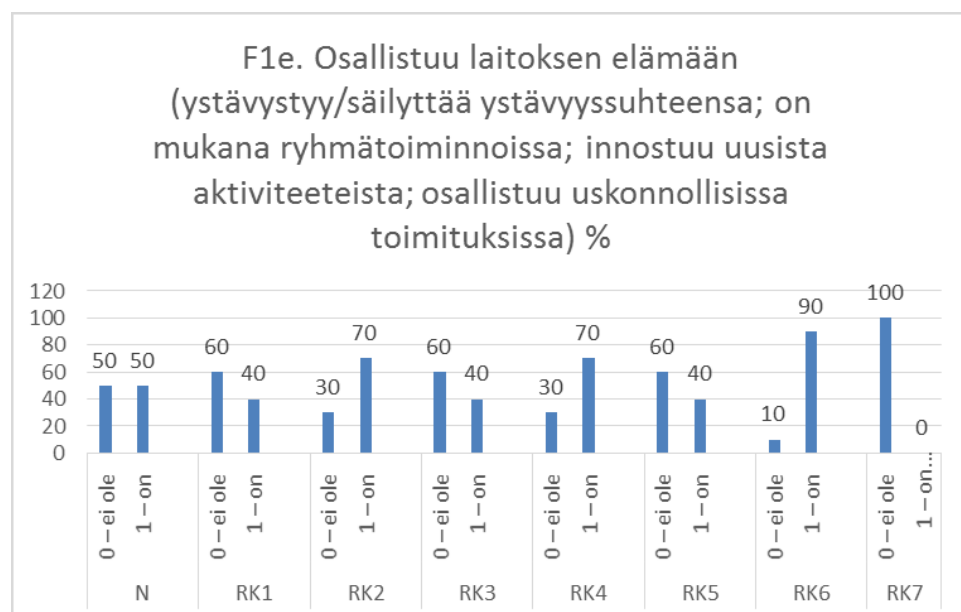
RAI-LTC ohjeen mukaan kysymyksillä, osallistuuko asukas aktiivisesti laitoksen elämään (F1e) ja hyväksyykö asukas kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin (F1f), on tarkoituksena arvioida, missä määrin asukas osallistuu hoitoyksikön toimintaan ja erilaisiin yhteisiin ohjattuihin toimintoihin sekä miten hän aktivoi itsensä (interRAI 2004, 58). Kun selvitetään, osallistuuko asukas aktiivisesti laitoksen elämään (F1f) tulee kirjaamisohjeen mukaan tarkkailla, miten asiakas osallistuu hoitoyksikön aktiviteetteihin tai harrasteisiin. Tässä kohtaa tulee havainnoida, toimiiko asukas tasavertaisena ryhmän jäsenenä, ottaako hän osaa keskusteluun, ja kokeeko hän olevansa osa ryhmää ja yhteisöä. Mikäli edellä mainitut tekijät toteutuvat, voidaan kirjata, että asukas ”osallistuu laitoksen elämään”. ” (interRAI 2004, 58.)

Tässä kohdassa hain tiedon laatumoduulilla lausekkeella, jossa ehtona oli, että jonkin säännöistä eli ehdoista oli toteuduttava, ei = 0 ja kyllä = 1.

Laitokseen elämään osallistumista (F1e) koskeva kysymys on tarkennettu ohjeissa lisäselvityksillä, ystävystyykö tai säilyttääkö asukas ystävyyssuhteensa, onko hän mukana ryhmätoiminnoissa, innostuuko asukas uusista aktiviteeteista ja osallistuuko asukas uskonnollisiin toimituksiin.

Koko aineiston tasolla asukkaista puolet osallistuu laitoksen elämään. Ryhmäkotikohtaisesti laitoksen elämään osallistuminen vaihteli 0 – 90 prosentin välillä (taulukko 34). Yhdessä ryhmäkodissa kukaan ei kirjausten mukaan osallistu laitoksen elämään.

Taulukko 34. Asukkaan osallistuminen laitoksen elämään.

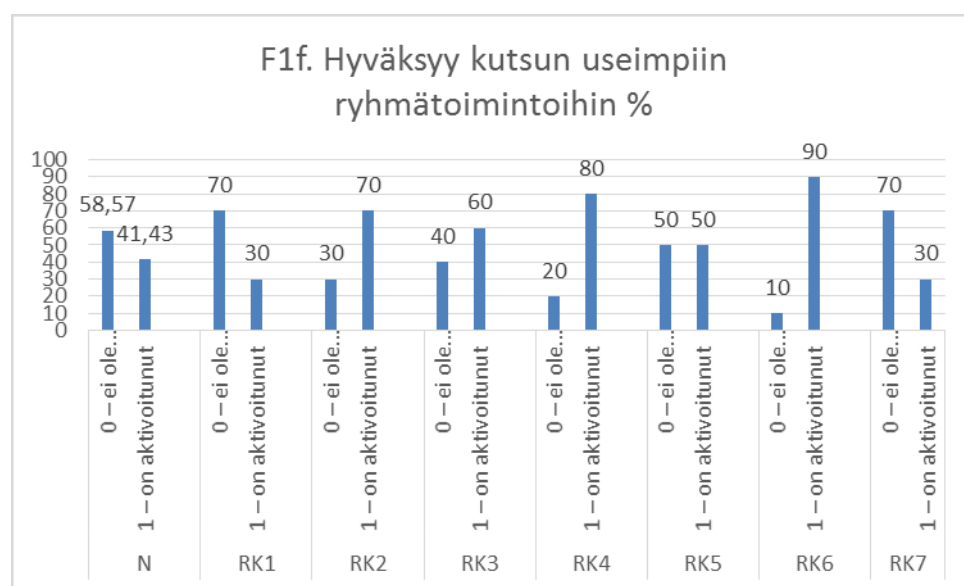


Aloitekykyä ja osallisuutta mittaavasta osuudesta nostin tähän tutkimukseen myös toisen kohdan eli hyväksyykö asukas kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin (F1f). Ohjeen mukaan tähän kohtaan kirjataan selkeiden

myöntymisten lisäksi myös ne asukkaat, jotka yrittävät osallistua ryhmätoimintaan, vaikka myöhemmin päättävät jäädä pois ryhmästä ja ne asukkaat, jotka eivät säännöllisesti kieltäydy ryhmätoiminnasta (interRAI 2004, 58).

Hain tiedon laatumoduulilla siten, että jonkin vastausvaihtoehdon tuli olla valittuna. Vastausvaihtoehdot ovat ei = 0 ja kyllä = 1. Koko aineistoon kuuluvista asukkaista lähes 60 prosenttia hyväksyy taulukon 35 mukaisesti kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin. Kun tarkastellaan aineistoa ryhmäkohtaisesti, vaihtelee niiden asukkaiden määrä, jotka hyväksyvät kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin 30 – 90 prosentin välillä.

Taulukko 35. Hyväksyykö asukas kutsun ryhmätoimintoihin.



6 KULTTUURISEN VANHUSTYÖN SUUNNITTELU RAI-TIETOJEN AVULLA

Tässä tutkimuksessa etsin tietoja kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi Helsingin Seniorisäätiön MasterDatan siitä osa-alueesta, jota säilytetään ja tuotetaan RAI-LTC tietokannassa. Tavoitteenani on tutkia, löytyykö RAI-LTC järjestelmästä tietoa kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi ja jos löytyy, niin millaista tietoa?

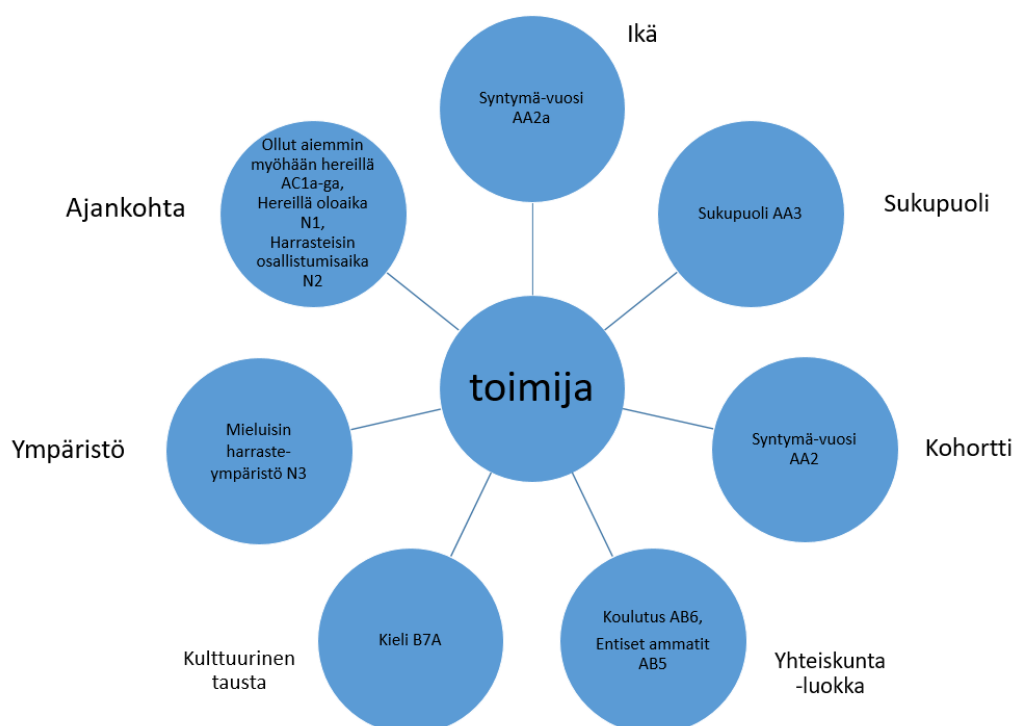
Edellisessä luvussa avasin kaikki valitsemani kysymykset siinä järjestyksessä, jossa ne ovat MDS 2.0 kysymyspatteristossa. Seuraavaksi teen yhteenvetoa ja tulkintaa tuloksista kulttuurisen vanhustyön suunnittelun näkökulmasta. Tulkintaa ja yhteenvetoa varten olen yhdistellyt kysymykset toimijuuden koordinaatteja, asukkaan entisten ja nykyisten kiinnostuksen kohteita, asukkaan aktiivisuutta ja osallistumista laitoksen elämään sekä

asukkaan tyytyväisyyttä sekä muutostarpeita käsittelevien teemojen mukaan.

RAI-LTC järjestelmään kirjataan tietoa yksilötasolla. Jokaisesta asukkaasta kerätään oma, yksilöllinen tietokanta. Nämä yksilöt eli asukkaat asuvat hoivakodissa ryhmäkodeissa. Kulttuurisen vanhustyön ryhmätoimintojen näkökulmasta on kiinnostavaa tarkastella minkälaisista yksilöistä ryhmät muodostuvat. Tässä luvussa tarkastelen kulttuurisen vanhustyön suunnittelua sekä yksilö- että ryhmäkotitasolla.

6.1 Toimijuuden koordinaatit kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tukena

Toimijuuden koordinaatteja ovat ikä, sukupuoli, kohortti eli sukupolvi, yhteiskuntaluokka, ympäristö, kulttuurinen tausta ja ajankohta (Jyrkämä 2008, 194). Käyn toimijuuden koordinaatit läpi seuraavassa järjestyksessä: ikä ja kohortti tai sukupolvi, sukupuoli, yhteiskuntaluokka, kulttuurinen tausta, ympäristö ja ajankohta. Näistä kahden viimeisen eli ympäristön ja ajankohdan osalta olen valinnut RAI-LTC järjestelmästä ne kysymykset, jotka koskevat asukkaan toivetta kulttuurisen vanhustyön toteuttamisajankohdasta sekä paikasta (kuva 5). Tarkastelen jokaista toimijuuden koordinaattia kulttuurisen vanhustyön sisällön ja ryhmien muodostamisen suunnittelun näkökulmasta.



Kuva 5. Toimijuuden koordinaatit vanhustyön suunnittelun tukena.

Asukkaat valikoituvat ryhmäkoteihin hoidon tarpeen mukaan ja paikat täytetään sitä mukaan, kun niitä vapautuu. Asukasvalinnoissa ei huomioida

toimijuuden koordinaatteja, kuten asukkaiden yhteiskuntaluokkaa tai kulttuurista taustaa. Ryhmäkotien rajat ylittävissä ryhmissä olisi mahdollista kohdata samankaltaisen toimijuuden koordinaatiston omaavien viiteryhmään kuuluvia henkilöitä ja tarjota heille mahdollisesti mieluista ja tuttua toimintaa ja toimintamahdollisuuksia.

Kulttuurisen vanhustyön ryhmän kokoamisessa tai ohjelman sisällön suunnittelussa on mahdollista käyttää yhtä tai useampaa toimijuuden koordinaattia. Osallistujat tuovat omalla toimijuudellaan jokaiseen ryhmään ja ohjelmaan muut toimijuuden koordinaatistoon liittyvät tekijät mukanaan. Toisin sanoen, vaikka ryhmä olisi koottu esimerkiksi iän ja entisen ammatin perusteella, ne eivät yksin määritä sitä minkälaiseksi ryhmä muodostuu. Iän ja sukupuolen huomioiminen on vain yksi tapa luoda toimintamahdollisuuksia ja saada ihmiset toteuttamaan omaa toimijuuttaan. Toimijuuden koordinaattien ymmärtäminen ja käyttäminen kulttuurisen vanhustyön suunnittelussa tuo parhaimmillaan monipuolisuutta toimintaan. Kun jokainen toimijuuden koordinaatti otetaan huomioon kulttuurisen vanhustyön suunnittelussa, joutuu toiminnan suunnittelija pohtimaan ja kokeilemaan erilaisia kulttuurisia menetelmiä ja toimintamuotoja.

6.1.1 Ikä, sukupolvi ja sukupuoli

Ikä ja sukupolvi nivoutuvat tässä tutkimusaineistossa yhteen, koska ainoa asia, joka RAI-LTC järjestelmästä voidaan selvittää niiden määrittämisen liittyen, on asukkaan syntymäaika (AA2). Asukkaiden syntymävuosikymmenet vaihtelevat aineistossa 1910 – 1940 luvun välillä. Suurin osa asukkaista on syntynyt 1920- ja 1930-luvuilla. Vanhin asukas on syntynyt vuonna 1915 ja nuorin vuonna 1946. Ikäeroa kertyy tutkimusaineiston asukkaille enimmillään 30 vuotta. Syntymäaika ei yksin merkitse tiettyyn sukupolveen kuulumista. Alestalo (2007, 146) toteaa, että Mannheimin mukaan (1952, 303, 309) sukupolvi ei ole sama asia kuin yhteinen ikäryhmä. Esimerkiksi maaseudun nuoret ovat kaupunkilaisnuorten kanssa samassa asemassa yhteiskunnan ikärakenteessa. Sukupolveksi heitä voi kutsua vain osoittamalla yhteisiä kohtaloita, ajattelutapoja ja kokemuksia. Ikäryhmästä sukupolveen kuuluu vain rajattu osa. Kulttuurisen vanhustyön sisältöjä suunniteltaessa tulee pohtia, mitkä kansakunnan yhteiset tai sukupolven avainkokemukset henkilö on mahdollisesti itse kokenut? Tällaisia kokemuksia voivat olla esimerkiksi talvisota, sotalapsuus, Helsingin olympialaiset tai ehkäisy pillereiden markkinoille tulo. Näitä kokemuksia ja niihin liittyviä muistoja kartoittaessa voidaan tunnistaa eri sukupolviin kuuluvat asukkaat eli ne henkilöt, joiden avainkokemukset ja kulttuuriset tottumukset ovat yhteneväisiä.

Sukupolven eli kohortin tunnistaminen vaatii kulttuurista vanhustyötä toteuttavalta henkilöltä tietoa ja ymmärrystä lähihistoriasta ja yhteiskunnan kehittymisestä sekä sen vaikutuksista eri puolilla Suomea ja maailmaa asuneisiin henkilöihin. Tämä vaatii erityistä ammattitaitoa ja osaamista, joka kenties syntyy opiskelun ja työkokemuksen myötä. Pienillä paikkakunnilla

sukupolvien tunnistaminen vanhusten hoivayksiköissä saattaa olla helpompaa kuin isoilla paikkakunnilla, joissa vanhusten hoivaan tulevilla on toisistaan merkittävästi poikkeavat elämänkulut, arjen kulttuuri ja syntymäpaikat. (Virkola 2009, 149 - 150). Yksi mahdollisuus voi olla käyttää sukupolven tunnistamisessa Roosin (1987) jaottelua viime vuosisadan alkupuolella syntyneiden sukupolvista. Roos erottaa neljä sukupolvea: 1910 – 1920-luvulla syntyneet kuuluvat sotien ja pulan sukupolveen, 1920-luvun puolivälin ja 1930-luvun lopun välisenä aikana syntyneet kuuluvat sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolveen, toisen maailmansodan aikana tai sen jälkeen 1940-luvulla syntyneet kuuluvat suuren murroksen sukupolveen ja 1950-luvulla syntyneet lähiöiden sukupolveen (Roos 1987, 53 – 56). Tällöin sotien ja pulan sukupolveen kuuluisi noin 40 prosenttia koko aineiston asukkaista, sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolveen hieman alle puolet koko aineiston asukkaista ja suuren murroksen sukupolveen kuuluisi noin kymmenesosa koko aineiston asukkaista. Käytän tätä jaottelua käsitellessäni asukkaitten ja ryhmäkotien kulttuurisen vanhustyön profiilia alaluvussa 7.1.

Vaikka sukupolvea ei voitaisi täysin tunnistaa, voidaan syntymävuosikymmentä käyttää kulttuurisen vanhustyön sisällön ja ryhmien kokoamisen perusteena. Mikäli ryhmät koottaisiin eri vuosikymmeninä syntyneistä, olisi mahdollista valikoida esimerkiksi musiikkityylejä, artisteja, tv-ohjelmia, näytelmiä, elokuvia, runoja, kirjallisuutta sekä kappaleita kunkin sukupolven nuoruudesta ja lapsuudesta. Tämä ei tarkoita sitä, että ajattelisin kaikkien tiettyyn sukupolveen kuuluvien pitävän samoista asioista, vaan pikemminkin sitä, että heillä saattaa todennäköisemmin olla jonkinlainen yhteinen muistijälki tai mielipide käsiteltävästä asiasta, joko puolesta tai vastaan.

MDS 2.0 kysymyspatteristossa ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta merkitä muita sukupuolia kuin mies ja nainen. On mahdollista, että asukkaina on henkilöitä, jotka kokevat olevansa jotain muuta sukupuolta. Aineiston asukkaista kaksi kolmasosaa on kirjattu olevan sukupuoleltaan naisia. Naisia on vanhustyössä sekä asukkaina että hoitajina huomattavasti enemmän kuin miehiä. Kulttuurista vanhustyötä suunniteltaessa voitaisiin ottaa huomioon sukupuoli yhtenä mahdollisena ryhmän muodostamisen perusteena. Tällöin samaa sukupuolta olevat voidaan koota yhteen ja ryhmän aiheena käsitellä todennäköisemmin yhdelle sukupuolelle rajatumpia kokemuksia kuten esimerkiksi synnyttämistä tai rintamalla oloa. Kun ryhmän muodostamisessa tarkastellaan koko yksilön toimijuuden koordinaatistoa, tulee todennäköisesti esiin se, onko asukas tehnyt työuransa ja viettänyt vapaa-aikansa pääasiassa samaa sukupuolta olevien kanssa. Tällöin saatetaan olla, että oma sukupuolta olevien seura tuntuu luontevammalta kuin sekaryhmät. Tämä elämänkulkuun liittyvä asia ei tule esiin RAI-LTC tiedokannasta.

6.1.2 Ammatti, koulutus ja kieli

Yksi näkökulma kulttuurisen vanhustyön ryhmien kokoamiseen sekä kulttuurisen vanhustyön yksilöllisen sisällön suunnitteluun voi olla yhteiskuntaluokka tai sosioekonominen luokka. Kaikki tutkimusaineiston asukkaat kuuluvat Tilastokeskuksen vuonna 1989 määrittelemien sosioekonomisten luokkien mukaan eläkeläisiin (Tilastokeskus, 1989). Asukkaiden luokittelu entisiin sosioekonomisiin luokkiin tai yhteiskuntaluokkaan ei onnistu MDS 2.0 saatavien tietojen perusteella. Tietoa ei kerätä MDS 2.0 kysymyspatteristossa eikä virallisten luokkien muodostaminen jälkikäteen aineistosta ole mahdollista. Jotain voidaan kuitenkin päätellä entisten ammattien ja korkeimman koulutuksen perusteella. On kuitenkin olennaista muistaa, että asukas on voinut hylätä luokkansa tai liikkua luokasta toiseen elämänsä aikana. Jokaisen kohdalla tulee selvittää mihin luokkaan asukas ajattelee kuuluvansa. Toisaalta kokemukseni mukaan asukkailla säilyy muistin joissain osissa luokkien ”käyttäytymiskoodisto”. Tällä tarkoitan esimerkiksi henkilöä, jonka puheissa on pääasiassa lapsuudenkoti pienessä metsätöllissä ja karjanhoito, mutta joka toisaalta tunnistaa myöhempään aikuisuuteensa liittyvät rituaalit, esimerkiksi teekkareiden snapsilauluja lauletaessa valkean liinan ääressä kyseinen henkilö muistaa laulun sanat ja skoolaustavat.

Henkilöt jakaantuivat tutkimusaineistossa ryhmäkoteihin siten, että jokaisessa ryhmäkodissa on korkeintaan kaksi henkilöä, joille on kirjattu sama ammattinimike. Samassa ryhmäkodissa asuvat esimerkiksi yrittäjä, laborantti, sairaanhoitaja, varatoimitusjohtaja, kuorma-auton kuljettaja, kirjjanpitäjä, pankkivirkailija, opettaja ja ompelija. Tietoa entisistä ammateista ja koulutustasosta voi käyttää yhtenä perusteena ryhmien kokoamisessa ja ohjelmien sisältöjen suunnittelussa laajemmin. Tällöin on mahdollista kokeilla esimerkiksi virallisten kokousten formaattiin suunniteltua ryhmätoimintaa tai toimistoympäristöön perustuvaa toimintaa. Myös ammatti-identiteettiin ja opintoihin liittyviin tapakulttuurin muotoihin perustuvaa toimintaa voisi tarjota järjestelmällisesti.

Entisten ammattinimikkeiden ja koulutuksen tiedostaminen avaa mahdollisuuden tarkastella tätä asiaa ja välttää eriarvoisen kohtelun. Ryhmäkodissa voidaan pohtia sitä saavatko toimitusjohtaja ja opettaja parempaa kohtelua kuin esimerkiksi siivooja ja hitsaaja? Toisaalta voidaan ajatella, että suurin osa heidän hoitoonsa osallistuvasta henkilökunnasta on saanut samankaltaisen koulutuksen ja tämä ammatillisuus lieventää mahdollisuutta eriarvoistumiseen entisten ammattinimikkeiden perusteella.

Kun tarkastellaan asukkaiden koulutustasoa ja entisiä ammatteja kulttuurisen vanhustyön sisällön suunnittelun ja ryhmien kokoamisen perusteena, on huomioitava, että kaikkien asukkaiden kohdalla tietoa ei ole mahdollisesti saatavissa. Tutkimusaineiston kaikista asukkaista noin yhdellä kolmanneksella ei ole saatavissa tietoa siitä, mikä heidän korkein koulutuk-

sensa on ja viidenneksellä (20 %) asukkaista ei ole saatavissa tietoa entisistä ammatista. Heidän tapauksessaan voi kokeilla erilaisia toimintamuotoja ja pyrkiä selvittämään minkälaista mahdollisesti ammatteihin ja koulutukseen liittyvää toimijuutta asukkailla on jäljellä.

Asukkaiden kulttuurista taustaa voidaan päätellä kielen perusteella. Tutkimusaineistoon kuuluvista henkilöistä lähes kaikilla äidinkieleksi on ilmoitettu suomi. Yhden prosentin kohdalla äidinkieleksi oli kirjattu ruotsi ja muita kieliä ei ole kirjattu. Aineiston perusteella voi päätellä, että tutkimusryhmään kuuluvista henkilöistä suurimman osan kulttuuriperimä tulee suomenkielisestä kulttuurista. Kulttuuriseen vanhustyöhön liittyvässä ohjaustyössä tulee kuitenkin välillä esiin, että henkilö on elänyt suurimman osan elämästään toisessa maassa ja jokin muu kieli on myös vahva. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluvat tavat saattavat tästä johtuen olla vieraampia ja esimerkiksi musiikkimaku, juhliin ja tapahtumiin yhdistettävät kapaleet sekä lempiruuat saattavat liittyä vahvemmin toiseen kotimaahan tai mahdollisen toiselta kielialueelta tulleen puolison kulttuuriin. Suomen sisällä on eri heimoihin ja maanosiin liittyvää kulttuuria. Tätä kulttuuritaustaa ei saada selville RAI-LTC järjestelmästä.

6.1.3 Toiminnan ympäristö ja ajankohta

Seuraavat toimijuuden koordinaatit liittyvät ympäristöön ja ajankohtaan. Löysin RAI-LTC kysymyksistä kaksi, jotka selvittävät asukkaiden toiveita ja tahtoa liittyen kulttuurisen vanhustyön toteuttamisen paikkaan ja ajankohtaan. Koko tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että kaikkien asukkaiden mukaan harrastusten ja toiminnan tulee toteutua lähellä asukkaiden asumisyksikköä. Mieluisimmat harrasteympäristöt ovat koko aineiston asukkaiden mielestä päiväsalin ja oma huone. Kun aineistoa tarkastelee ryhmäkodeittain, löytyy asukasryhmien välillä merkittävää vaihtelua mieluisimpien harrastepaikkojen suhteen. Oma huone oli kirjattu osassa ryhmäkodeista puolelle asukkaista mieluisimmaksi harrasteympäristöksi ja joissain ryhmäkodeissa se oli kirjattu kaikille asukkailla mieluisimmaksi harrasteympäristöksi. Pirhonen ja Pietilä (2015) kuvailevat, että asukkaiden persoonan tunnustamista tukee yksityisyyden suojaaminen ja oman huoneen valinta mieluisimmaksi harrasteympäristöksi, voi kertoa tästä samasta ilmiöstä.

Osaston ulkopuolella, mutta hoivakodin tiloissa olevan harrasteympäristön mieluisuus vaihteli 20 – 90 prosentin välillä eri ryhmäkodeissa. Helsingin Seniorisäätiössä on pyritty järjestämään toimintoja joka päivä ryhmäkodin ulkopuolelle. Ryhmätiloja ja yhteisiä tiloja on vielä hyvin jäljellä 60 – ja 70-luvuilla rakennetuissa kiinteistöissä. Oma kokemukseni on, että ympäristö vaikuttaa asukkaiden toimintakykyyn ja -tapaan. Tilojen järjestelyllä pystytään tukemaan asukkaiden toimintaa esimerkiksi sulkemalla pois häiriötekijät kuten läpikulku tai liikenteen ja kodinkoneiden äänet. Ryhmätoimintojen järjestäminen ryhmäkodeissa jakaa ammattilaisten mielipiteet. Toisten mielestä kaiken toiminnan pitää tapahtua asukkaiden

olohuoneissa ja toisten mielestä nämä olohuoneet pitää rauhoittaa kodin-omaisiksi tiloiksi ja kunnioittaa ihmisten kotirauhaa sekä järjestää esimerkiksi konsertit niille erikseen varatuissa tiloissa.

Koko hoivakodin ulkopuolelle sijoittuvan harrasteympäristön mieluisuus vaihteli 0 – 40 prosentin välillä. Yhteensä hoivakodin ulkopuolelle lähteminen kiinnosti noin kolmea prosenttia kaikista asukkaista. Tämä prosenttiluku vastaa mielestäni tällä hetkellä toteutuvaa toimintaa. Hoivakotien ulkopuolelle suuntautuvia retkiä tai tapahtumia toteutetaan melko vähän.

Koko aineistoa tarkasteltaessa ei ole havaittavissa merkittävää muutosta asukkaiden nykyisessä hereillä olossa iltaa kohden, vaan asukkaat ovat hereillä tasaisesti pitkin päivää. Asukkaiden entisiä tottumuksia selvittäessä viidenneksen kohdalle on kirjattu, että he ovat olleet yleensä myöhään iltaisin hereillä. Neljä ryhmäkotia noudattaa koko aineiston hereillä olon jakaumaa eli aamulla ja illalla on vähemmän asukkaita hereillä kuin iltapäivällä. Kahdessa ryhmäkodissa käyrä on nouseva, eli illalla on eniten asukkaita hereillä, ja yhdessä ryhmäkodissa oli illalla vähemmän asukkaita hereillä kuin aamulla ja iltapäivällä.

Tämän hetkisestä hereillä olostani voi koko aineiston perusteella päätellä, että suurimmassa osassa ryhmäkoteja, illalla päivällisen jälkeen on hyvää aikaa toiminnalle. Tämä vaatii uudenlaista ajattelua ja joustoa työvuoroihin sekä työtehtävien järjestelyyn. Käytännössä olen havainnut, että isommissa yksiköissä ohjelmaan osallistutaan klo 18.00 jälkeen. Tämä muutos on vaatinut määrätietoista työtä, joustoa kulttuurisen vanhustyön henkilöstön työvuorosuunnittelussa sekä johdon tukea, sillä henkilökuntaresurssit painottuvat aamuun ja iltapäivään.

Mikäli ryhmäkodeissa on valmiutta vastaanottaa ulkopuolisia toimijoita iltaisin, on vapaaehtoisten ja arkityön ohessa toimivien freelancereiden toimintamahdollisuudet paremmat. Arkisin ja virka-aikaan rajattu toiminta-aika supistaa asukkaiden mahdollisuutta osallistua vanhainkodin ulkopuolella toteutuvaan toimintaan. Toisaalta, vanhainkodin ulkopuolelle lähtemisestä kiinnostuneita on koko aineiston mukaan vähäistä ja yhdessä ryhmäkodissa kukaan ei ollut kirjannut tätä vaihtoehtoa kiinnostavaksi.

6.2 Asukkaiden kiinnostuksen kohteet

Seuraavaksi käydään läpi RAI-LTC järjestelmästä louhittuja, asukkaan entisiin ja nykyisiin kiinnostuksen kohteisiin liittyviä tietoja. Pirhonen ja Pietilä (2015) ovat todenneet, että aiempien tapojen ja harrastusten jatkamisen mahdollistaminen on yksi merkittävä keino asukkaan persoonan tukemisessa ja tunnistamisessa. RAI-LTC järjestelmässä entisiä ja nykyisiä kiinnostuksen kohteita ja harrasteita kartoittamaan valitsin 18 kysymyksellä. Näistä 13 koskee nykyisiä kiinnostuksen kohteita ja viisi entisiä tapoja ja tottumuksia.

Nykyisiin kiinnostuksen kohteisiin liittyviä harrasteita ja toimintamuotoja on valittavana MDS 2.0 kysymyspatteristossa 12 (kuva 6). Tein koosteen luvussa 7.1. esiteltävää kulttuurisen vanhustyön profiilia varten ja sitä ei ole sellaisenaan löydettävissä RAI-LTC järjestelmästä.

<input type="checkbox"/> ulkoillut useammin kuin kerran viikossa AC1a-gc	<input type="checkbox"/> taide tai käsityöt N4b	<input type="checkbox"/> Ulkoilu N4h
<input type="checkbox"/> päivittäin yhteydessä ystäviin tai sukulaisiin AC1t-xt	<input type="checkbox"/> liikunta tai urheilu N4c	<input type="checkbox"/> TV:n katselu N4i
<input type="checkbox"/> käynyt kirkossa tai osallistunut uskonnollisiin toimituksiin AC1t-xu	<input type="checkbox"/> musiikki N4d	<input type="checkbox"/> puutarhan tai kasvien hoito N4j
<input type="checkbox"/> löytänyt voimaa uskosta AC1t-xv	<input type="checkbox"/> lukeminen tai kirjoittaminen N4e	<input type="checkbox"/> puheleminen ja keskusteleminen N4k
<input type="checkbox"/> Päivittäin lemmikkieläin seurana AC1t-xw	<input type="checkbox"/> henkinen tai uskonnollinen harrastus N4f	<input type="checkbox"/> muiden auttaminen N4l
<input type="checkbox"/> korttipelit tai muut pelit N4a	<input type="checkbox"/> matkailu tai ostokset N4g	

Kuva 6. Asukkaan entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet.

RAI-LTC kysymyksistä viidessä selvitetään tietoja asukkaiden aikaisemmista kiinnostuksen kohteista ennen hoivakotiin muuttamista (kuva 6). Kysymyksillä selvitetään, onko asukas ulkoillut useammin kuin kerran viikossa (AC1a-gc), ollut päivittäin yhteydessä ystäviin tai sukulaisiin (AC1t-x), käynyt kirkossa tai osallistunut uskonnollisiin toimituksiin (AC1t-xu), löytänyt voimaa uskosta (AC1t-xv) tai onko asukkaalla ollut ennen hoivakotiin muuttoaan päivittäin lemmikkieläin seuranaan (AC1t-xw).

Vuosi ennen kodin ulkopuoliseen hoivaan siirtymää ihmisen elämä on saatanut olla jo merkittävästi erilaista, kuin silloin kun asukas on ollut itsenäisemmän elämän vaiheessa. Yleensä ennen ympärivuorokautiseen hoitoon siirtymistä henkilöt ovat jo niin huonokuntoisia, että elämä on merkittävästi kapeutunut ja muuttunut. Esimerkiksi lemmikkiä ei todennäköisesti ole ainakaan kenellekään yksin asuvalla enää siinä vaiheessa ollut, vaikka henkilö niistä tykkäisikin ja hänellä olisi aikaisemmin aina ollut lemmikkieläin. Aiempia kiinnostuksen kohteita kartoittavat kysymykset eivät välttämättä anna totuudellista kuvaa siitä, minkälaisista asioista ihminen on ollut kiinnostunut.

Suurimmalla osalla asukkaista oli valittuna useampia nykyisen kiinnostuksen kohteita. Eniten valintoja saivat musiikki, puheleminen ja keskustelu, TV:n katselu ja ulkoilu. Tilastokeskus on tutkinut 10 – 64-vuotiaiden suomalaisten vapaa-ajan ajankäyttöä vuosina 1979 – 2009. Tästä tutkimuksesta käy ilmi, että suosituimpia vapaa-ajanviettotapoja ovat olleet TV:n katselu, sosiaalinen kanssakäyminen, liikunta ja ulkoilu sekä lukeminen (Tilastokeskus, 2011). Musiikin harrastaminen ei ollut eriteltynä ajankäyttötutkimuksen valintavaihtoehtoisissa, eikä lukeminen kiinnostanut RAI-LTC järjestelmän mukaan asukkaita, mutta muuten samat suosikit nousevat esiin molempien tutkimusten aineistosta. Ajankäyttötutkimus ei koskenut yli 65-vuotiaita, mutta se kuvaa suomalaisten kiinnostusta eri vapaa-ajanmuotoihin, silloin kun he itse saavat ne valita ja ilmoittaa.

Harrastukset, lukeminen tai päivän askareet ovat täyttäneet koko aineiston asukkaista lähes kolmanneksen päivät ennen hoivakotiin muuttamista. Kaikista asukkaista lähes 40 prosenttia on kirjausten mukaan viettänyt aiemmin suurimman osan ajastaan yksin tai tv:tä katsellen. TV:n katselu kiinnostaa tällä hetkellä ryhmäkodista riippuen 40 – 100 prosenttia asukkaista. Aineiston perusteella ei pystytä toteamaan, onko harrastusten ja askareiden taso säilynyt heillä, joilla ei ole tullut merkittävää muutosta toimintakykyyn. Yksin aikaansa viettäneiden kohdalla on syytä selvittää ovatko he valinneet yksinolon vapaaehtoisesti, vai onko yksinolo ollut pakonomaista.

Nykyisiä kiinnostuksen kohteita kartoittavien kysymysten asettelu on mielestäni ongelmallinen: osassa asukas oli selkeästi aktiivisena toimijana (esim. puheleminen, keskustelu), osassa passiivisena seuraajana (esim. TV:n katselu) ja osassa (esim. taide tai käsityöt) ei ollut selvää, missä roolissa asukasta ja hänen harrasteitaan tulee tarkastella. Tämä aiheuttaa todennäköisesti haasteita kysymyspatteriston täyttämisen yhteydessä.

Rajoittuminen kahteentoista kiinnostuksen kohteeseen ja harrasteeseen herättää ajattelemaan MDS 2.0 kysymyspatteriston rajallisuutta. Rajattujen vastausvaihtoehtojen lisäksi esiin nousee kysymys siitä, että mitä jos asukas ei ole koskaan kuullut afrikkalaista rummutusta, heittänyt keihästä tai nähnyt balettia? Miten voidaan tietää, onko asukas maalannut peiteväreillä, pelannut korttia, silittänyt alpakkaa tai kirjoittanut runoa ja muodostanut näistä toiminnoista jonkun mielipiteen? Miten hän voi tietää pitääkö niistä vai ei? Kulttuurisen vanhustyön tulee kattaa mahdollisimman monipuolisesti erilaiset kulttuurin lajit, menetelmät ja muodot. Vain näin voidaan saavuttaa kulttuuristen oikeuksien toteutuminen. Mieltymyksiä ja kiinnostuksen kohteita voidaan pitää suuntaa-antavina, mutta toteutettavassa kulttuurisen vanhustyön toiminnassa on säilytettävä mahdollisuus uudenoppimiseen ja yllättäviin elämyksiin.

Jokainen kiinnostuksen kohdetta kartoittava kysymys avaa kulttuurisen vanhustyön suunnittelun näkökulmasta useita tarkentavia kysymyksiä, jotka tulee esittää jokaisen asukkaan kohdalla. Jos otetaan esimerkiksi musiikki, josta kiinnostuneita oli kaikista tutkimusaineiston asukkaista lähes 80 prosenttia. Kun asukkaan kohdalle on kirjattu kiinnostus musiikkiin, pitää lähteä selvittämään tarkemmin esimerkiksi seuraavia yksityiskohtia: mistä musiikkityylistä asukas on kiinnostunut? Pitääkö hän instrumentaalivai vokaalimusiikkista? Minkä aikakauden musiikista hän pitää? Haluaako hän kuunnella musiikkia vai kenties soittaa, laulaa tai säveltää itse? Onko asukas kiinnostunut musiikin tekemisestä yksin vai ryhmässä? Missä tilanteissa asukas on kiinnostunut musiikista? Haluaako hän nauttia erilaista musiikkia eri vuorokauden aikoina tai erilaisissa tunnetiloissa?

Asukkaista noin 40 prosenttia on ollut ennen hoivakotiin muuttamistaan päivittäin yhteydessä sukulaisiin tai lähiystäviin. Ryhmäkodeittain vaihteluväli niistä asukkaista ketkä olivat ennen hoivakotiin muuttoaan päivittäin

yhteydessä sukulaisiin tai lähiystäviin vaihtelee 20 – 70 prosentin välillä. En tiedä kuinka hyvin tätä aiempaa yhteyttä tuetaan ja ylläpidetään hoivakotdeissa. Mitä tapahtuu sen jälkeen, kun asukas ei pysty enää itsenäisesti käyttämään puhelinta tai pyytämään selkeästi, että haluaa keskustella omaisensa kanssa?

Kaikista aineiston asukkaista lähes neljä viidestä (74 %) on kiinnostunut keskustelemisesta. Tämä on toiseksi suosituin harraste koko aineistoa tarkasteltaessa. Kaikissa ryhmäkodeissa keskusteleminen on kirjattu joko puolelle tai yli puolelle kaikista asukkaista kiinnostuksen kohteeksi. Puheleminen ja keskusteleminen tarkoittavat RAI-LTC ohjeen mukaan puhumista ja kuuntelua sosiaalisessa tilanteessa, keskustelua omaisten, muiden asiakkaiden ja hoitajien kanssa. Keskustelun ylläpitäminen samassa tilassa olevien kanssa ei usein onnistu ilman tukea. Aasukkaat kykenevät kokemukseni mukaan vain harvoin ylläpitämään keskenään keskustelua. Syyt tähän löytyvät kokemukseni mukaan heikentyneistä aisteista, muistista ja kognitiosta. Aasukkaat eivät pysty kannattelemaan keskustelua, koska aloittavat sen ikään kuin aina vieraan ihmisen kanssa, vaikka istuisivatkin jatkuvasti vierekkäin.

Ulkoilun merkitys on korostunut vanhusten hoitoon liittyvässä uutisoinnissa. Aineiston mukaan niiden asukkaiden osuus, joille on kirjattu, että he ovat ennen hoivakotiin muuttamistaan ulkoilleet useammin kuin yhtenä päivänä viikossa, on lähes 40 prosenttia. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna useammin kuin yhtenä päivänä viikosta ennen hoivakotiin muuttamistaan ulkoilleiden määrä on enimmillään 70 prosenttia ja pienimmillään viidennes kaikista asukkaista. Tämä tulos ei kerro sitä, olisivatko asukkaat halunneet ulkoilla enemmän ja johtuiko ulkoilun määrä toimintakyvyn heikentymistä kompensoivista resursseista, kuten avustajan saatavuudesta, apuvälineistä ja esimerkiksi hissien saatavuudesta. Ulkoilu on kirjausten mukaisesti tällä hetkellä kaikkia asukkaita neljänneksi eniten kiinnostava harraste. Kaikista asukkaista kahdelle kolmannekselle on kirjattu kiinnostus ulkoilla kävellen tai pyörätuolilla. Ryhmäkotien välillä löytyy 30 – 100 prosenttiosuuden väliltä ulkoilusta kiinnostuneita asukkaita. Neljässä aineiston ryhmäkodissa ulkoilusta kiinnostuneita asukkaita on yli puolet. Tämä voi viitata siihen, että aiemmin ennen hoivakotiin muuttoa resurssit ulkoilun toteutumiseen ovat olleet rajalliset, ja halua ulkoiluun on mahdollisesti ollut silloinkin enemmän kuin mahdollisuuksia.

Ulkoilun lisäksi nykyisissä kiinnostuksen kohteissa kartoitetaan yleisemmin liikunnasta kiinnostuneita. Liikunnasta tai urheilusta on kiinnostunut alle kolmannes asukkaista. Tämän kolmanneksen kohdalla tulee selvittää mistä lajeista he ovat kiinnostuneita, ja ovatko he enemmän kiinnostuneita itse urheilemaan tai liikkumaan, vai seuraamaan jonkun lajin kilpailuja esimerkiksi televisiosta. Ryhmäkotien urheilusta kiinnostuneiden asukkaiden prosenttiosuuksien välillä on merkittävää vaihtelua, ja sekä ulkoilusta että liikunnasta ja urheilusta kiinnostuneita on syytä tarkastella ryhmäkodeittain.

Lukemisesta tai kirjoittamisesta on kiinnostunut noin kolmannes kaikista tutkimusaineistoon kuuluvista asukkaista. Ryhmäkotien välillä lukemisesta tai kirjoittamisesta kiinnostuneiden asukkaiden osuus vaihtelee 10 – 80 prosentin välillä. Lukemisesta tai kirjoittamisesta kiinnostuneita asukkaita on osassa ryhmäkodeista vain noin joka kymmenes. Lukemiseen on tarjolla monenlaisia apuvälineitä kuten äänikirjoja, lukuvapaaehtoisia, suurenuslaitteita ja kirjatukia. Onko kyse siitä, että lukeminen, kirjoittaminen ja kirjallisuus eivät kiinnosta vai siitä että asukkaiden kognition heikennyttyä, luetun ja kuullun ymmärtäminen on vaikeutunut siten, ettei niistä pysty saamaan samanlaista nautintoa kuin ennen?

Taide ja käsityöt on yhdistetty samaan kysymykseen. Molemmat käsitteet kattavat laajan kirjon erilaisia suuntauksia, perinteitä, tekniikkaa ja toimintaa. Asukkaista viidenneksen on kirjattu olevan kiinnostuneita taiteesta tai käsityöistä.

Kaikista aineiston asukkaista noin joka kymmenelle (13 %) on kirjattu kiinnostus henkiseen tai uskonnolliseen harrastukseen. Niiden henkilöiden, jotka ovat aiemmin löytäneet voimaa uskosta osuus vastaa henkisestä ja uskonnollisesta harrastuksesta kiinnostuneita. Tutkimusaineistosta ei käy ilmi onko kyseessä samat henkilöt. Kaikista aineiston asukkaista 6 prosenttia on käynyt ennen hoivakotiin muuttamistaan kirkossa tai vastaavassa säännöllisesti. Ryhmäkodeittain tarkasteltuna neljässä kodissa kukaan ei ole käynyt ennen hoivakotiin muuttoaan säännöllisesti kirkossa tai uskonnollisissa toimituksissa. Työssäni olen huomannut, että vanhainkotien toimintaympäristössä merkittävä osa vapaaehtoisista ja ohjelman tarjoajista on jollain tavalla uskonnollisesti sitoutunutta. Asukkaista suurin osa sen sijaan ei näyttäisi RAI-LTC tietokannasta saatavan tiedon mukaan olevan kiinnostunut uskonnollisesta tai hengellisestä toiminnasta. Toisaalta on huomioitava, että noin 40 prosentin kohdalla ei ole saatavissa tietoa siitä ovatko he käyneet kirkossa tai muissa uskonnollisissa toimituksissa säännöllisesti tai ovatko he saaneet voimaa uskosta.

Uskonnon ja henkisen harrastuksen lisäksi matkailu tai ostoksien teko, muiden auttaminen ja puutarhan tai kasvien hoito kiinnostavat kaikki noin joka kymmenennettä asukasta jokaisessa ryhmäkodissa. Näidenkin teemojen kohdalla aineistoa tulee tarkastella ryhmäkodeittain, sillä joistain ryhmäkodeista ei löydy yhtään kiinnostunutta ja toisista useampi. Asukkaista yksi oli kiinnostunut korttipeleistä tai muista peleistä. Asukkaista neljällä prosentilla on ollut päivittäin lemmikkieläin seuranaan. Eläinten hoitoon tai läsnäoloon mieltuneistä ei kartoiteta RAI-LTC kohdassa nykyistä mieltymystä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että asukkaiden kiinnostuksen kohteita kannattaa tarkastella joko yksilö- tai ryhmäkotitasolla. RAI-LTC järjestelmän kiinnostuksen kohteita kartoittavat kysymykset ovat yleisellä tasolla ja ne ovat lähinnä suuntaa antavia ja niitä voidaan käyttää kulttuurisen

vanhustyön suunnitteluun tarvittavan tiedon yhtenä, mutta ei ainoana lähteenä.

6.3 Asukkaiden osallistuminen hoivakodin elämään

Asukkaiden osallistumista ja aktiivisuutta kartoittamalla saadaan tietoa asukkaan persoonan tunnustamiseen liittyvästä tekijöistä eli asukkaan tapojen ja harrastusten jatkamisesta ja yksilöllisistä toiveista (Pirhonen & Pietilä 2015). Kuvaan 7 olen koonnut ne RAI-LTC järjestelmän kohdat, joita käsittelen tässä alaluvussa.

- ☐ viettänyt suurimman osan ajastaan yksin tai TV:tä katsellen AC1a-ge
- ☐ harrastukset, lukeminen ja askareet ovat täyttäneet päivät AC1a-gd
- ☐ osallistunut ryhmätoimintoihin AC1t-xx
- ☐ osallistuu laitoksen elämään Fie
- ☐ hyväksyy kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin F1f

Kuva 7. Asukkaan aktiivisuus ja osallistuminen

RAI-LTC kysymyksellä kartoitetaan se aika, jolloin asukkaat osallistuvat harrasteisiin. Koko aineiston perusteella voidaan todeta, että kaikista asukkaista yli 70 prosenttia osallistuu hoivakodissa harrasteisiin, joko suurimman osan ajastaan (34 %) tai toisinaan (39 %). Ryhmäkodeittain tarkasteltuna niiden asukkaiden osuus, jotka osallistuvat suurimman osan ajastaan tai toisinaan harrasteisiin, vaihtelee 30 – 90 prosentin välillä. Toisaalta kun tarkastellaan laitoksen elämään osallistumista tutkimusaineiston avulla, niin voidaan todeta, että osallistumisprosentti vaihteli ryhmäkotien välillä merkittävästi. Tutkimusaineisto jakaantui kahtia. Asukkaista puolet osallistuu laitoksen elämään. Tämä tulos antaa aiheen pohtia mitä puolet asukkaista tekevät, ja miksi tämä kohta antaa ristiriitaista tietoa harrasteisiin osallistumiseen käytettyä aikaa kartoittavan kysymyksen kanssa? Ryhmäkotikohtaisesti laitoksen elämään osallistuminen vaihteli 0 – 90 prosentin välillä. Yhdessä ryhmäkodissa kukaan ei aineiston mukaan osallistunut laitoksen elämään. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko kirjaukset tehty oikein ja miten kysymys on ymmärretty. Kysymystä osallistumisesta on tarkennettu RAI-LTC ohjeissa kattamaan asukkaan kyvyn tai halun ystävystyä tai säilyttää ystävyysuhteensa, asukkaan osallistumisen ryhmiin, tiedon siitä innostuuko asukas uusista aktiviteeteista ja osallistuuko asukas uskonnollisiin toimituksiin.

Ryhmätoiminnot ovat yksi kulttuurisen vanhustyön keino tukea asukkaan osallisuuteen liittyvää toimintamahdollisuutta (Pirhonen, 2013). Ryhmätoimintoihin osallistuminen on kuulunut merkintöjen mukaan ennen hoivakotiin tuloa joka kolmannen asukkaan arkeen ja elämään. Ryhmäkodeitain niiden asukkaiden, joiden tiedetään osallistuneen ryhmätoimintoihin, määrä vaihtelee 0 – 60 prosentin välillä. RAI-LTC tiedoista ei selviä, minkälaisiin ryhmiin tai ryhmätoimintoihin asukkaat ovat osallistuneet aiemmin. Ryhmä on voinut olla työväenopiston kurssi, metsästysseura tai vaikka AA-kerho. Jokaisen asukkaan kohdalla on hyvä kirjata, ovatko ryhmätoiminnot olleet asukkaan itse valitsemia harrastusryhmiä tai yhdistystoimintaa, vai onko kyseessä ollut kotona asumista tukeva päivätoiminta. Näihin ryhmätoimintoihin osallistumisessa on taustalla eri motivaatiot.

Harrastus- ja yhdistystoimintaan lähdetään yleensä omasta kiinnostuksesta aiheesta tai seuraa kohtaan, ja päivätoimintaan, jos tarvitaan esimerkiksi peseytymisessä apua, tai omaishoitaja tarvitsee lepopäivän. Tällöin asukas ei useinkaan ole itse valinnut ryhmätoimintaa, vaan on käynyt siellä ikään kuin olosuhteiden pakottamana. Tällä hetkellä asukkaista yli puolet hyväksyy kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin. Niissäkin aineiston ryhmäkodeissa, joista kukaan ei osallistu laitoksen elämään, kuitenkin vähintään 30 prosenttia hyväksyy kutsun ryhmätoimintoihin. Tietojen ristiriitaisuus tukee sitä, että laitoksen elämään osallistumista koskeva kysymyksen kirjaamisen paikkansapitävyys on tarkistettava. Ryhmätoiminnot ovat kuuluneet asukkaiden arkeen, ja yli puolet tulee ryhmiin vielä hoivakodissa asuessaankin. Tämän kysymyksen kohdalla olennaista tietoa mielestäni on halu olla ja toimia ryhmässä sekä tulla toisten yhteyteen.

Hieman alle puolet asukkaista hyväksyy kutsun osallistua ryhmätoimintoihin. Kun suunnitellaan ryhmätoimintojen järjestämistä, voidaan mahdollisesti päätellä, että ryhmätoimintoja kannattaa järjestää erityisesti niissä ryhmäkodeissa, missä henkilöt hyväksyvät kutsun useimpiin ryhmätoimintoihin. Ennen tällaista johtopäätöstä on syytä tarkastella, ettei tämä kohta ole jäänyt aktivoitumatta siksi, että ryhmätoimintoja ei järjestetä tai järjestetyn toiminnan sisältö ei ole ollut kiinnostavaa tai koska yksikköön on muodostunut hoitokulttuuri, jossa ei uskota asukkaiden haluavan tai kykenevän osallistua ryhmätoimintoihin. Voi miettiä, onko kysymys siitä tavasta, miten kutsu ryhmätoimintoihin esitetään ja kuka sen yleensä esittää?

Kuvaan 8 olen koonnut RAI-LTC kysymyspatteristossa kaksi kysymystä, joilla selvitetään asukkaiden harrastuksiin ja toimintaan liittyviä muutoksen tarpeita. Kuva on osa tutkimuksessa kehittämäni kulttuurisen vanhustyön profiilia jonka esittelen luvussa 7. Kysymyksillä halutaan selvittää, onko asukas tyytyväinen nykyisiin rutiineihin ja harrastuksiin, ja onko asukkaalla halua tai tarvetta muuttaa nykyisten harrasteisiin osallistumista. Aineiston mukaan suurin osa kaikista asukkaista on tyytyväisiä harrastusten ja toiminnan sisältöön sekä nykyiseen osallistumisaktiivisuuteensa. Vain noin kymmenelle prosentille on kirjattu tarve suureen muutokseen sisällön

tai osallistumisaktiivisuuden suhteen, ja kahdeksalle prosentille on kirjattu toive pienestä muutoksesta sisältöihin.

- ☐ Muutostarve nykyisiin harrastuksiin N5a
- on tyytyväinen
 - haluaa hieman muutosta
 - haluaa runsaasti muutosta
- ☐ Muutostarve nykyiseen harrastuksiin käytettyyn aikaan N5b
- on tyytyväinen
 - haluaa hieman muutosta
 - haluaa runsaasti muutosta

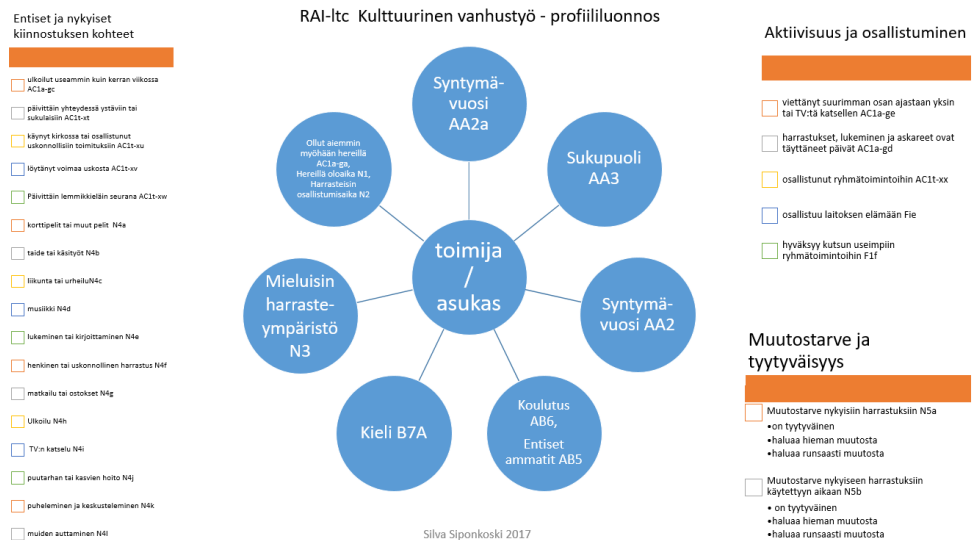
Kuva 8. Asukkaan muutostarve ja tyytyväisyys nykyisiin harrastuksiin

7 KULTTUURISEN VANHUSTYÖN PROFIILI

Edellisissä luvuissa kävin kohta kohdalta läpi sitä, mistä RAI-LTC järjestelmän kysymyksistä kulttuurisen vanhustyön profiili koostuu. Tässä luvussa osat kootaan yhteen ja kulttuurisen vanhustyön profiilia tarkastellaan sekä yksio- että ryhmätasolla. Kulttuurisen vanhustyön profiiliin kootut asiakokonaisuudet ovat toimijuuden koordinaatit, entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet, aktiivisuus ja osallistuminen sekä muutostarve ja tyytyväisyys. Profiilin käyttömahdollisuuksia esittelen alaluvussa 7.2.

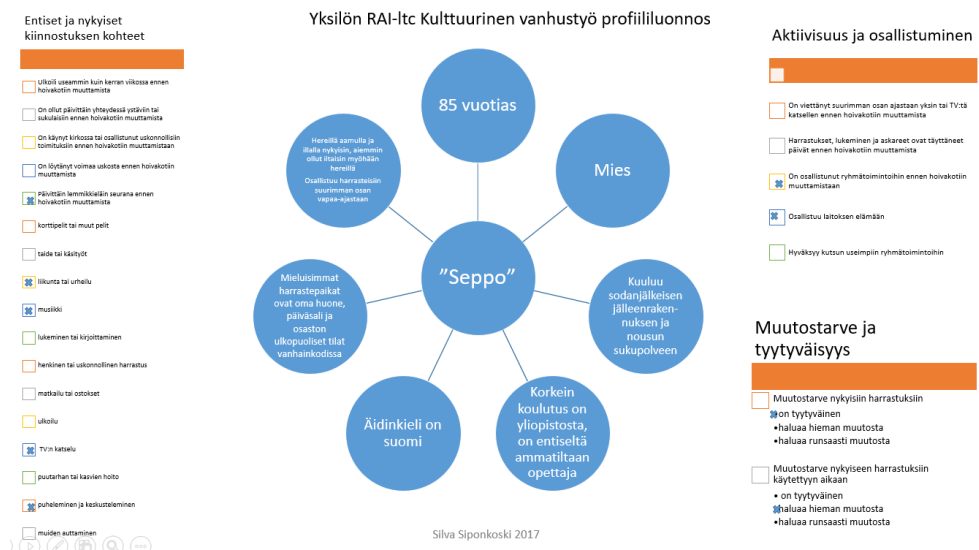
7.1 Profiilin esittely

Kun kaikki RAI-LTC järjestelmästä koottujen tietojen osakokonaisuudet kootaan yhteen, muodostuu kuvassa 9 esitetty kulttuurisen vanhustyön profiili. Tämä profiili on liitteenä (liite 5). Tähän profiiliin on kirjattu ne RAI-LTC järjestelmän koodit, joiden avulla tiedot voi louhia esimerkiksi RAIssoft oy:n laatumoduulityökalun avulla järjestelmästä. Tämä profiili on tehty tätä tutkimusta varten ja sitä ei ole sellaisenaan olemassa muualla.



Kuva 9. Kulttuurisen vanhustyön profiili

Yhden asukkaan kulttuurisen vanhustyön profiili voi näyttää kuvan 10 mukaiselta. Kuvassa 10 ei ole enää näkyvissä RAI-LTC järjestelmän koodeja, vaan tiedoista kerrotaan sanalliset kuvakset. Profiilin keskiössä ovat yksilön toimijuuden koordinaatit jossa on kerrottu asukkaan tiedot.

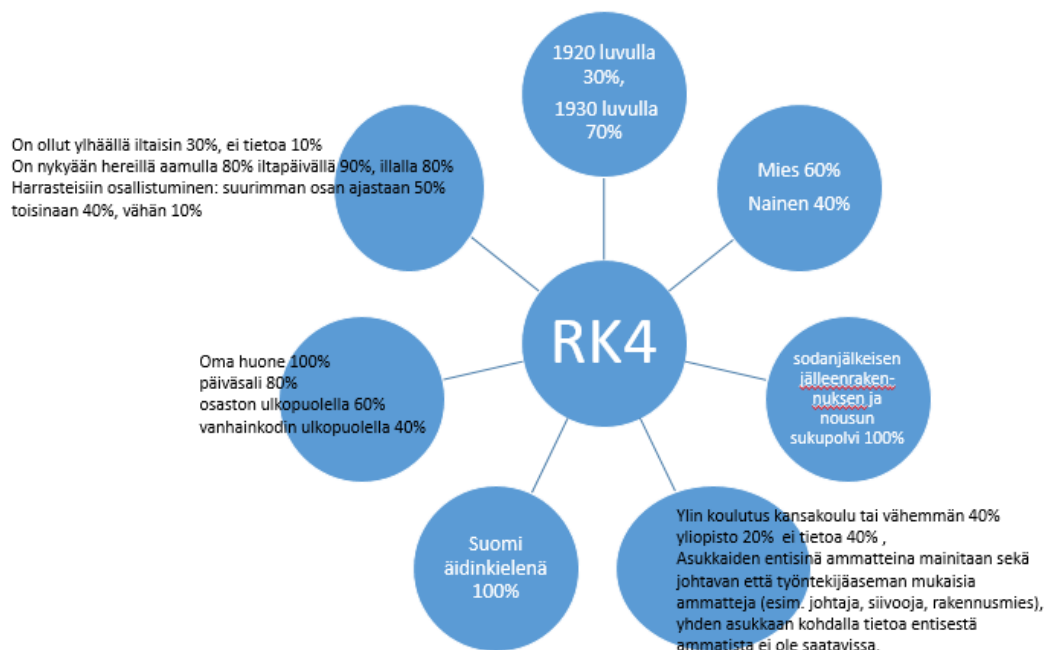


Kuva 10. Kulttuurisen vanhustyön profiili yhden asukkaan kohdalta

Profiili voidaan avata tekstiksi. Teksti voi olla esimerkiksi seuraava: "Kysessä on Seppo-niminen henkilö. Seppo on 85-vuotias mies, joka kuuluu sodanjälkeisen jälleerakentamisen sukupolveen. Hän on käynyt yliopiston ja työskennellyt opettajana. Hänen äidinkielensä on suomi. Seppo haluaa mieluiten harrastaa musiikkiin ja TV:n katseluun liittyviä asioita omassa huoneessaan, päiväsalissa tai vanhainkodin yhteisissä tiloissa. Seppo on kiinnostunut myös jutteleminen ja hänellä on aiemmin ollut päi-

vittäin lemmikkieläin seuranaan. Ennen hoivakotiin tuloaan Seppo on osallistunut ryhmätoimintoihin ja osallistuu nytkin laitoksen elämään. Hän on tyytyväinen nykyisiin harrastuksiinsa, mutta toivoo hieman muutosta niihin käyttämäänsä aikaan.”.

Kulttuurisen vanhustyön profiiliin voi tehdä RAI-LTC järjestelmästä louhitujen tietojen perusteella myös ryhmäkotitasolla. Tällöin jokaiseen kohtaan etsitään ryhmäkodin asukkaita kuvailevat tiedot. Esimerkkinä käytän toimijuuden koordinaatteihin liittyviä tietoja kahden ryhmäkodin RK4 (kuva 11) ja RK7 (kuva 12) osalta. Toimijuuden koordinaatteihin liittyvä ryhmäkotikohtainen tieto voidaan avata tekstiksi. Olen kirjoittanut kaksi esimerkkitekstiä kuvien 11 ja 12 perusteella. Nämä tekstit olen nimennyt seuraavasti: esimerkki ryhmäkoti 4 ja esimerkki ryhmäkoti 7.

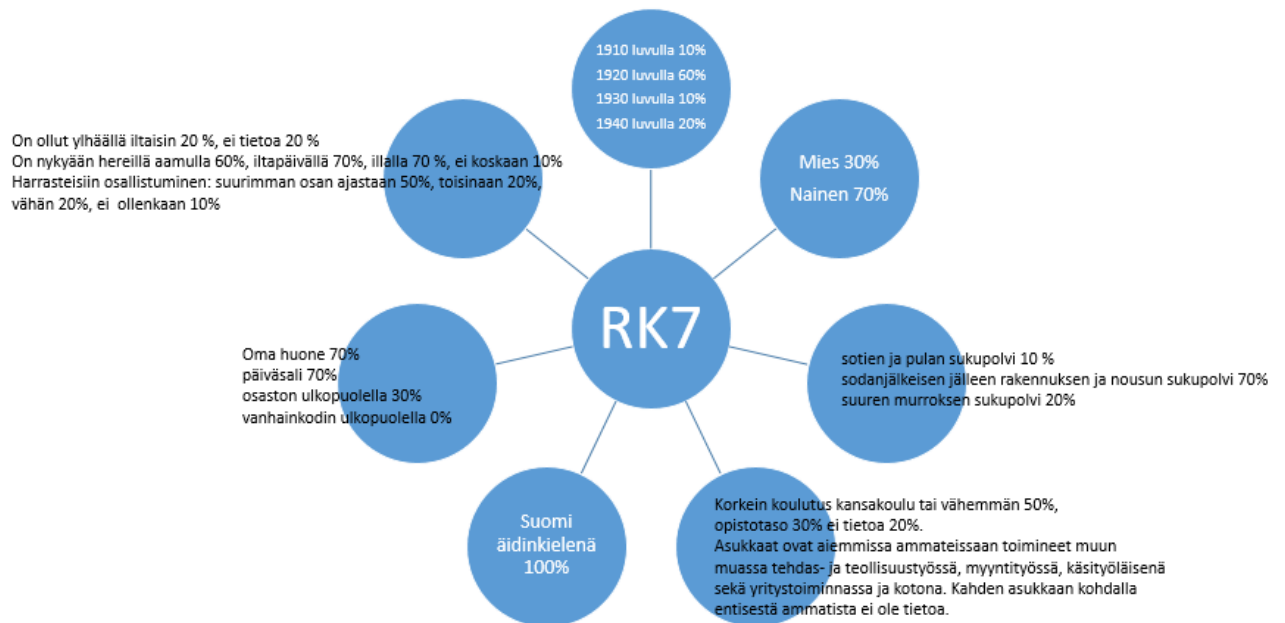


Kuva 11. Profiili ryhmäkoti 4:n asukkaista.

Esimerkki ryhmäkoti 4:

Ryhmäkoti 4:n asukkaista enemmistö on syntynyt 1930 – luvulla (70 %). Kaikki ryhmäkodin asukkaat kuuluvat sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolveen. Heistä 60 prosenttia on miehiä ja 40 prosenttia naisia. Kaikki asukkaat puhuvat äidinkielenään suomea. Asukkaista 40 prosenttia on käynyt kansakoulun tai vähemmän, 20 prosenttia on valmistunut yliopistosta, loppujen asukkaiden koulutustaustasta ei ole tietoa. Asukkaiden entisinä ammatteina mainitaan sekä johtavan että työntekijäaseman mukaisia ammatteja (esim. johtaja, siivooja, rakennusmies) ja yhden asukkaan kohdalla tietoa entisestä ammatista ei ole saatavissa. Ryhmäkoti 4:n asukkaat harrastavat mieluiten omassa huoneessaan. Vanhain-

kodin ulkopuolelle heistä haluaa lähteä 40 prosenttia ja osaston ulkopuolelle yli puolet. Päiväsali on mieluisa harrastepaikka 80 prosentille asukkaista. Asukkaat ovat melko tasaisesti ylhäällä koko päivän, iltapäivällä heitä on hieman enemmän hereillä. Heistä puolet osallistuu harrasteisiin suurimman osan ajasta. Ennen hoivakotiin muuttamista asukkaista 30 prosentin tiedetään olleen myöhään hereillä iltaisin.



Kuva 12. Profiili ryhmäkoti 7:n asukkaista.

Esimerkki ryhmäkoti 7:

Ryhmäkoti 7:n asukkaat ovat syntyneet 1900 – luvun alkuvuosikymmeninä. Asukkaiden ikäero on suurimmillaan lähes 30 vuotta. Suurin ikäryhmä ovat 1920-luvulla syntyneet, heitä on asukkaista 60 prosenttia. Sekä 1910- että 1920 – luvuilla syntyneitä on 10 prosenttia ryhmäkodin asukkaista. 20 prosenttia asukkaista on syntynyt 1940 – luvulla. Asukkaat kuuluvat kolmeen sukupolveen. Heistä suurin osa (70 %) kuuluu sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolveen, 20 prosenttia kuuluu suuren murroksen sukupolveen ja 10 prosenttia sotien ja pulan jälkeiseen sukupolveen. Asukkaista suurin osa on naisia (70 %).

Puolet ryhmäkodin (RK7) asukkaista on käynyt kansakoulun tai vähemmän, 30 prosenttia on käynyt opistotason koulutuksen ja korkeimmasta koulutuksesta ei tiedetä asukkaista 20 prosentin osalta. Asukkaat ovat aiemmissa ammateissaan toimineet muun muassa tehdas- ja teollisuustyössä, myyntityössä, käsityöläisenä sekä yritystoiminnassa ja kotona. Kahden asukkaan kohdalla entisestä ammatista ei ole tietoa. Kaikki puhuvat äidinkielenään suomea. Ryhmäkodin asukkaista kukaan ei halua lähteä vanhainkodin ulkopuolelle harrastamaan, heille mieluisempia paikkoja ovat oma

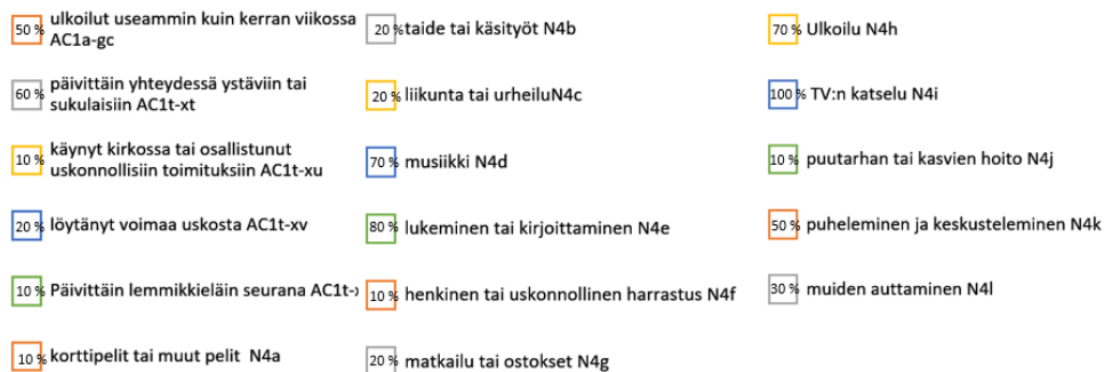
huone ja päiväsalin sekä lähes kolmasosalle asukkaista (30 %) osaston ulkopuoliset yhteiset tilat. Asukkaista 20 prosentin tiedetään olleen iltaisin myöhään hereillä ennen hoivakotiin muuttoaan. Ryhmäkodin asukkaista on suurempi osa hereillä iltapäivällä ja illalla kuin aamulla. Kymmenen prosenttia asukkaista ei ole ollenkaan hereillä koko päivän aikana.

Luvussa 5 kävin kysymysten tasolla läpi ryhmäkotikohtaisia eroja. Ryhmäkoteja ei ole kulttuurisen vanhustyön suunnittelun näkökulmasta tarvetta vertailla koko aineistoon. Jokainen ryhmäkoti on omanlaisensa yhteisö. Kiinnostavampaa olisikin tarkastella niitä suhteessa toisiinsa. Esimerkin ryhmäkodit RK4 ja RK7 toimijuuden koordinaatit kuvaavat erilaisia ryhmiä.

Toimijuuden koordinaattien lisäksi on kulttuurisen vanhustyön suunnittelun kannalta tärkeää tietää asukkaiden entisistä ja nykyisistä kiinnostuksen kohteista. Kuten kuvat 13 ja 14 osoittavat, ryhmäkotien asukkaitten kiinnostuksen kohteet voivat poiketa suurestikin toisistaan. Entisiä ja nykyisiä kiinnostuksen kohteita kuvaavat prosenttiluvut vaihtelevat ryhmäkotien välillä ja jokaisen ryhmäkodin asukkaista muodostuu omanlaisensa profiili. Esimerkiksi matkailusta tai ostoksista on kiinnostunut 20 prosenttia RK4 asukkaista ja RK7 asukkaista kukaan ei ole kiinnostunut niistä.

Entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet

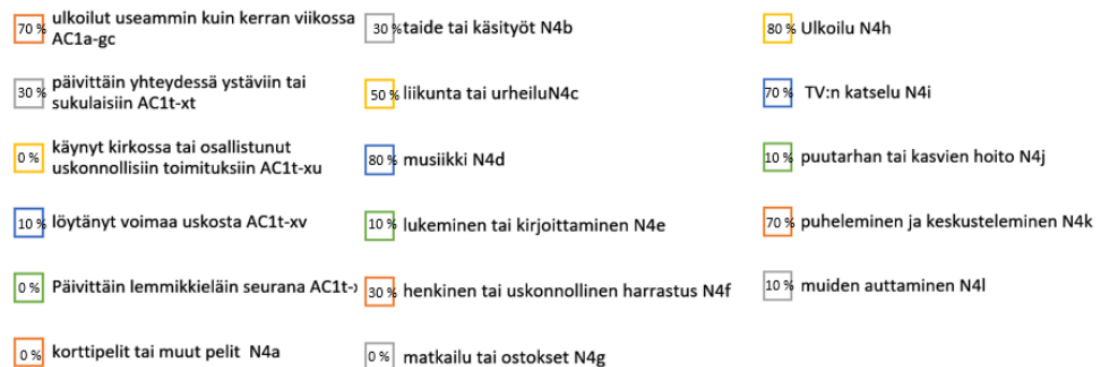
RK4



Kuva 13. Entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet ryhmäkoti 4

Entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet

RK7



Kuva 14. Entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet ryhmäkoti 7

Yksilöllisessä kulttuurisen vanhustyön profiilissa käytin aktiivisuuden ja osallistumisen sekä muutostarpeen ja tyytyväisyyden malleja. Ryhmäkotien kohdalla kulttuurisen vanhustyön profiiliin voidaan nostaa nämä asiat. Tällöin pystytään tarkastelemaan ja puuttumaan näissä esiin nouseviin asioihin, kuten osallistumisaktiivisuuteen.

7.2 Kulttuurisen vanhustyön profiilin käytettävyys

RAI-LTC järjestelmä on vakiinnuttanut asemansa Helsingin Seniorisäätiössä toteutettavan hoidon suunnittelun ja laadun valvonnan välineeksi, ja sen vuoksi sitä kannattaa mielestäni käyttää, soveltuvin osin, kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tukena. Ryhmäkodeille sekä asukkaille voidaan RAI-LTC järjestelmästä poimittujen tietojen perusteella muodostaa alustava kulttuurisen vanhustyön profiili. Tätä profiilia tulee tarkastella sekä täydentää moniammatillisessa yhteistyössä sekä asukkaiden ja omaisten kanssa. Profiili voi auttaa luomaan yhteisen ymmärryksen yhteisössä asuvista henkilöistä, ja sen avulla voi olla mahdollista tukea yhteisön ja yksilön toimintaa kulttuurisen vanhustyön keinoin.

RAI-LTC järjestelmän tietoihin perustuvan kulttuurisen vanhustyön profiilin etuna pidän sitä, että tiedot löytyvät olemassa olevasta tietojärjestelmästä. Tietojärjestelmä, sen kysymykset ja logiikka ovat hoitotyön tekijöille sekä johtajille tuttuja. Profiiliin valitut tiedot kirjataan ja päivitetään jokaisesta asukkaasta puolen vuoden välein tai aina kun asukkaan vointi muuttuu oleellisesti. Profiilia varten ei tarvitse täyttää erillisiä kyselyitä tai kaavakkeita. Tietojen louhiminen RAI-LTC järjestelmästä nopeutuu, mikäli tiedonlouhintaan käytettävät lausekkeet on tallennettu laatumoduuliin. Tällöin tiedot tulee haettua samalla tavalla. Helsingin Seniorisäätiössä laatumoduulin käyttöön on koulutettu ja koulutetaan hoitohenkilökuntaa ja sitä käytetään hoitotyön suunnitteluun ja seurantaan. Laatumoduuli on jo

yksi vakiintunut tietotyöväline ja kulttuurisen vanhustyön profiili lisää sen käyttöä.

Profiilia voi päivittää ja käydä läpi ryhmäkotien hoitohenkilökunnan ja esimiesten kanssa esimerkiksi puolen vuoden välein, kun RAI-LTC järjestelmään kirjatut tiedot viedään THL:n valtakunnalliseen tarkasteluun. Kulttuurisen vanhustyön profiilia voidaan käyttää osana Helsingin Seniorisäätiön kuntouttavan hoitotyön VIVA-mallia. Profiiliin voi lisätä hoitoneuvottelun osaksi ja neuvottelussa tarkistaa asukkaalta sekä omaiselta, pitävätkö kirjatut tiedot paikkansa ja onko jotain olennaista jäänyt kertomatta.

Mikäli hoivayksikössä on kulttuurisen vanhustyön ohjaaja, jonka työkenttä koostuu useammasta ryhmäkodista, voidaan RAI-LTC tietojärjestelmästä louhittavasta tiedosta hyötyä työpanoksen jakautumisen suunnittelussa sekä mahdollisten ryhmäkotien rajat ylittävien ryhmien kokoamisessa. Kulttuurisen vanhustyön resurssien jakoa, sisältöjen suunnittelua ja päätöksentekoa ei voi kuitenkaan perustaa vain RAI-LTC järjestelmästä saatavaan tietoon.

Tämän hetkissä työssäni minulla on vastuullani lähes 600 asukasta, jotka asuvat neljässä eri hoivakodissa. Tuotan heille kulttuurisen vanhustyön palveluita sekä hoivakotien oman henkilökunnan että ulkopuolisten toimijoiden kuten taiteilijoiden kanssa. Kulttuurisen vanhustyön ryhmäkotikohtaista profiilia voi käyttää hoivakodin ulkopuolisten palvelutuottajien kanssa työskennellessä. Esimerkiksi kun pohditaan mihin ryhmäkotiin vaikka kuvataideryhmää tai musiikkiryhmää tulee tarjota. Toisaalta työskentelen myös vapaaehtoisten kanssa ja ajattelen, että kulttuurisen vanhustyön profiilin avulla pystyisin kertomaan heille paremmin ryhmäkodissa asuvien asukkaiden toiveista, kiinnostuksen kohteista ja taustasta. Vapaaehtoisten ja ulkopuolisten toimijoiden kohdalla tiedon luovuttaminen on rajoitetumpaa ja kulttuurisen vanhustyön profiili tulee tarkistuttaa tietosuojan säilymisen vuoksi ennen käyttöön ottoa.

Yhteenvedona voidaan todeta että kulttuurisen vanhustyön profiilia voi käyttää monipuolisesti eri toimijoiden kanssa, kun suunnitellaan asukkailla yksilöllistä tai ryhmäkotikohtaista toimintaa.

8 ARVIOINTI

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen aineiston keräämisessä käytetyn RAI-LTC järjestelmän luotettavuutta sekä mitä rajoituksia ja etuja sen käytöllä voi olla. Lisäksi tarkastelen koko tutkimuksen luotettavuutta, tiedonlouhintaprosessin mallia sekä alaluvussa 8.2 toimijuuden koordinaattien ja persoonan tunnistamisen teorioiden käyttöä tutkimusaineiston rajaamisessa.

8.1 RAI-LTC järjestelmän ja tiedonlouhintaprosessin arviointi

RAI-LTC järjestelmää kehitetään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella sekä interRAI kehittäjäyhteisössä Yhdysvalloissa. Tämän tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa aineiston keräämisessä käytetyn järjestelmän luotettavuus. RAI-LTC järjestelmään kirjaaminen tapahtuu systemaattisesti samalla tavalla. RAI - järjestelmän validiteetin ja reabiliteettiin liittyviä asioita käsitellään sekä valtakunnallisesti että maailmanlaajuisesti. Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan Vilkan (2007,161) mukaan luotettavuutta eli tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia vastauksia ja mittaustulosten toistettavuutta.

Tutkimuksen pätevyydellä eli validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituskin mitata. Pätevässä tutkimuksessa ei siten saisi olla systemaattista virhettä (Vilka 2007,161). Vilkan (2007) mukaan systemaattisella virheellä tarkoitetaan virhettä sen suhteen, miten vastaajat ovat ymmärtäneet mittarin, kyselylomakkeen ja kysymykset.

RAI – LTC järjestelmän luotettavuutta heikentää esimerkiksi kirjaamiseen ja kirjaamisohjeisiin liittyvät ongelmat. Osa ohjeiden ongelmista liittyy kieliversioihin ja osa kirjaamisen liittyvistä virheistä järjestelmän logiikkaan ja kirjaajien osaamiseen. Niihin on puututtu lisäämällä järjestelmän kirjaajien koulutusta sekä täyttöohjeita sekä kansallisesti että Helsingin Seniorisäätiössä. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se että arviointeihin on osallistunut pääasiassa henkilökunnan edustajia. Asukkaiden vähäinen osallistuminen arviointeihin on tiedossa ja siihen pyritään kiinnittämään huomiota sekä Helsingin Seniorisäätiössä että valtakunnallisestikin.

Käytin tässä tutkimuksessa tiedonlouhintaprosessin CRISP-DM mallia. CRISP-DM malli on mielestäni selkeä ja ajatuksia sekä tekoja ohjaava malli. Se havainnollistaa hyvin sitä, mitkä vaiheet on tehtävä, jotta päästään käyttämään tietojärjestelmiin koottua dataa eli tietoa. Tietoa kerääntyy joka päivä lisää Helsingin Seniorisäätiön tietojärjestelmiin ja siitä pystytään hyödyntämään vain murto-osa. Olen käyttänyt ohjaajan työssäni kulttuurisen vanhustyön tietojärjestelmiä, ollut mukana kehittämässä kirjaamista kulttuurisen vanhustyön edustajana ja perehdyttänyt sekä ohjannut ohjaajia käyttämään kulttuuriseen vanhustyöhön liittyviä tietovälineitä. Mielestäni tietovälineiden käyttäminen kuuluu jokaisen ammattilaisen velvollisuuksiin ja tehtäviin.

Tiedonlouhintamallin ja tiedolla johtamisen käsitteen teoriat vahvistivat ajatuksiani siitä, että yrityksessä tuotettavaa tietoa pitäisi määrätietoisesti etsiä, muokata, tehdä sen perusteella päätöksiä ja palauttaa tieto takaisin käyttöön, eli muuttaa tai vahvistaa olemassa olevia työskentelytapoja ja toimintakäytäntöjä.

Tiedonlouhintaprosessin mallia noudattamalla muotoilin löytämistäni tiedoista kulttuurisen vanhustyön profiilin. Tässä tutkimuksessa päästiin CRISP-DM mallin arviointivaiheeseen (Evaluation) eli kulttuurisen vanhustyön profiilin arviointiin ja minun kohdallani takaisin toiminnan ymmärtämisen (Business understanding) vaiheeseen. Omalla kohdallani voin todeta, että tiedonlouhintaprosessin aikana olen saanut uutta tietoa. Tämä tieto muuttaa ja muokkaa sitä, miten ymmärrän Busineksen eli kulttuurisen vanhustyön Helsingin Seniorisäätiössä.

Kulttuurisen vanhustyön tulee perustua tietoperustaiseen johtamiseen ja tiedonlouhintaprosessin toteuttaminen on tämän opinnäytetyön perusteella mahdollista sekä suositeltavaa. Tietolähteitä löytyy vanhusten hoivayksiköistä ja niitä tulee hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti ja laajasti. Asukaslähtöisen kulttuurisen vanhustyön prosessi voi alkaa asiakastarpeiden arvioinnista, mutta siihen pitää aina kuulua moniaistinen sekä useita kulttuurisia menetelmiä ja muotoja käyttävä ohjelma tai tarjonta. Vasta kokeilemisen jälkeen voidaan todeta, mistä asukas todella pitää ja mistä hän ei pidä; mihin asukas pystyy tai ei pysty.

Tässä tutkimuksessa luotettavuuteen on pyritty siten, että kaikki tutkimuksen vaiheet on kuvattu mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tarkasti. Tässä en tarkoita RAI-LTC järjestelmän tuottamien vastausten luotettavuutta, vaan nimenomaan tämän tutkimuksen luotettavuutta ja sen kykyä vastata tutkimuskysymyksiin eli siihen löytyykö RAI-LTC järjestelmästä tietoa kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi ja minkälaista tietoa löytyy. Olen avannut tutkimukseen liittyvät käsitteet ja teoreettisen taustan luvussa 2 ja pyrkinyt toimimaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

8.2 Toimijuuden koordinaatit ja persoonan tunnustaminen tutkimuksen rajaajina

Tässä tutkimuksessa käytin Jyrkämän (2008), Pirhosen (2015) ja Pirhosen ja Pietilän (2015) teorioita, malleja ja ajatuksia tiedonlouhinnan ja valintojen ohjaajina. Jyrkämän (2015) toimijuuden koordinaattien malli sekä Pirhosen ja Pietilän (2015) persoonan tunnustamiseen liittyvät tekijät eivät olisi kumpikaan riittäneet yksin selittämään ja kuvaamaan sitä tietoa mitä kulttuurisen vanhustyön suunnitteluun tarvitaan. Aluksi pohdin, että käytän vain toimijuuden koordinaatteja, mutta se valinta olisi rajannut kokonaan pois sen tiedon, mitä RAI-LTC järjestelmästä on saatavissa asukkaan tavoista, tottumuksista, kiinnostuksen kohteista ja toiveista harrastustoimintaa sekä aktiivisuutta kohtaan. Toisaalta pelkät henkilökohtaisista toiveista ja tottumuksista kertovat tiedot eivät olisi antaneet niin laajaa tietopohjaa, kuin mitä molempien teorioiden yhdistämisellä saadaan esille.

Pirhosen ja Pietilän (2015) löytämistä persoonan tukemiseen liittyvistä tekijöistä kahteen eli aiempien tapojen ja harrastusten jatkamiseen ja yksilöllisten toiveiden huomioimiseen löytyi selkeimmin tietoa RAI-LTC järjestelmästä. Sen sijaan yksityisyyden suojaamiseen, huumoriin ja tunneilmaisuuksien kannustamiseen ei löytynyt suoraan tietoja RAI-LTC järjestelmästä.

Nämä kolme ovat kuitenkin seikkoja, jotka liittyvät ainakin itselläni kulttuurisen vanhustyön taustafilosofiaan. Jyrkämän (2008) toimijuuden koordinaattien kaikkiin kohtiin löytyi joitain, osin sovellettuja vastauksia. Näitä olen avannut tarkemmin luvussa 6.1.

Kumpikaan teoria ei sovellu suoraan RAI-LTC tietojen louhimiseen, eikä järjestelmää ole rakennettu niiden logiikan tai ajatusten pohjalle. Kokemukseni todellisesta toimintaympäristö pitkäaikaisen hoivassa ja niiden ihmisten parissa, jotka siellä asuvat toimivat todennäköisesti jonkinlaisina suodatinlaseina, ja katson sekä teorioita, että RAI-LTC järjestelmän kysymyksiä osittain niiden kautta. Olen pyrkinyt tässä tutkimuksessa kuitenkin noudattamaan sekä Pirhosen (2015) että Jyrkämän (2008) esittämiä ajatuksia ja refleктоimaan niitä omiini sekä tutkimusaineistoon.

8.3 RAI-LTC järjestelmän käyttökelpoisuuden arviointia kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tukena

Tutkimuksen perusteella voin todeta, että RAI-LTC tietojärjestelmästä löytyy tietoja kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi. Yksittäisten kysymysten tai yhdistelmien osumien avulla on mahdollista saada tietoa asukkaiden taustasta, toiveista ja kiinnostuksen kohteista sekä osallistumisesta. Näitä etsin toimijuuden koordinaattien sekä asukkaan persoonan tunnustamiseen liittyvien kysymysten avulla. RAI-LTC tietojärjestelmästä saatava tieto ei kuitenkaan ole tarpeeksi tarkkaa tai moniulotteista, jotta yksin sen perusteella voitaisiin tehdä suunnitelma hoivayksikössä asuvan henkilön kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta. Varsinkin entisiin ja nykyisiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvät kysymykset antavat suppean käsityksen asukkaiden todellisista kiinnostuksen kohteista. Tietoja voidaan kuitenkin käyttää keskustelun ja suunnittelun tukena. RAI-LTC järjestelmästä louhittujen tietojen antaman yleiskuvan lisäksi on tärkeää tuntea henkilöt joista ne kertovat.

Tietoja suosittelen tarkastelemaan kokonaisuuden lisäksi asukkaiden todellisten yhteisöjen eli ryhmäkotien tasolla. Ryhmäkotien välillä vaihtelu oli merkittävää ja poikkeamat kokonaisuuden keskiarvosta olennaisia. Ryhmäkodeille voidaan RAI-LTC järjestelmästä poimittujen tietojen perusteella muodostaa alustava kulttuurisen vanhustyön profiili. Tätä profiilia tulee tarkastella sekä täydentää moniammatillisessa yhteistyössä sekä asukkaiden ja omaisten kanssa. Profiili voi auttaa luomaan yhteisen ymmärryksen yhteisössä asuvista henkilöistä, ja sen avulla voi olla mahdollista tukea yhteisön toimintaa kulttuurisen vanhustyön keinoin.

Ikääntyvät haluavat tutkimusten mukaan asua tulevaisuudessa yhteisöllisesti. Tällä hetkellä hoitoa suunnitellaan yksilöllisesti eikä asumisyhteisöä huomioida systemaattisesti. Varhon (2010, 65) mukaan yhteisöllisyyden lisäämistä pidetään yleisesti tärkeänä tavoitteena. Sosiaalialan seniori- ja vanhustyön tavoitteena yhteisötasolla on Kososen (2003, 116) mukaan ylläpitää ja vahvistaa yhteisöllisiä voimavaroja. Tämä tutkimusaineisto oli

liian pieni ryhmäkotien välisten segmenttien tutkimiseen. Toisaalta voidaan ajatella, että koska asukkaat sijoitetaan aina vapautuville paikoille, ei varsinaisia kulttuurisen vanhustyön segmenttejä pääse muodostumaan. Ryhmäkodit eivät pääse painottamaan toimintaansa asukkaitten kiinnostuksen kohteiden mukaisesti, koska niitä ei huomioida sijoituspäätöksiä tehtäessä. Tulevaisuudessa voi olla, että tällainen segmentointi kuitenkin tulee olemaan ryhmäkotien myyntivaltti, mikäli asiakkaan valinnanvapaus laajenee sote-uudistuksen myötä.

Tällä hetkellä ei ole mahdollista verrata toteutuneita kulttuurisen vanhustyön toimintoja RAI-LTC järjestelmästä louhittuihin kulttuurisen vanhustyön tietoihin. Tiedot pitäisi poimia yksitellen asukastietojärjestelmä Hilkasta. Hilkkaan on kirjattu kulttuurisen vanhustyön toiminta eri koodeilla, riippuen toteuttajasta sekä kirjaajan tulkinnasta. Kulttuurisen vanhustyön ohjaajien toteuttama toiminta on mahdollista siirtää SharePointin kalentereista Excel – taulukkoon, ja sitä kautta sitä tietoa olisi mahdollista työstää eteenpäin vertailtavaksi tiedoksi toteutuneen toiminnan kerroista, kestosta, sisällöistä ja mahdollisista ulkopuolisista toteuttajista (esim. vapaaehtoiset ja maksetut esiintyjät). Tietoa ei kuitenkaan kirjata kalenteriin yhteneväisesti, ja tiedon muokkaaminen vertailtavaan muotoon on työlästä. Helsingin Seniorisäätiössä on tunnistettavissa muitakin kulttuurisen vanhustyön MasterDatan lähteitä kuin RAI-LTC tietokanta. Näitten yhdistäminen vaatisi määrätietoista työtä.

9 TULEVAISUUDEN POHDINTA

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimintaohjelmassa (2010) esitetään, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden hoito- ja palvelusuunnitelmaan kirjataan asiakkaiden tarpeet ja toiveet osallistua kulttuuritoimintaan ja miten ne toteutetaan. Toteuttamistapaa, tai sitä mihin tietoihin kirjaamisen tulee perustua, ei ole tarkemmin määritelty. Helsingin Seniorisäätiössä hoitosuunnitelmat perustuvat RAI-LTC arvioinneista nostettuihin tietoihin. Yhtenä mahdollisuutena voi pohtia, voiko tässä tutkimuksessa esiin nostamiani kysymyksiä käyttää tulevaisuudessa asukkaan hoito- ja palvelusuunnitelmassa kulttuuritoiminnan kirjaamisen perustana.

Kokemukseni mukaan kulttuurista vanhustyötä ei kehitetä hoivakodeissa systemaattisesti ja laaja-alaisesti käytettävissä oleviin tietojärjestelmiin perustuen. Tällä hetkellä kehittämistyö on valtakunnallisesti keskittynyt taiteilijoiden työllistämiseen ja heidän asemansa vakiinnuttamiseen kulttuurisen vanhustyön kentällä. Yksittäisissä hoivakodeissa kehittäminen riippuu työntekijöiden taustasta ja ammattitaidosta ja on usein keskittynyt yksittäisten ryhmien tai tapahtumien järjestämiseen. Kokemukseni perustan sekä työkokemukseeni Helsingin Seniorisäätiön yksiköissä, yhteistyöhön Helsingin alueella toimivien kulttuurisen vanhustyön ohjaajien ja suunnittelijoiden kanssa sekä valtakunnalliseen kokemukseeni ohjaajien

ammattillisessa yhdistyksessä, kulttuurisen vanhustyön AILI verkostossa sekä Terveyttä kulttuurista verkostossa.

Lehikoinen & Rautiainen (2016) vaativat, että maakuntien on turvattava ihmisten kulttuuriset oikeudet osana sote-palveluja. Näiden oikeuksien turvaamiseksi Lehikoinen & Rautiainen ehdottavat useita toimenpiteitä kuten ”Maakuntien on laadittava toimintasuunnitelma ihmisten kulttuuristen oikeuksien turvaamiseksi ja kulttuurisen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi sekä seurattava suunnitelman toteutumista ja kulttuurisen hyvinvoinnin tasoa.”. Vaarama (2015, 3) toteaa, että SOTE:n ja muiden uudistusten tullessa on erityisen tärkeää nähdä kirkkaasti mikä muuttui. Vertailukehittäminen ja THL:n indikaattorit pyrkivät auttamaan päätöksentekijöitä kentällä. Tällä hetkellä indikaattoreissa ei huomioida kulttuuri- ja taidetoimintaa. Kulttuurinen vanhustyö ei näy laatukriteereissä eikä rahoituksen perusteissa.

Tulevaisuudessa on tärkeää arvioida kulttuurisen vanhustyön kattavuutta hoivakodeissa ja pohtia minkälaisia mahdollisuuksia on taata kaikille kodin ulkopuolisessa hoivassa asuville yhdenvertainen mahdollisuus kokea kulttuuria ja taidetta sekä osallistua kulttuuri- ja taidetoimintaan. Huhtinen-Hilden (2013a, 8 – 16.) nostaa esiin kaksi aluetta, joista voi löytää seuraavia kulttuurisen vanhustyön kehittämistä ohjaavia kysymyksiä: 1) tutkimalla asiantuntijuutta eri ammattilaisten ja moniammatillisuuden näkökulmista ja 2) tunnistamalla toimintakulttuuriin vaikuttavia tekijöitä kulttuurisessa vanhustyössä.

Tarvitaan työvälineitä, tietoa sekä toimintamalleja, joilla asukkaiden toimijuutta ja heidän tarpeitaan voidaan tunnistaa ja joiden avulla voidaan tehdä päätöksiä toimijuuden tukemiseen, kuten kulttuurisen vanhustyön, tähtäävien resurssien jakaantumisesta. Toivon että tutkimukseni toimii omalta osaltaan virikkeenä kulttuurisen vanhustyön tietoperustaiselle kehittämistyölle.

LÄHTEET

Ahponen, P. (2001). *Kulttuurinen pesäpaikka. Yhteiskunnallisia lähestymistapoja kulttuuriteoriaan*. Helsinki: WSOY.

Alestalo, M. (2007) Rakennemuutokset ja sukupolvet. *Yhteiskuntapolitiikka*. 72(2), 146 – 157. Haettu 9.9.2017 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101070/072alestalo.pdf?sequence=1>

Buettner L-L & Martin S.L. (1995). *Therapeutic Recreation in the Nursing Home*. State College, PA. Venture Publishing.

Björkgren, M., Finne-Soveri, H., Noro, A. & Vähäkangas, P. (2005). *Ikääntyneiden laitoshoidon laatu ja tuottavuus, RAI-järjestelmän vertailukehittämässä*. Helsinki: STAKES.

Eloniemi-Sulkava, U. Huusko, T. Juva, K. & Voutilainen, P. (2010). Pitkäaikaishoitoon joutumisen vaaratekijät ja hyvä ympärivuorokautinen hoito. Teoksessa Erkinjuntti, T., Rinne, J. & Soininen, H. (toim.) *Muistisairaudet*. Helsinki: Duodecim, 514 - 528

Finne – Soveri, H. (2015). *Ymmärrä RAI-arvioinnin sisältö ja tarkoitus*. RAI-vertailukehittämisen seminaari tiistai 31.3.2015, Helsinki Congress. Haettu 29.12.2016 osoitteesta <http://www.slideshare.net/THLfi/harriet-finne-sover-ymmr-rai-arvioinnin-sislt-ja-tarkoit>

Finne – Soveri, H. Pohjola, L. Keränen, J. & Raivio, K. (2014). *Pysyvästi aktiivoivaan arkeen Innotusti-hanke 2007 – 2010 ja miten sitten kävi*. Haettu 2.1.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-363-5>

Finne-Soveri, H. Björkgren, M. Noro, A. & Vähäkangas, P. (2005). RAI-järjestelmän esittely. Teoksessa Noro, A. Finne-Soveri, H. Björkgren, M. & Vähäkangas, P. *Ikääntyneiden laitoshoidon laatu ja tuottavuus, RAI-järjestelmä vertailukehittämisessä*. Helsinki: Stakes, 22 – 26.

Fornäs, J. (1998). *Kulttuuriteoria*. Tampere: Vastapaino

Haavisto, L. (2014). *Kuntoutumista edistävän toiminnan kehittäminen RAI-tietoja hyväksi käyttäen Helsingin Seniorisäätiössä*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). RAI-erityisasiantuntijavalmennusohjelma 2014.

Hakonen, S. (2003). Teorian ja ammattikäytännön vuoropuhelu. Teoksessa Marin, M & Hakola, S. *Seniöri- vanhustyö arjen kulttuurissa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 111 – 121.

Heikkilä, R. & Mäkelä, M. (toim.) (2015). *Onnistuminen – RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 9/2015.

Helsingin Seniorisäätiö (2015). Helsingin Seniorisäätiö Strategia 2015–2020, Toimintasuunnitelma 2016. Haettu 7.11.2016 osoitteesta <http://www.seniorisaatio.fi/userData/helsingin-seniorisaatio/pdf/Toimintasuunnitelma-2016.pdf>

Helsingin Seniorisäätiö (2016). *Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma Helsingin Seniorisäätiö päivitetty 1.3.2016*. Haettu 7.11.2016 osoitteesta <http://www.seniorisaatio.fi/userData/helsingin-seniorisaatio/pdf/Omavalvontasuunnitelma-2016.pdf>

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. (2001). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi

Huhtinen-Hilden, L. (2013a). Kulttuurinen vanhustyö – hyvistä käytänteistä toimintakulttuurin muutokseen. Teoksessa Huhtinen-Hilden, L. & Vilks, A-M. (toim.) *Kulttuurinen vanhustyö – taide kumppanina läpi elämän*. Metropolia ammattikorkeakoulu, 8 - 16. Haettu 8.12.2016 osoitteesta http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Kulttuuri/Kehittaevae_hanketoiminta/julkaisut/kulttuurinen_vanhusty%C3%B6_web.pdf

Huhtinen-Hilden, L. (2013b.) Kulttuurisen vanhustyön moniammatillisia ulottuvuuksia. Teoksessa Huhtinen-Hilden, L. & Vilks, A-M. (toim.) *Kulttuurinen vanhustyö – taide kumppanina läpi elämän*. Metropolia ammattikorkeakoulu, 17 – 21. Haettu 8.12.2016 osoitteesta http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Kulttuuri/Kehittaevae_hanketoiminta/julkaisut/kulttuurinen_vanhusty%C3%B6_web.pdf

Huhtinen-Hilden, L. (2013c.) Kulttuurisen vanhustyön kehittämisen seuraavat askeleet. Teoksessa Huhtinen-Hilden, L. & Vilks, A-M. (toim.) *Kulttuurinen vanhustyö – taide kumppanina läpi elämän*. Metropolia ammattikorkeakoulu, 48 - 54. Haettu 8.12.2016 osoitteesta http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Kulttuuri/Kehittaevae_hanketoiminta/julkaisut/kulttuurinen_vanhusty%C3%B6_web.pdf

Huhtinen-Hilden, L. Puustelli-Pitkänen, A. Strandman, P. Ala-Nikkola, E. *Kohti luovaa arkea, kulttuurinen vanhustyö asiakaslähtöisyyden edistäjänä*. Metropolia-ammattikorkeakoulu. Haettu 11.9.2017 osoitteesta http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124164/kohti_luovaa_arkea_tutkimusraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

interRAI. (2004) *RAI-käsikirja*. Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutti. Helsinki: Stakes

Isotalo, M. (2013). Verkostosta kohti toimintaohjelmaa. *Kulttuurinen vanhustyö – taide kumppanina läpi elämän*, 22-32. Haettu osoitteesta:

http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Kulttuuri/Kehittaevae_hanketoiminta/julkaisut/kulttuurinen_vanhusty%C3%B6_web.pdf
1.9.2017

James, A. (1998). The Conceptual Development of Recreational Therapy. Teoksessa F. Brasile, T.K. Skalko & J. Burlingame *Perspectives in Recreational Therapy: Issues of a Dynamic Profession*. Ravensdale, WA: Idyll Arbor.

Jyrkämä, J. (2007). Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Seppänen, M. Karisto, A. Kröger, T. (toim.) *Vanhuus ja sosiaalityö, sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 195 – 217.

Jyrkämä, J. (2008). Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. *Gerontologia* 22(4), 190–203.
Haettu 30.8.2017 osoitteesta: <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.hamk.fi/se/g/0784-0039/22/4/toimijuu.pdf>

Klemola, K. Uusi-Ilkainen, J. Askola, T. (2014). *Sosiaali- ja terveyspalveluiden tietojohdamisen käsikirja*. Haettu 3.1.2017 osoitteesta [http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Sosiaali ja terveyspalveluiden tietojohdamisen kasikirja.pdf](http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Sosiaali_ja_terveyspalveluiden_tietojohdamisen_kasikirja.pdf)

Koponen, H. & Leinonen, E. (2008). Iäkkään masennus: tunnistaminen ja hoito. Teoksessa S. Hartikainen & E. Lönnroos (toim.) *Geriatría - arvioinnista kuntoutukseen*. Helsinki: Edita Prima.

Kosonen, H. (2013). *Johan nyt on markkinat - vai onko? Taide- ja kulttuuri- lähtöisten palveluiden markkinat sosiaali- ja terveysalalla*. Loppuraportti. Helsinki: Luovien alojen liiketoiminnan kehittämissyhistys Diges ry.

Kuntaliitto. (2016). *Kuntajaot ja asukasluvut 2000 – 2016*. Haettu 29.12.2016 osoitteesta <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/vaestotietoja/Sivut/default.aspx>

Kurki, L. (2000). *Sosiokulttuurinen innostaminen*. Tampere: Vastapaino.

Kurki, L. (2010). Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. *Muurien sisällä - sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino 133 – 212.

Lehikoinen, K. & Rautiainen, P. (2016). *Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja*. ArtsEqual, Taide julkisena palveluna: strategisesti kohti tasa-arvoa. Taideyliopiston koordinoima, monitieteinen tutkimushanke 2015–2020. Policy brief. Haettu 9.12.2016 osoitteesta

<http://www.artsequal.fi/-/artsequalin-toimenpidesuositus-taidetta-sote-rakenteisiin>

Leivo, M. (2015). *"Miten tällä eläis?" kannattavat ansaintalogiikat kulttuurisessa vanhustyössä 2014–2015*. Haettu 9.1.2017 osoitteesta http://www.myrsky-ryhma.fi/uploads/6/9/3/3/69335237/mte_2014_2015_loppuraportti.pdf

Laitinen, I. (2009). *Tietoperustainen johtaminen – Case Helsinki*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto

Markkula, T. & Syväniemi, A. (2015). *Analytiikkamatka, datasta tietoon ja tiedolla johtamiseen*. Helsinki: Suomen liikekirjat.

Martini, E. B. , Weeks, M.A, & Wirth, P. (2000). *Long Term Care for Activity Professionals, Recreational Therapists and Social Services Professionals, Third Edition*. Ravensdale, WA: Idyll Arbour.

Mäensivu, T. (2015). HSS vanhustyön toimijana. Teoksessa M. Leivo *"Miten tällä eläis?" kannattavat ansaintalogiikat kulttuurisessa vanhustyössä 2014–2015*. Haettu 9.1.2017 osoitteesta http://www.myrsky-ryhma.fi/uploads/6/9/3/3/69335237/mte_2014_2015_loppuraportti.pdf
17 - 18

Pirhonen, J. (2012). *Resursseista toimintamahdollisuuksiin. Tutkimus suomalaisen vanhustenhuollon oikeudenmukaisuudesta*. Pro gradu – tutkielma. Filosofia ja sosiologia. Jyväskylän yliopisto.

Pirhonen, J. (2013). Toimintamahdollisuudet vanhojen ihmisten pitkäaikaishoidossa Martha C. Nussbaumin teoria etnografisen tutkimuksen valossa. *Gerontologia*. 27(2), 58 – 72.

Pirhonen, J. (2014). Dignity and the capabilities approach in long-term care for older people. *Nursing Philosophy* March/2014. Haettu 29.8.2017 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/260681072_Dignity_and_the_capabilities_approach_in_long-term_care_for_older_people

Pirhonen, J. (2015). Tunnustaminen ja sen vastavuoroisuus vanhustyössä. *Gerontologia* 29(1), 25 – 34.

Pirhonen, J. & Pietilä, I. (2015). Patient, resident or person: Recognition and the continuity of self in long-term care for older people. *Journal of Aging Studies*. 35, 95 - 103.

Pirhonen, J. & Pietilä, I. (2016). Active and non-active agents: residents' agency in assisted living. *Ageing and Society*. Haettu 13.9.2017 osoitteesta

<https://www.cambridge.org/core/journals/ageing-and-society/article/active-and-non-active-agents-residents-agency-in-assisted-living/FA7AB14A0E0F9922051538AA701C7EE3>

Pitkälä, K. Routasalo, P. & Blomqvist, L. (toim.) (2004). *Ikääntyneiden yksinäisyys – taide- ja virikeryhmät psykososiaalisena kuntoutuksena*. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl RY

RAIsoft oy (2012). *Laitoshoidon RAI, RAI-LTC, Mittarikäsikirja*. Kokkola: RAIsoft oy.

Rosenlöf, A-M. (2014). *Rakenteita ratkomassa, kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.

Romney, G. OTT. (1945). *Of the Job Living – A Modern Consept of Recreation and Its Place in the Postwar World*. Haettu 17.1.2017 osoitteesta <https://archive.org/stream/offjobliving-mode00romn#page/n0/mode/2up>

Roos, J. (1987). *Suomalainen elämä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Haettu 9.9.2017 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/16232>

Routasalo, P., Toivonen, H. & Rautiainen, M. (2013). *Hyvä arki vanhukselle – voimavarojen aktivoiminen taidelähtöisillä menetelmillä*. Turun ammattikorkeakoulu. Haettu 1.9.2017 osoitteesta <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163547.pdf>

Rytilä, M. (2011). *Tietoperustainen johtaminen palvelutoiminnan suunnittelussa julkisella terveydenhuoltoalalla*. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 81. Haettu 19.12.2016 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201111081198>

Suolahti, G. Aaltonen, E. Renvall, P. Kuusanmäki, L. Waris, H. & Jutikkala, E. (1933). *Suomen kulttuurihistoria 1*. Gummerus.

Suomen Kulttuurirahasto (2015). *Rahan kosketus - Miten taidetta Suomessa rahoitetaan?* Haettu 10.1.2017 osoitteesta https://skr.fi/sites/default/files/tiedostot/Rahan_kosketus.pdf

THL (2015). *RAI-palauteraportin lukuohje Ympäri vuorokautinen hoito (RAI-LTC)*. Haettu 2.1.2017 osoitteesta https://www.thl.fi/documents/920256/1449649/RAI-LTC_palauteraportin_lukuohje_25_5.pdf/fe79fa9f-943a-4e0c-b0cc-4311993d3832

THL (2016). *Arvioidut asiakkaat ja uudet asiakkaat taulukkona*. Haettu 1.1.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/ikaantyminen/rai-vertailu-kehittaminen>

Tilastokeskus (2011). *Ajankäyttötutkimus 2009. Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1981–2009. Elinolot*. Haettu 25.9.2017 osoitteesta http://tilastokeskus.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_fi.pdf#_ga=2.62239982.393446014.1506344733-1399632686.1484413065

Tilastokeskus (1989). *Sosioekonominen asema 1989*. Haettu 29.3.2017 osoitteesta http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/sosioekon_asema/001-1989/index.html

Varho, J. & Lehtovirta, M. (2010). *Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä*. Helsinki. Helsingin Kulttuurikeskus

Varho, J. (2010). Taide – elämää ylläpitävä voima. Teoksessa: Varho, J. & Lehtovirta, M. (Toim.) *Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä*. Helsinki. Helsingin Kulttuurikeskus 32 – 46. Haettu 1.6.2017 osoitteesta http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaiikki.pdf

Vaarama, M. (2015). Esipuhe. Teoksessa R. Heikkilä & M. Mäkelä (toim.) *Onnistuminen – RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 9/2015, 3 – 4.

Vilka, H. (2007). *Tutki ja kehitä*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy

Virkola, E. (2009) Dementiakodin asukkaiden toimijuus ryhmätoimintatilanteissa. *Gerontologia* 2009(3), 146 - 155.

Vähäkangas, P. (2010). *Kuntoutumista edistävä hoitajan toiminta ja sen johtaminen pitkäaikaisessa laitoshoidossa*. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis. D Medica 1060. Haettu 1.1.2017 osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514262319.pdf>

RAI-vertailun indikaattorit

Asiakasrakenne
 Asukkaiden lukumäärä
 Hoitoaika osastolla, vuosia
 Sukupuoli
 Ikä
 Arkisuoriutuminen ADLH
 Arkisuoriutuminen Laaja ADL
 Kognitio CPS
 Hauraus CHES
 Käyttöoire: vaeltelu
 Käyttöoire: karkea, uhkaava kielenkäyttö
 Käyttöoire: fyysinen pahoinpitely
 Käyttöoire: sosiaalisesti sopimaton / häiritsevä käyttäytyminen
 Käyttöoire: kielteinen suhtautuminen hoitoon
 Aggressiivinen käyttöoire
 Mieliala DRS

Asiakasryhmittely
 Kustannuspaino RUG34
 Monialainen kuntoutus RUG34 1
 Erittäin vaativa hoito RUG34 2
 Erityishoito RUG34 3
 Kliinisesti monimuotoinen RUG34 4
 Kognitiivisten toimintojen heikentyminen RUG34 5
 Käytöshäiriöt RUG34 6
 Heikentynyt fyysinen toimintakyky RUG34 7
 Huono arkisuoriutuminen, kuntoutumista edistävää toimintaa
 RUG34 7 PE2
 Melko huono arkisuoriutuminen, kuntoutumista edistävää toimintaa
 RUG34 7 PD2
 Kohtalainen arkisuoriutuminen, kuntoutumista edistävää toimintaa
 RUG34 7 PC2
 Melko hyvä arkisuoriutuminen, kuntoutumista edistävää toimintaa
 RUG34 7 PB2
 Hyvä arkisuoriutuminen, kuntoutumista edistävää toimintaa RUG34 7 PA2

Laatuongelmat

Kipu

kohtalaista kipua päivittäin
 ajoittain vaikea kipu päivittäin
 kipu ilman kipulääkitystä
 Ravitsemus
 tahaton painon lasku
 kuivuminen

letkuravitsemus

Liite 2/1

Lääkitys

vähintään 9 lääkettä
unilääkkeiden säännöllinen käyttö
rauhoittavia tai unilääkkeitä
melatoniini
psykoosilääkitys , ei psykoottisia oireita

Iho

painehaavat

Masennusdiagnoosi tai – oireet

Masennus ilman hoitoa

Käyttöoire, joka vaikuttaa muihin

Arkisuoriutuminen: heikentyneet perustoiminnot

Kuntoutus

niukasti aktivoivaa hoitotyötä liikuntarajoitteisilla

niukasti kuntoutumista edistävää toimintaa

Haku 17

Turvallisuus

mikä tahansa tapaturma
kaatuminen 30 vrk aikana
uudet murtumat

Osallisuus

aloitekyky
vuoteessa elävät
liikkumisrajoitteiden käyttö päivittäin
asiakas ei itse osallistunut arviointiin

Pidätyskyky

Virtsatieinfektio

Sairaalahoito tai käynti päivystyksessä, 90 vrk aikana

MDS 2.0 ARVIOINNIN OSIOT

OSA AA. HENKILÖTIEDOT

- AA1. Asiakas
- AA2. Henkilötunnus
- AA3. Sukupuoli
- AA4. Siviilisääty
- AA5. Kotikunta
- AA6. Vastuupiiri
- AA7. Palvelun tuottaja
- AA8. Palveluala
- AA9. Päätös pitkäaikaishoidosta
- AA10. Pitkäaikaishoidon päätöspäivämäärä

OSA AB. DEMOGRAFISET TIEDOT

- AB1. Tulopäivämäärä
- AB2. Mistä tulee
- AB3. Yksinasuva (ennen sisäänkirjoitusta)
- AB4. Asumisanamneesi 5 edeltävän vuoden ajalta
- AB5. Entiset ammatit
- AB6. Koulutus (korkein loppututkinto)
- AB7. Kieli
- AB8. Mielenterveyden esitiedot
- AB9. Henkiseen taantumaan tai kehitysvammaisuuteen liittyvät tilat

OSA AC. TOTTUMUKSET

- AC1. Säännölliset tavat

OSA AD. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄT

- AD1. Lomakkeen täyttäjien nimet ja pvm

OSA A. ARVIOINNIN PERUSTIEDOT

- A1. Arviointipäivämäärä
- A2. Arvioinnin syy
- A3. Uloskirjauksen tila
- A4. Uloskirjauksen päivämäärä
- A5. Mistä tulee (uudelleen sisään kirjaus)
- A6. Uudelleen kirjoittautumisen päivämäärä
- A7. Vastuusuhteet
- A8. Muut määräykset

OSA B. KOGNITIIVINEN KYKY

- B1. Tajuttomuus
- B2. Muisti
- B3. Muistamiskyky
- B4. Päivittäisiin päätöksiin liittyvät kognitiiviset taidot

B5. Ajoittaisen sekavuuden/hajanaisen ajattelun/heikentyneen valppauden merkit

B6. Kognitiivisen tilan muutos

MDS CPS- mittari (Cognitive Performance Scale)

OSA C. KOMMUNIKAATIO/KUULO

C1. Kuulo

C2. Kommunikaation apuvälineet/tekniikat

C3. Ilmaisutavat

C4. Ymmärretyksi tuleminen

C5. Puheen selkeys

C6. Kyky ymmärtää muita

C7. Muutos kommunikaatiossa/kuulossa

OSA D. NÄKÖ

D1. Näkökyky

D2. Näköön liittyvät vaikeudet/rajoitukset

D3. Näköön liittyvä apuväline

OSA E. MIELIALA JA KÄYTTÄYTYMINEN

E1. Masennuksen, ahdistuksen tai surullisuuden merkit

E2. Mielialan pysyvyys

E3. Mielialan muutos

E4. Käyttäytymiseen liittyvät oireet

E5. Käyttäytymiseen liittyvien oireiden muutos

OSA F. PSYKOSOSIAALINEN HYVINVOINTI

F1. Aloitekyky ja osallistuminen

F2. Epävakaat ihmissuhteet

F3. Entiset roolit

OSA G. FYYSINEN TOIMINTAKYKY JA RAKENTEELLISET ONGELMAT

G1. (A) Päivittäisten toimintojen suorituskyky (ADL)

Päivittäisten toimintojen suorituskyvyn (ADL) pisteytys-ohje

G1. (B) Annettu ADL-apu

G2. Kylpeminen

G3. Tasapainotesti

G4. Toiminnalliset liikunnan rajoitteet

G4. (A) Liikelaajuus

G4. (B) Tahdonalaisen liikkeen puutos

G5. Apuvälineet liikkuesssa

G6. Siirtymisapuvälineet

G7. Toimintojen osittaminen

G8. Fyysisiä päivittäisiä toimintoja koskevat kuntoutumismahdollisuudet

G9. Muutos päivittäisissä toiminnoissa

OSA H. PIDÄTYSKYKY VIIMEISEN 14 VRK:N AIKANA

Liite 3/2

- H1. Pidätyskyvyn luokitus kaikkien työvuorojen aikana
- H2. Suolen toiminta
- H3. Apuvälineet ja ohjelmat
- H4. Muutos virtsanpidätyskyvyssä

OSA I. DIAGNOOSIT

- I1. Sairaudet
- I2. Infektiot
- I3. Muita ajankohtaisia tai tarkempia diagnooseja ja ICD-10 koodeja

OSA J. TERVEYDENTILA

- J1. Terveystilaa koskevia ongelmia
- J2. Kivun oireet
- J3. Kivun sijainti
- J4. Tapaturmat
- J5. Terveystilan vakaus

OSA K. SUUN TERVEYS/RAVITSEMUSTILA

- K1. Suun ongelmat
- K2. Pituus ja paino
- K3. Painon muutos
- K4. Ravitsemusongelmat
- K5. Ravitsemustapa
- K6. Laskimonsisäinen/letkuravitseminen

OSA L. SUUN TERVEYS/HAMPAISTO

- L1. Suun terveys ja sairauksien ehkäisy

OSA M. IHON KUNTO

- M1. Haavaumat (syystä riippumatta)
- M2. Haavauman tyyppi
- M3. Parantuneiden haavojen anamneesi
- M4. Muut ihon ongelmat tai leesiot
- M5. Ihon hoito
- M6. Jalkojen ongelmat ja hoito

OSA N. AKTIIVISUUS JA HARRASTAMINEN

- N1. Hereillä oloaika
- N2. Keskimääräinen harrasteisiin osallistumisaika
- N3. Mieluisin harrastamisympäristö
- N4. Mieluisimmat harrasteet (nykyiseen toimintakykyyn sopeutettuina)
- N5. Toivoo muutosta päivittäisiin rutiineihin

OSA O. LÄÄKITYS

- O1. Lääkkeiden lukumäärä
- O2. Uudet lääkkeet

O3. Injektiot

Liite 4/2

O4. Niiden päivien lukumäärä, jolloin sai seuraavia lääkkeitä

O5. Lista lääkkeistä

OSA P. ERITYISHOIDOT

P1. Erityishoidot, toiminnot ja ongelmat

P2. Mielialan, käyttäytymisen ja kognition vajeen hoito-ohjelmat

P3. Hoitajien antama kuntoutus ja ylläpitohoito

P4. Liikkumista rajoittavat välineet

P5. Hoitojaksot sairaalassa

P6. Päivystyspoliklinikkakäynnit

P7. Lääkärikäynnit

P8. Lääkärin määräykset

P9. Poikkeavat laboratoriotulokset

OSA Q. YLEISTILA JA ULOSKIRJAUSMAHDOLLISUUDET

Q1. Uloskirjausmahdollisuudet

Q2. Yleinen muutos hoidon tarpeessa

OSA R. TIETOJA ARVIOINNISTA

R1. Osallistuminen arvioon

R2. Arvioijien nimet

InterRAI 2004, 2-4.

RAI- SANASTO

CAPs

Client Assessment Protocols. Lista hoidon suunnittelussa huomioitavista asiakkaan voimavaroista. Hoidon suunnittelun päätöksentuen apuvälineitä.

MDS 2.0

Minimum data set. RAI-järjestelmän kysymyslomakkeisto.

Laatumuoduli

RAIsoft oy:n kehittämä ja omistama tietotyöväline.

RAI (Resident Assessment Instrument)

Asiakkaan palvelutarpeiden arviointimenetelmä.

RAI-järjestelmä

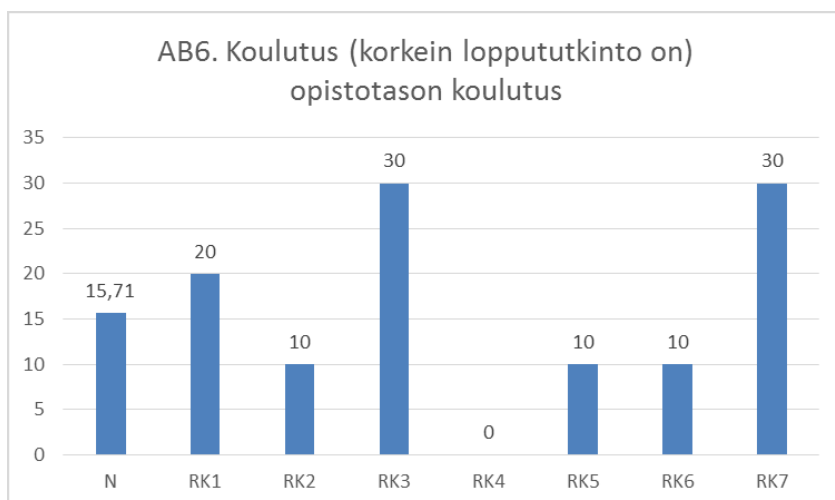
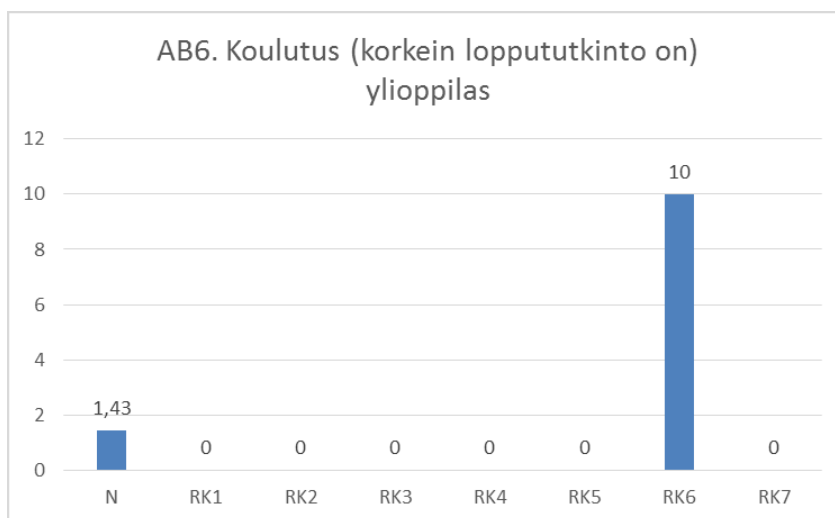
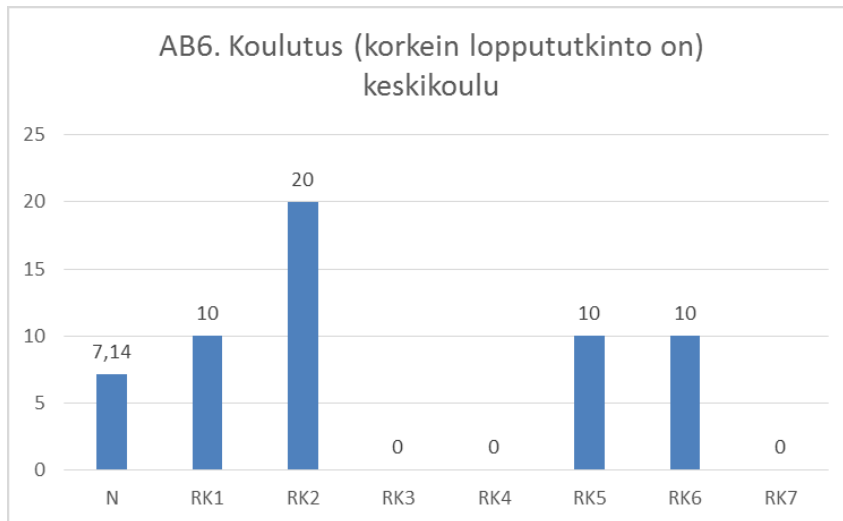
Minimum Data Set tai sen 2006 uudistettuun interRAI- kysymyslomakkeistoon perustuvat kysymyssarjat, käsikirjat, kysymyksistä koostetut mittarit sekä palvelu- ja hoitosuunnitelman apuvälineet.

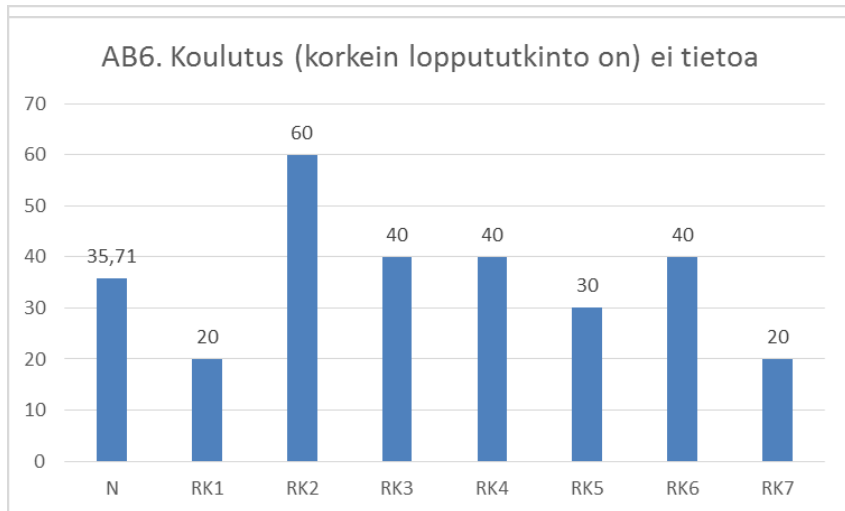
RAI – LTC

RAI Long Term Care. Perustuu laitoshoidon asiakkaiden arviointiin tarkoitettuun Minimum Data Set (versio 2.0) kysymyslomakkeistoon.

Heikkilä, R. & Mäkelä, M. 2015, 12 - 13

KORKEIN KOULUTUS

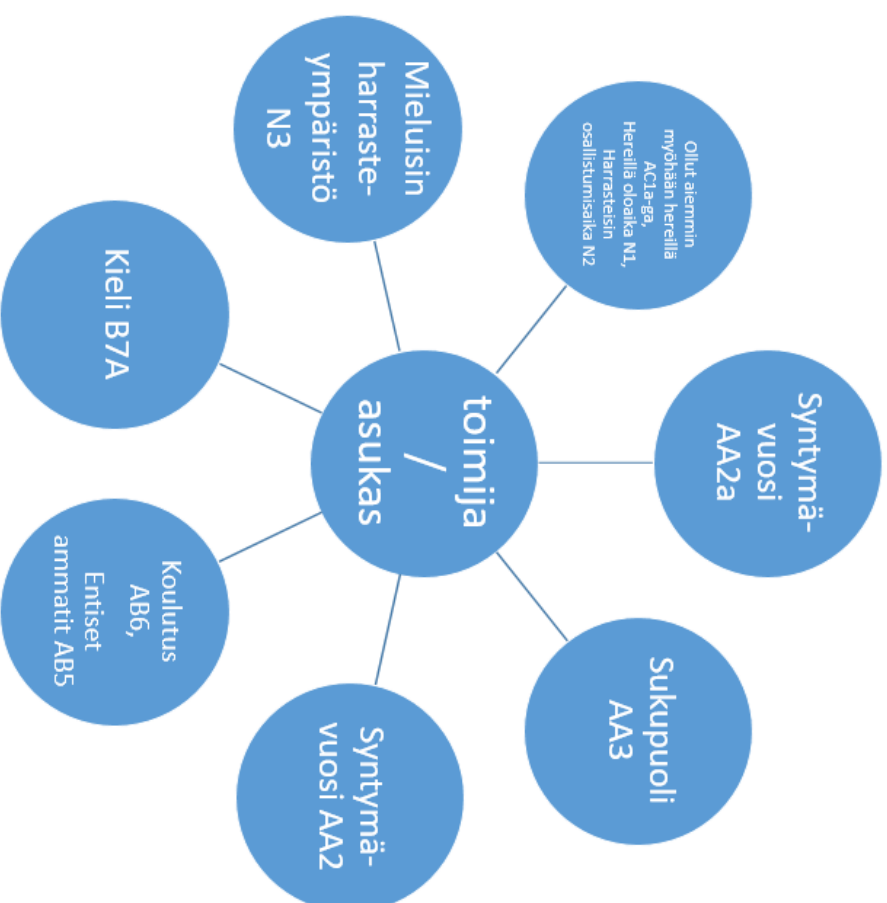




Entiset ja nykyiset kiinnostuksen kohteet

- ☐ ulkoilut useammin kuin kerran viikossa AC1a-gc
- ☐ päivittäin yhteydessä ystäviin tai sukulaisiin AC1c-xt
- ☐ käynyt kirkossa tai osallistunut uskonnollisiin toimintuksiin AC1t-xu
- ☐ löytänyt voimaa uskosta AC1t-xv
- ☐ päivittäin lemmikkieläin seurana AC1t-xv
- ☐ korttipelit tai muut pelit N4a
- ☐ taidet tai käsityöt N4b
- ☐ liikunta tai urheilu N4c
- ☐ musiikki N4d
- ☐ lukeminen tai kirjoittaminen N4e
- ☐ henkinen tai uskonnollinen harrastus N4f
- ☐ matkailu tai ostokset N4g
- ☐ ulkoilu N4h
- ☐ TV:n katselu N4i
- ☐ puutarhan tai kasvien hoito N4j
- ☐ puheluinen ja keskusteleminen N4k
- ☐ muiden auttaminen N4l

RAI-ltc Kulttuurinen vanhustyö - profiililuonnos



Aktiivisuus ja osallistuminen

- ☐ viettänyt suurimman osan ajastaan yksin tai TV:tä katsellen AC1a-ge
- ☐ harrastukset, lukeminen ja askarteet ovat täytäneet päivät AC1a-gd
- ☐ osallistunut ryhmätöihin AC1t-xx
- ☐ osallistuu laitoksen elämään F1e
- ☐ hyväksyy kutsun useimpiin ryhmätöihin F1f

Muutostarve ja tyytyväisyys

- ☐ Muutostarve nykyisiin harrastuksiin N5a
- on tyytyväinen
 - haluaa hieman muutosta
 - haluaa runsaasti muutosta
- ☐ Muutostarve nykyiseen harrastuksiin käytettyn aikaan N5b
- on tyytyväinen
 - haluaa hieman muutosta
 - haluaa runsaasti muutosta